

N:o 88.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om enskilda vägar på landet; gifven Stockholms slott den 8 mars 1907.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om enskilda vägar på landet.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Förslag

till

Lag om enskilda vägar på landet.

Med upphäfvande af hvad lag eller författning innehåller här-
emot stridande förordnas som följer:

1 §.

Denna lag afser enskild väg å landet, som för en eller flera
fastigheter är till stadigvarande nytta såsom farväg, vare sig för hem-
körslor eller för utfart eller eljest.

2 §.

Är för fastighets ändamålsenliga brukande af synnerlig vikt, att
väg för den fastighet bygges öfver annan fastighets område, och kan ej
sådant lända till märkligt men för den senare fastigheten, skall därifrån
upplåtas den mark, som till vägen åtgår.

3 §.

Pröfvas väg, som är anlagd öfver en fastighets område, vara af
synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande af annan fastighet, skall vägen
upplåtas till begagnande jämväl för denna fastighet, där ej sådant skulle
lända någon, som förut äger nyttja vägen, till märkligt men; och vare
om underhåll af väg, som sålunda upplåtes, lag som i 6 § sägs.

4 §.

Är väg, som någon vill bygga för sin fastighets behof, tillika af synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande af annan fastighet, skall denna fastighet deltaga i vägens byggande; vare ock ägaren skyldig upplåta mark, som af fastighetens område till vägen tarfvas.

Såsom byggande af väg anses i denna lag jämväl omläggning eller väsentlig förbättring af väg.

5 §.

För upplåtelse af mark till väg, så ock för annat intrång, som orsakas af vägs byggande eller begagnande, skall ersättning gäldas eller, där ersättningstagaren själf är väghållningsskyldig, honom vid väghållningsskyldighetens fördelning till godo räknas.

6 §.

Väg, som pröfvas vara till stadigvarande nytta för två eller flera fastigheter, skall af dem gemensamt underhållas.

Hvad i denna lag stadgas om underhåll af väg gälle ej allenast underhållet den tid mark är bar, utan ock vägs öppenstående vintertiden vid snöfall; dock att, i fråga om vinterväghållet och dess fördelning, afseende göres endast å vägens begagnande såsom vinterväg.

7 §.

Skyldigheten att bygga eller underhålla väg skall mellan de fastigheter, som skyldigheten åligger, fördelas med hänsyn till den omfattning, hvori de beräknas komma att begagna sig af vägen.

8 §.

I afseende å vägbyggnadsskyldigheten svare för fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning, innehafvaren och för annan fastighet dess ägare; dock svare ej ny innehafvare eller ägare för bidrag, som förfallit till betalning, innan han blef innehafvare eller ägare.

Fastighets vägenderhåll ligge å den, som fastigheten äger eller brukar. Är fastighet upplåten åt landbo eller arrendator, åligge vägenderhållet denne.

9 §.

Väg skall byggas och underhållas så, som dess ändamål fordrar. Till väg räknas å ömse sidor diken, i den mån sådana tarfvas. Ej må någon betungas med byggande eller underhåll af väg till större bredd än 3,6 meter, oberäknadt diken.

10 §.

Delaktigheten i vägs byggande och underhåll skall, där ej de väghållningsskyldige annorledes åsämjas, genom vägdelning så bestämmas, att en hvar af dem står i ansvar för viss sträckning å marken. I fråga om bro, hvars byggande eller underhåll finnes kräfva sådan kostnad, att den ej skäligen kan åläggas en väghållningsskyldig ensam, skall dock besväret indelas till utgörande gemensamt af två eller flera väghållningsskyldige efter ty skäligt pröfvas.

Vid vägdelning, hvarom nu är sagdt, skall, allt efter som fråga är om vägs byggande, dess underhåll den tid mark är bar eller dess öppenställande vintertiden vid snöfall, hänsyn tagas till sådana omständigheter, som inverka på kostnaden i motsvarande afseende, så att, där större svårighet möter, skälig minskning i vägloft däremot beräknas.

I följd häraf skall, i den mån anledning därtill förekommer, delning af väg verkställas särskildt för byggandet, särskildt för underhållet den tid mark är bar och särskildt för vinterväghållet.

11 §.

Kan ej öfverenskommelse träffas om rätt att för fastighet bygga eller begagna väg öfver annan fastighets område eller om fastighets skyldighet att deltaga i vägs byggande eller underhåll; då skall saken företagas till pröfning vid förrättning på stället i den ordning nedan stadgas.

12 §.

Rätt att påkalla förrättning, som i denna lag afses, så ock att därvid föra talan tillkomme för fastighet, som saken förmenas angå, dess ägare. Är enligt 8 § annan än ägaren pliktig svara för fastighets vägenderhåll, äge ock han äska förrättning för bestämmande

af detta underhåll äfvensom föra talan vid hvarje förrättning, där fråga är om underhållet.

Är fastighet, öfver hvars område väg skall byggas, upplåten under nyttjanderätt, vare jämväl nyttjanderättshafvaren berättigad att föra talan vid förrättning angående vägens byggande.

13 §.

Till företagande af förrättning enligt denna lag skall Konungens befallningshafvande på ansökning förordna landtmätare, kronobetjänt eller annan person, åt hvilken uppdraget finnes kunna anförtros. I ansökningen bör fullständigt uppgifvas ärendets omfattning och beskaffenhet, de fastigheter, saken förmenas angå, samt vederbörande ägares och innehafvares namn och hemvist. Har sökanden någon till förrättningsman föreslagit, och finnes ej förslaget godkändt af öfriga uppgifna sakägare, förelägge Konungens befallningshafvande dem genom kungörelse, som uppläses i kyrkan för den eller de församlingar, där nämnda fastigheter äro belägna, att inom viss tid, vid förlust af rättighet att öfver förslaget höras, inkomma med yttrande, huruvida de hafva något emot den föreslagne att erinra. Yppas ej stridighet, varde den föreslagne förordnad, där han finnes lämplig, och laga hinder ej möter; i motsatt fall, äfvensom då icke någon blifvit föreslagen, förordne Konungens befallningshafvande som skäligt pröfvas.

14 §.

Förrättningsmannen skall, om någon af sakägarne det äskar, vid förrättningen biträdas af två gode män, hvilka af sakägarne eller, om dessa ej äsamjas, af förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän eller till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid landtmäteriförrättningar.

Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning af åtgärd, som därförinnan vidtagits.

Stanna förrättningsmannen och gode männen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle förrättningsmannens.

15 §.

För förrättningen njute förrättningsmannen och gode männen ersättning, den förre i likhet med hvad för landtmätare och de senare i enlighet med hvad för gode män vid landtmäteriförrättningar är eller varder stadgadt. Den ersättning, så ock kostnad för kallelser eller annat, som för förrättningen är af nöden, skall af sökanden genast förskjutas. Blifva vid förrättningen flera till väghållningsskyldighet bundna, skall den ersättning och kostnad fördelas efter ty skäligen prövas.

16 §.

I fråga om förrättningen skola bestämmelserna i 3 kap. skiftesstadgan, i hvad de afse annan landtmäteriförrättning än laga skifte, så ock hvad i 17 kap. samma stadga föreskrifves angående protokoll vid landtmäteriförrättning i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock med iakttagande att en hvar sakägare skall medelst skriftlig kallelse, som mot bevis honom tillställas, om förrättningen särskildt under rättas; och skall hvad enligt skiftesstadgan i anförda delar gäller om landtmätare i afseende å förrättning, hvarom i denna lag stadgas, lämpas till förrättningsman.

Är landtmätare förrättningsman, må däraf ej föränledas vidsträcktare tillämpning af skiftesstadgan än nu är sagdt.

17 §.

Vid förrättning skall efter omständigheterna tillses:

huruvida väg öfver fastighets område må för annan fastighet byggas eller begagnas;

huru väg bör byggas till läge, sträckning, bredd och anordning i öfrigt;

huruvida ersättning bör gäldas för intrång, i hvilket fall den skall uppskattas till visst belopp i penningar att utgå för en gång, där ej sakägarna annorledes åsamjas;

hvilka fastigheter skola vara pliktiga att deltaga i vägs byggande eller underhåll sommar- eller vintertiden, och huru stor andel i skyldigheten skall en hvar fastighet åligga;

huru, för det fall att icke hvarje väghållningsskyldig skall stå i ansvar för viss sträckning å marken, byggande eller underhåll af väg skall besörjas samt i hvad mån och å hvilken tid bidrag in natura eller i penningar skall af en hvar för ändamålet utgöras;

hvilken väglott i annat fall skall åt hvarje väghållningsskyldig utläggas; samt

huru utgift för förrättningen och annan de väghållningsskyldiges gemensamma kostnad skall mellan dem fördelas.

18 §.

Förrättningsmannen skall söka att såvidt möjligt mellan samtliga sakägare åstadkomma förening; och varde, där sådan förening sker, särskild afhandling därom upprättad, af sakägarne underskrifven samt medelst förrättningsmannens och närvarande gode mäns påskrift vitsordad.

Rörer förening kronans eller allmän anstalts rätt, skall, ändå att dess ombud därå ingått, föreningen i afseende å sådan rätt ej gälla med mindre den varder af vederbörande myndighet godkänd.

19 §.

I den mån ej enligt 18 § förening mellan sakägarne kan åstadkommas, varde saken af förrättningsmannen med gode männen, där han af sådana biträdes, pröfvad jämlikt de i denna lag stadgade grunder; och skola de, sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blifvit genom förening afgjorda eller behörigen utredda, på grund af hvad sålunda förekommit för sakägarne framlägga skriftligt utlåtande i saken. Härefter förklaras förrättningen afslutad med tillkännagifvande, att den därmed missnöjde äger att, på sätt 21 § innehåller, fullfölja sin talan.

20 §.

Afskrift af förrättningsprotokollet, det i 19 § omförmälda utlåtande och de vid förrättningen ingångna föreningar skall af förrättningsmannen inom trettio dagar efter förrättningens afslutande öfverlämnas till någon i orten boende pålitlig person, som af sakägarne utses att emottaga samma handlingar; och vare handlingarna hos honom tillgängliga för en hvar, som åstundar att dem granska eller afskrifva.

21 §.

Är sakägare missnöjd med förrättning, skall han vid talans förlust inom nittio dagar efter förrättningens afslutande instämma samtliga öfriga sakägare till domstol.

Äro svarandena flera än tio, skall i afseende å stämningens delgivning hvad i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken stadgas om stämning å helt byalag äga motsvarande tillämpning.

22 §.

Klandras ej förrättning så som i 21 § sägs, gånge det därvid meddelade utlåtande, i hvad det afser annan fråga än i 29 § omförmäles, i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

23 §.

När stämning, hvarom i 21 § förmäles, är utfärdad, skall domaren därom genast underrätta förrättningsmannen, hvilken har att till domstolen insända det vid förrättningen förda protokoll och öfriga handlingar, som saken röra. Efter målets slutliga handläggning skola handlingarna från rätten insändas till länets landtmäterikontor för att där förvaras.

Föres ej talan mot förrättningen, åligge förrättningsmannen att inom ett år efter dess afslutande insända protokoll och öfriga handlingar till landtmäterikontoret.

24 §.

Yppas tvist mellan ägare, innehafvare af nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till hvad såsom ersättning enligt 5 § skall utgå, skall den tvist hänvisas till särskildt utförande.

25 §.

Har, efter ty i 24 § sägs, tvist yppats om bättre rätt till hvad såsom ersättning för intrång skall utgå, varde beloppet nedsatt i länets ränteri och stånde sedan i afbidan på tvistens slutliga afgörande i kvarstad.

Är ersättningen bestämd att utgå på en gång, må ej arbete å annans mark eller eljest till förfång för annan verkställas, innan ersättningen blifvit till ersättningstagaren gulden eller, efter ty nyss är sagdt, i ränteriet nedsatt. Varder ej ersättningen gulden eller nedsatt inom tid, som genom förening eller eljest i laga ordning blifvit bestämd, eller, om sådan bestämmelse saknas, inom fem år efter det ersättningens belopp fastställdes, vare den väckta frågan förfallen.

26 §.

Är genom förrättning eller dom bestämdt om byggande eller underhåll af väg, hafve en hvar fastighet, som, efter ty bestämdt är, har att deltaga i kostnaden för vägen, äfven mot ny ägare af fastighet, öfver hvars område vägen är lagd, rätt att begagna densamma.

27 §.

Träffas annorledes än vid förrättning, hvarom ofvan stadgas, förening i fråga om vägs underhåll, äge, sedan tio år förflutit från det föreningen ingicks, en hvar sakägare, ändå att föreningen är sluten för längre tid, påkalla ny fördelning af underhållet, dock skall i ty fall föreningen tillämpas intill dess den nya fördelningen vunnit laga kraft.

Är förening, som i denna paragraf afses, skriftligen upprättad och af vittnen styrkt, äge en hvar af dem, som däri deltagit, låta intaga föreningen i domboken hos häradsrätten i ort, där fastighet, som föreningen angår, är belägen. Sedan vare föreningen gällande äfven emot framtida ägare eller innehafvare af den fastighet, så ock, där intagandet i domboken ägt rum sist vid det ting, som infallit näst efter två månader sedan föreningen ingicks, mot den, som efter föreningens träffande men före dess intagande i domboken blifvit ägare eller innehafvare. Förening, som slutits för boställe eller sådan, på viss tid upplåten fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning, hafve dock ej verkan mot senare innehafvare, med mindre föreningen blifvit af vederbörande myndighet godkänd.

28 §.

Inträda, sedan fråga om rätt att för fastighet bygga eller begagna väg öfver annan fastighets område eller om skyldighet att deltaga i

vägs byggande eller underhåll blifvit genom förening eller eljest i laga ordning afgjord, sådana förändrade förhållanden, som på frågan i synnerlig mån inverka, äge en hvar sakägare påkalla frågans återupptagande.

29 §.

Försummar väghållningsskyldig att den tid mark är bar underhålla sin vägloft i laggillt skick, och bättrar han ej ofördröjligen efter tillsägelse, må annan underhållsskyldig genom två ojäfvige män, af hvilka den ene skall vara kronofogde, länsman, nämndeman, ledamot i ägodelningsrätt eller god man vid landtmäteriförrättningar, hålla syn, hvartill den försumlige i god tid kallas. Varder bristen därvid vitsordad, förelägge synemännen den försumlige viss tid, ej kortare än åtta dagar, inom hvilken han skall hafva botat bristen vid äfventyr, att densamma eljest må afhjälpas af den, som synen påkallat. Därefter njute denne hos den försumlige utmätning ej mindre för synekostnaden än äfven för verkställd väglagning med det belopp, hvartill arbetet af synemännen uppskattats. Nöjes ej den andre därät, instämme sitt klander till domstol inom tre månader efter utmätningen eller vare sin talan kvitt.

Eftersätter väghållare sin skyldighet att vintertiden öppenhålla vägloft, och varder ej bristen ofördröjligen efter tillsägelse afhjälpt, äge annan underhållsskyldig bota bristen och njute sedan af den försumlige betalning för hvad han visar arbetet skäligen hafva kostat.

30 §.

Vilja de väghållningsskyldige förena sig att för öfvervakande af vägs underhåll anställa särskild tillsyningsman, stånde sådant dem fritt.

Kan ej förening träffas, skall likväl tillsyningsman utses, där minst fem väghållningsskyldige det fordra. Blifva de väghållningsskyldige ej om valet ense, skall Konungens befallningshafvande på anmälan utse tillsyningsman; bestämme ock, där så påkallas, hvad arfvode bör honom tillkomma och huru det bör mellan de väghållningsskyldige till utgörande fördelas, allt efter ty skäligt prövas.

Tillsyningsman entledigas af de väghållningsskyldige, såvida de därom äro ense. I annat fall må frågan af en hvar underställas pröfning af Konungens befallningshafvande, som efter omständigheterna förordnar.

Där till följd af hvad sålunda är stadgadt tillsyn å vägs underhåll utöfvas af särskild person, skall hvad i fråga om åtgärder mot försumlig väghållare enligt 29 § gäller om annan underhållsskyldig i stället äga tillämpning å bemälda tillsyningsman.

31 §.

Mål, som i denna lag afses, skall upptagas vid häradsrätten i den ort, där vägen, hvarom fråga är, eller största delen däraf är belägen.

I afseende å Konungens befallningshafvandes behörighet i frågor enligt 13 och 30 §§ skall hvad nu är sagdt äga motsvarande tillämpning.

32 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i frågor, som i 13 och 30 §§ omförmälas, må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

33 §.

Hvad i denna lag stadgas angående fastighet gälle ock i tillämpliga delar beträffande grufva, bergverk, vattenverk, fabrik eller med fabrik jämförlig inrättning, ändå att sådan egendom icke är att till fast egendom hänföra.

34 §.

Om byggande af väg i anledning af laga skifte så ock om inmutares och grufägares rätt till väg är särskildt stadgadt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908.

Är vid denna tid skyldigheten att underhålla väg genom dom eller eljest mellan två eller flera egendomar fördelad, göres i fråga om sådan fördelnings giltighet ej genom denna lag ändring; dock att i hvarje fall efter tio år från lagens ikraftträdande en hvar sakägare må i enlighet med denna lag påkalla ny fördelning, och skall därvid den äldre fördelningen upphöra att gälla, när den nya vunnit laga kraft.

I afseende å äldre fördelning, som här afses, skola stadgandena i 29—32 §§ äga motsvarande tillämpning.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet den 26 oktober 1906.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN och
SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Alfred Petersson anförde efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet:

Medan det allmänna väghållningsbesväret på landet genom lagen den 23 oktober 1891 erhållit en mera tidsenlig reglering, kvarstår såsom ännu olöst frågan om ett bättre ordnande af besväret med byggande och underhåll af enskilda utfarts- och byvägar. För denna fråga har emellertid sedan länge, gång efter annan, inom Riksdagen genom enskilda motionärer påkallats uppmärksamhet; och då jag nu går att i underdånighet för Eders Kungl. Maj:t anmäla ett förslag i ämnet, torde det vara lämpligt att till en början erinra om de hos Riksdagen därutinnan tillförene alltifrån det nya representationsskicket införande frambrurna motioner och hvad i anledning af dem förelupit.

*Fråga om
bättre ordnan-
de af besväret
med byggande
och underhåll
af enskilda
utfarts- och
byvägar.*

Historik.

1867 års riks-
dag.

Vid 1867 års riksdag väcktes två motioner rörande indelning och underhåll af byvägar. I den ena af dessa motioner föreslogs underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utfärdande af författning därom, att till byvägar skulle räknas sådana, hvilka till kyrkoväg af något hemman inom socknen gagnades; att i underhållet däraf skulle deltaga alla hemman inom socknen, som sig af vägen i nämnda egenskap eller i och för så kallade hemkörslor betjänade; att vägen, som årligen borde synas af någon därtill af kommunen vald sakkunnig person, borde till underhåll på ofvannämnda hemman delas efter förmedlade hemmantalet, samt att försummadt underhåll af sådan väg skulle medföra samma påföljd som angående allmänna vägar vidmakthållande sommar- och vintertiden vore stadgadt. I den andra motionen hemställdes om berättigande för kommunerna att socknevis utse dels taxeringsmän, som taxerade och fördelade byvägarne mellan dem, som begagnade desamma, så att hvarje skifte finge sin del, där det lägligast fölle, dels ock tillsyningsmän med åliggande att årligen syna de sålunda indelta byvägarne och efter verkställd besiktning låta på den tredskandes bekostnad för lega iståndsätta det bristfälliga vägstycket.

Lagutskottet, som öfver dessa motioner afgaf utlåtande, afstyrkte desamma. För såvidt afsikten med den förra motionen vore att få bestämmt, att till byvägar skulle räknas sådana, hvilka till kyrkoväg af något hemman begagnades, samt att alla hemman inom socknen, som sig af vägen i nämnda egenskap eller för så kallade hemkörslor betjänade, skulle deltaga i vägens underhåll, erinrade utskottet, att hvad i detta afseende föreslagits icke innefattade annan ändring i hvad redan genom Kungl. resolutionen på adelns besvär den 8 januari 1735, § 8, vore stadgadt än att deltagandet i underhållet af vägen skulle inskränkas till de hemman inom socknen, som sig af densamma betjänade, med befrielse för de utom socknen belägna hemman, som däraf hade gagn, hvilket icke torde kunna anses vara en förbättring af stadgandet. Beträffande åter de af samme motionär föreslagna föreskrifterna angående underhållsskyldigheten af dessa vägar och kontrollen därå, skulle, därest samma förslag bifölles, följden blifva den, att äfven enstaka belägna hemman, försedda med en enda åbo, finge ovillkorlig förpliktelse att, ehvad hinder än kunde möta, vid äfventyr af laga ansvar hålla godkänd utfartsväg äfven där den icke af annan än samma hemmans åbo begagnades. Ett sådant den lagstiftande maktens ingrepp i den enskildes beslutanderätt i fråga om angelägenheter, som honom ensam anginge, torde icke kunna förordas. Förslaget om väghållningsskyldighetens utgörande efter förmedlade hemmantalet torde icke heller böra tillstyrkas. I anseende till de skiljaktiga för-

hållanden, som med byvägar ägde rum, syntes det åsyftade resultatet: en på samma gång rättvis och billig fördelning af ifrågavarande besvär, snarare vinnas med bibehållande af den i lag stadgade grunden för deltagandet, nämligen det gagn, vägen för hvarje delägare medförde; och ehuru vid bestämmandet häraf kunde möta svårigheter, torde dessa dock icke vara större än att de kunde på vanlig tvisteväg undanrödjas. I öfrigt sammanföle motionerna på det närmaste med ett vid nästförutgångna riksmöte framställt förslag till ordnande af ifrågavarande angelägenhet, hvilket förslag icke vunnit Rikets ständers bifall. Sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, som öfver samma förslag afgifvit utlåtande, hade, i fråga om äfven då föreslagen taxering och delning af byvägar genom af kommunerna utsedde gode män, yttrat, att enär, äfven om man antog, att byvägar icke vore att anse såsom byalagets enskilda tillhörighet, öfver hvilken de ägde att efter godtfinnande förfoga, förhållandena på särskilda orter vore så olika, att de ej kunde genom ett allmänt stadgande regleras, utskottet ansåge denna angelägenhet böra öfverlämnas åt byamännen själfve, hvilka ju alltid ägde att, där öfverenskommelse om vägarne delning och underhåll ej kunde åvägbringas, få tvisten sliten vid vederbörlig domstol. Delande dessa åsikter, hemställde lagutskottet, att ifrågavarande motioner icke måtte vinna bifall.

Denna hemställan bifölls af båda kamrarna.

I en vid 1869 års riksdag väckt motion föreslogs aflåtande till Kungl. Maj:t af skrifvelse i syfte, att för byggande och underhåll af by-, kvarn-, kyrko- och utfartsvägar skulle tillämpas samma grunder som gällde i afseende å allmänna lands- och häradsvägar, dock att hvarje socken härvid skulle utgöra en samfällighet för sig med skyldighet för kommunalstyrelsen att utan ersättning hvarje år afsyna förstnämnda vägar och att låta afhjälpa därvid befunna brister på den försumliges bekostnad samt exekutivt uttaga ersättningen. Till stöd för denna framställning anfördes, att ifrågavarande vägar vore högst behöfliga för den allmänna trafiken; att långt afsides belägna hemman och byar icke billigtvis borde ensamma vidkännas skyldigheten att bygga och underhålla långa sträckor af sådana vägar, samt att denna skyldighet fördenskull borde fullgöras efter enahanda grunder, som för underhållet af lands- och häradsvägar vore bestämda.

I häröfver afgifvet utlåtande anförde lagutskottet:

Genom Kungl. resolutionen den 8 januari 1735 vore stadgadt, att s. k. byvägar böra underhållas af dem, som sig däraf betjäna, och då

detta stadgande hade sin naturliga grund däruti, att dylika vägar icke kunde anses vara af något synnerligt gagn för den större allmänheten utan hufvudsakligen endast för det eller de bylag, dit de ledde, torde det ej vara välbetänkt att härutinnan göra ändring. I den mån en enskild väg, som tjänade till utfartsled för by eller hemman till kyrka, kvarn eller annan plats, började att allmänare begagnas, ankomme det på vederbörande myndighet att, efter därom väckt fråga, pröfva, huruvida en sådan väg måtte till allmänt underhåll indelas. Härigenom vore delägare i by- och utfartsväg beredt allt det skydd för obehörig tunga, som skäligen kunde begäras. Ty om man å ena sidan borde söka att från enskilde lyfta sådana bördor, som rätteligen åläge kommunen, hade man å den andra att tillse, att besvär, hvilka, till följd af sin natur, borde drabba den enskilde, ej blefve kommunen pålagda. På dessa skäl hemställde utskottet, att förslaget måtte af Riksdagen ogillas.

Kamrarne biföllo denna hemställan.

1871 års riksdag.

En vid *1871 års riksdag* väckt motion med förslag, att samma föreskrifter, som gällde för underhåll och afsyning af allmänna vägar, måtte blifva gällande äfven beträffande by- och utfartsvägar, kom ej under Riksdagens behandling.

1872 års riksdag.

Förnyade framställningar i ämnet gjordes i tre motioner vid *1872 års riksdag*. Den ena af dessa, hvilken afsåg, att äfven byvägar måtte upptagas till allmänt underhåll, afstyrktes af lagutskottet under åberopande af samma skäl, som anförts emot nyss omförmälta vid *1869 års riksdag* väckta förslag i enahanda syfte. I fråga om den andra motionen, innefattande förslag, att byvägar skulle för underhåll indelas på de hemman, verk och lägenheter, som sig däraf begagnade, att egendomarnes uppskattningsvärden skulle utgöra delningsgrunden och att vägarne skulle årligen afsynas på sätt för de allmänna vägarne funnes stadgadt, erinrade lagutskottet — likasom vid *1867 års riksdag* — om omöjligheten att genom ett allmänt stadgande, sådant som motionen afsåge, reglera de på skilda orter så olika förhållandena i afseende å byvägar, och om lämpligheten att förty öfverlämna denna angelägenhet åt bymännen själfve, hvadan jämväl denna motion af utskottet afstyrktes. I den tredje motionen föreslogs ett stadgande, att, där enskild väg blifvit efter gemensam öfverenskommelse inför häradsrätt på vederbörande hemman till underhåll indelad, det skulle, där ej annorlunda öfverenskommit, åligga kronobetjäningen att, emot ersättning af de väghållnings-

skyldige och på enskild delägares anmodan, syna vägen och tillhålla den försumlige att bättra därvid anmärkta brister. Sistnämnda motion behandlades af tillfälligt utskott, som afstyrkte densamma, under framhållande hufvudsakligen, att ett stadgande af det utaf motionären föreslagna innehåll icke kunde anses vara af förhållandena påkalladt.

Lagutskottets hemställanden i afseende å de två förra motionerna biföllos af Riksdagen likasom det tillfälliga utskottets rörande den tredje motionen af vederbörande kammare. Ingendera motionen föranledde alltså någon vidare åtgärd.

Vid 1873 års riksdag väcktes ånyo motion om byvägars upptagande till allmänt underhåll efter vissa angifna grunder. På lagutskottets afstyrkande hemställan blef jämväl denna motion af Riksdagen afslagen. 1873 års riksdag.

Samma utgång erhöll en vid 1875 års riksdag framburen motion med förslag att *antingen* underhållet af by och utfartsvägar skulle åligga den eller dem, öfver hvilkas ägor vägarne ginge, *eller ock* kommunerna skulle äga att inom sig utse två eller flere män, hvilka på begäran af delägare i by- och utfartsväg skulle dels kunna verkställa fördelning af sådan väg, hvilken fördelning skulle lända till efter rättelse till dess, i händelse af klander, domstolen annorlunda åtskilde de tvistande, dels syna vägen, hvilken syn skulle genast på den tredskandes bekostnad kunna tillämpas, med rätt dock för den missnöjde att efter befogenhet klandra densamma. Beträffande motionens senare del åberopade lagutskottet enahanda skäl, som gentemot förslag i samma syfte förut å utskottets sida framhållits; och i afseende å förslaget, att underhållet af by- och utfartsvägar skulle åligga dem, öfver hvilkas ägor vägarne ginge, anförde utskottet, att utskottet ansåge en sådan förändring desto mindre lämplig, som därigenom utan tvifvel skulle föranledas, ej mindre att kostnaden för underhållet blefve orättvist fördeladt mellan dem, som hade att detsamma vidkännas, än äfven att mången, som af dylika vägar hade gagn, blefve från allt bidrag till deras underhåll helt och hållet befriad. 1875 års riksdag.

Frågan återkom sedermera först vid 1885 års riksdag, därvid två motionärer hvar för sig, under påpekande af otillräckligheten utaf i ämnet gällande stadganden, framställde förslag om underdånig skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t med anhållan om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till lag, enligt den ena motionen, om byvägars byggande 1885 års riksdag.

och underhåll, samt, enligt den andra, om upparbetande, fördelning och underhåll af enskilda s. k. utfarts- och byvägar.

I den senare motionen framhölls därjämte, bland annat, att en viss skiljaktighet borde få anses äga rum mellan väg *inom* by (byväg) och väg *från* by (utfartsväg). Beträffande egentliga byvägar eller vägar *inom* by, så syntes dessas underhåll böra åligga bymännen själfva, dock ej allenast ägare af jordbruks- utan äfven annan fastighet, men efter en bestämd och rättvis grund, så att aflägset boende ej blefve mer betungade än de till allmän farväg närboende. Vidkommande däremot utfartsvägar eller vägar *från* by, så vore dessa för mer allmänt bruk afsedda och begagnade. De kunde betraktas som gemensamma för en hel kommun, och deras underhåll borde därför, enligt motionärens förmenande, rätteligen blifva en kommunalangelägenhet. Ehuru motionären ej tilltrorde sig kunna framlägga något detaljeradt lagförslag, vågade han dock antyda några grunder för en lagstiftning i förevarande ämne. Med afseende på de förhållanden, som förefunnes inom den ort, han tillhörde, syntes honom följande vara att beakta:

1:o) a) att, därest för väg *inom* by och väg *från* by *enahanda* stadgande ansåges böra gälla, alla jordägare och industriidkare, som bodde utefter dylik väg och sig däraf begagnade, då skulle deltaga i densammans underhållande;

b) att, därest *olika* stadganden beträffande dessa två slag af byvägar ansåges nödiga, i underhåll af väg *inom* by då skulle deltaga alla inom samma by varande ägare af jordbruks- eller annan fastighet, samt underhållet af väg *från* by bestridas af kommunen;

2:o) att i detta underhåll skulle deltaga ägare af jordbruks- eller annan fastighet efter taxeringsvärdet;

3:o) att vägen, hvilken borde till underhåll fördelas, om någon underhållsskyldig det fordrade, skulle underhållas i godt och farbart skick både sommar och vinter samt årligen synas äfvensom befintliga brister emot lega afhjälpas, på sätt om de allmänna vägarne vore stadgadt; samt

4:o) att synemän borde utses på kommunalstämma.

I afgifvet utlåtande öfver dessa motioner lämnade lagutskottet till en början en redogörelse för innehållet af dittills gällande stadganden i förevarande ämne och anförde i sådant afseende:

»Enligt 1 kap. 1 § Byggningsbalken skall *gata* i by läggas af oskifto mellan hvarje tomt i by, efter ty, som lägenhet därtill är: och skall så den by, som för mindre ligger, som den för mera ligger, hafva *farväg* till och ifrån. I 4 kap. 1 § af samma balk bestämmes

detta närmare sålunda, att farväg till och ifrån by, så ock till åker och äng, kyrka och kvarn, bör läggas af oskifto, sex alnar bred, och dess utom två alnar å hvardera sidan till dike, om så tarivas. Genom Kungl. resolutionen och förklaringen på allmogens besvär den 16 mars 1739, p. 39, lämnade Kungl. Maj:t sitt nådiga samtycke till allmogens underdåniga ansökning, att på de orter, hvarest omöjligheten bevisligen funnes ligga i vägen, och där det eljest pröfvades onödigt, de mindre vägar, såsom by- och kvarnvägar, efter omständigheterna, måtte undantagas ifrån den bredd af 6 alnar, som lagen förmådde och innehölle, hafvandes vederbörande, efter behörig skedd undersökning, att lämpa denna bredd efter hvarje ords befunna art och beskaffenhet, så att allmogen med onödigt och odrägligt besvär ej måtte betungas, och de vägfärande icke hindras uti deras fortkomst. I 66 § af gällande skiftesstadga bestämmes yttermera, att, för allmänna gator och vägar till stad, kyrka och kvarn, grödans inkörsel, skogsfärder, torfmossar, vattenställen m. m. samt aflopps- och floddiken, nödigt utmål bör af oskifto tagas; samt att gator, vägar och diken helst skola läggas i skillnaden lotterna emellan samt alltid utstakas räta, där det ske kan; och genom förordningen den 29 januari 1850 är stadgadt, att, då, till följd af laga skifte, ny väg för en eller flere skiftesdelägare varder oundgängligen nödig, och den ej kan försättas i erforderligt skick utan så dryg kostnad i förhållande till de fördelar, som genom skiftet vinnas, att den icke skäligen kan anses böra ensamt drabba den eller de delägare, för hvilka vägen behöfves, skall kostnaden för densammas första anläggning af skiftesman och gode män, i sammanhang med skiftet, mellan samtliga skiftesdelägarne särskildt fördelas, på sätt som för bidrag till utflyttning stadgadt är; hvaremot med kostnaden för vägens framtida underhållande bör förhållas efter hvad för enskilda by- och utfartsvägar i allmänhet är förordnadt.

Angående skyldighet att deltaga i underhållet af byvägar innehåller 3 punkten i Kungl. resolutionen på adelns besvär den 8 januari 1735, § 8, att Kungl. Maj:t i nåder vill, att de så kallade byvägar endast af dem, som sig däraf betjäna, underhållas skola, så att landet därmed icke vidare för en eller annans bekvämlighets skull bör besväras.

Om sättet för afgörande af tvister om dylika vägar stadgade åter Kungl. Maj:t i skrifvelse till Kammarkollegium af den 17 april 1828, kungjord af Kollegiet den 9 maj s. å., att som Kungl. Maj:t kommit i erfarenhet däraf, att tvister om anläggning och underhåll af enskilda utfartsvägar för byar och hemman, kvarnar med flera lägenheter blifvit ömsom i administrativ väg, på samma sätt som frågor om allmänna

lands-, härads- och socknevägar, behandlade, och ömsom af domstolarne såsom tvistemål upptagna och afgjorda, Kungl. Maj:t alltså, till förekommande af en sådan olika behandling af berörda tvister, funnit i nåder godt stadga och förklara, det skulle alla uppkommande tvister om anläggning och underhåll af enskilda utfartsvägar för by, hemman, kvarn eller annan lägenhet, och då vägens beskaffenhet af allmän lands-, härads- och sockneväg således icke vore i fråga, af domstolen i orten, såsom, efter författningarne, rätteligen dit hörande, upptagas och afgöras, samt sedermera, i den ordning lagen för tvistemål i allmänhet stadgade, fullföljas.»

Nu anförda stadganden, yttrade utskottet vidare, hade utskottet, i likhet med motionärerne, funnit hvarken nog omfattande eller tillräckligt bestämda för ordnande af skyldigheten att bygga och underhålla utfarts- och byvägar; och enär dylika vägar numera, med vår tids höjda anspråk på bekväma och lätta kommunikationsmedel, torde vara af vida större betydelse än då åberopade stadganden tillkommo, hemställde utskottet, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета samt förelägga Riksdagen förslag till lag om byggande och underhåll af utfarts- och byvägar.

Denna utskottets hemställan bifölls af Andra, men afslogs af Första Kammaren, hvadan frågan sålunda för denna gång förföll.

1886 års riksdag.

Enahanda utgång fick frågan vid 1886 års riksdag, hvarvid afgåfvos fyra motioner i väsentligen samma syfte som de vid 1885 års riksdag i ämnet väckta; i sammanhang hvarmed af två motionärer föreslogos följande särskilda grunder för den ifrågasatta nya lagstiftningen, nämligen

af en motionär:

»1:o. Till byvägar räknas sådana, som genomskära ett eller flere hemman och hvilka utgöra byalagets gemensamma utfartsväg, men ej sådana, som utgrena sig till hvarje bostad.

2:o. Byvägars byggande och underhåll utgöres af dem, som inom byalaget äga fastighet, samt idkare af industri, som är med fastighet förenad, efter fyrktal.

3:o. I fråga om byvägs indelning till underhåll äger byggnadsskyldig rätt att hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande begära förordnande för en landtmätare eller annan sakkunnig person jämte två ojäfvige gode män att på de byggnadsskyldiges bekostnad verkställa delningen äfvensom att på förslag af byggnadsskyldige bestämma huru stor del af de inom byalaget befintliga vägar som skola ingå i delningen.

4:o. Byalaget äger att uppgöra med syneförrättare om vägens synande, hvilken förrättning årligen verkställes. Skulle enighet därvid ej ernås, förordne uppå ansökan Konungens befallningshafvande syneförrättare, som äger att emot lega på underhållsskyldigs bekostnad låta afhjälpa befintliga brister; och

af en annan motionär:

»a) att, såsom hittills, underhållet åligger dem, som sig af vägarne betjäna;

b) att till underhållsskyldige äfven räknas innehafvare af så kallad annan fastighet och med fastighet förenad industriell rörelse, då ägare eller innehafvare, vid tiden för underhållsskyldighetens fördelning, sig af vägarne begagna;

c) att väghållningsskyldige, då de alla äro ense, äga att, i vissa delar eller om allt, som rör vägrågan, ingå förening, hvilken har lagligen förbindande kraft under 10 år, räknade från vägdelningsförrättningens afslutande, hvaremot, då förening ej träffas, lagens särskilda bestämmelser skola tillämpas och likaledes för enahanda tid gälla, hvilken tid, då delningsförrättningen klandras, beräknas från den dag, samma förrättning vunnit laga kraft;

d) att förening må kunna förnyas, med eller utan förändring, att för hvarje gång under ytterligare 10 år vara gällande;

e) att, då ny förening icke kan åstadkommas, underhållsskyldigheten må å nyo fördelas, med iakttagande af de förändringar, som under tiden timat, och som böra å fördelningen inverka, såsom förändrade taxeringsvärden, tillkomna eller upphörda industriella anläggningar och mera dylikt;

f) att taxeringsvärdena må hafva inflytande vid bestämmande af grunden för underhållsskyldighetens fördelning; samt

g) att, på sätt för det närvarande är stadgadt, tvister om iståndsättande och underhåll af utfarts- och byvägar skola af domstolen i orten upptagas och afgöras.»

Lagutskottet, som jämväl nu tillstyrkte en skrifvelse i motionernas syfte, tilltrodde sig emellertid icke att i ärendets dåvarande skick anfiva några bestämda grunder för den begärda lagstiftningen, »som torde komma att afse ej mindre vinter- än sommarväghållningen». Endast en omständighet ville utskottet särskildt framhålla såsom företrädesvis förtjänt att taga i betraktande, nämligen önskvärdheten af en uttrycklig föreskrift därom, att jämväl industriella verk och inrättningar borde deltaga i ifrågakvarande vägars byggande och underhåll.

1887 års riksdag.

En vid 1887 års riksdag i ämnet väckt motion blef, i anseende till Riksdagens upplösning, icke behandlad.

1888 års riksdag.

I motion vid 1888 års riksdag föreslogs meddelande af bestämmelse rörande klandertalan i fråga om af landtmätare verkställd delning af enskild utfarts- eller byväg. I anledning häraf anförde lagutskottet, hurusom bland de brister, som vidlådde hithörande stadganden, onekligen borde anmärkas saknaden af bestämmelser, huru fördelningen af skyldigheten att underhålla enskild utfarts- eller byväg skulle tillvägbringas och blifva till efterlefnad gällande. Landtmätare vore visserligen enligt § 26 i landtmäteriinstruktionen den 6 augusti 1864 skyldig att, om han därtill af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnades, verkställa dylik vägdelning; men intet lagligt hinder torde möta för dem, hvilka skulle deltaga i enskild vägs underhåll, att utan landmätares biträde verkställa delningen. Lagutskottet ansåge sig emellertid icke kunna i anledning af motionen framlägga ett förslag, hvarigenom den sålunda påpekade bristen skulle undanrödjas, äfven om ett sådant lagförslag lämpligen kunde afgifvas annorledes än i sammanhang med lösningen af lagstiftningsfrågan i dess helhet. Vid sådant förhållande och enär det icke kunde vara följdriktigt eller lämpligt att, på sätt motionären ifrågasatt, meddela särskilda föreskrifter rörande sättet för klandertalan emot och beredande af giltighet åt vägdelning, som af landtmätare blifvit verkställd, hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Och blef denna hemställan af båda kamrarne bifallen.

1889 års riksdag.

Den allmänna frågan om ändrad lagstiftning rörande byggnader och underhåll af utfarts- och byvägar bragtes åter inför Riksdagen i en år 1889 framlagd motion, hvari föreslogs, att Riksdagen ville i afseende å nämnda vägar besluta:

»1) Att såsom hittills underhållet åligger dem, som af vägarne sig betjäna.

2) Att till underhållsskyldige äfven räknas innehafvare af så kallad annan fastighet och med fastighet förenad industriell rörelse, då ägaren eller innehafvaren, vid tiden för underhållsskyldighetens fördelning, sig af vägen begagnar.

3) Att vägunderhållsskyldigheten beräknas och fullgöres efter gällande taxeringsvärde det år vägdelning förrättas.

4) Att väghållningsskyldige, då de alla äro ense, äga att i vissa delar eller om allt som rör vägrågan, så väl sommar- som vinterväg,

ingå förening, hvilken har lagligen förbindande kraft under 20 år, räknade från vägdelningsförrättningens avslutande. Hvaremot, då förening ej kan komma till stånd, lagens särskilda bestämmelser skola tillämpas och likaledes för enahanda tid gälla, hvilken tid, då delningsförrättning klandras, beräknas från den dag samma förrättning vunnit laga kraft.

5) Att förening må kunna förnyas med eller utan förändring, att för hvarje gång gälla minst 10 och högst 20 år; och att, då ny förening icke kan komma till stånd, underhållsskyldigheten må å nyo fördelas med iakttagande af de förändringar, som under tiden timat.

6) Kan icke, på sätt är nämndt, förening komma till stånd, har en eller flera byamän rätt att genom Konungens befallningshafvande kalla landtmätare att vägen fördela, på sätt om allmänna vägars delning i lag förskrifvet är; dock att taxeringsvärdet lägges till grund för delningen.

7) För tillsyn af vägars hållande i vederbörligt skick väljer bylaget på utlyst sammanträde en förtroendeman till vägfogde för minst fem år, hvilket val genom protokollsutdrag aflämnas till Konungens befallningshafvande för stadfästade af valet.

8) Vägfogden har att tillse, det väghållningsskyldige fullgöra sin underhållsskyldighet, och en gång årligen, efter skedd pålysning, hålla vägsyn; och har vägfogden åliggande att muntligen eller skriftligen tillsäga den försumlige att inom viss dag hafva fullgjort sin skyldighet och därefter verkställa lega för den tredskande, hvarefter han har att omedelbart hos länsmanen påkalla handräckning att af vederbörande utbekomma verkställd lega.»

Lagutskottet vitsordade väl, såsom tillförene, önskvärdheten af en utförligare lagstiftning i ämnet men ansåg, med hänsyn till den på dagordningen stående frågan om ordnande af den allmänna väghållningen på landet, tidpunkten icke lämplig för aflåtande af skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t med begäran om förslag till lagstiftning rörande utfarts- och byvägar. Vid utarbetande af ett lagförslag i detta ämne torde man nämligen ej kunna undgå att i många delar taga hänsyn till de bestämmelser, som gällde för de allmänna vägarne. Det torde äfven komma att inträffa, att åtskilliga vägar, hvilka nu betraktades såsom enskilda, på grund af den nya lagstiftningen komme att anses såsom allmänna vägar. Då nu en ändrad lagstiftning angående de sistnämnda snart kunde förväntas, hade utskottet ansett frågan om ny lagstiftning rörande utfarts- och byvägar kunna ännu någon tid anstå, hvadan motionen afstyrktes.

Utskottets afstyrkande hemställan godkändes af båda kamrarné.

1890 års riksdag.

I anledning af motion vid 1890 års riksdag hemställde lagutskottet, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till stadgande, att, där skyldigheten att underhålla väg, som icke hade egenskap af allmän lands-, härads- eller sockneväg, utan vore att som enskild anse, blifvit mellan vederbörande väglottsägare fördelad, det måtte ankomma på Kungl. Maj:ts befallningshafvande att, uppå ansökning och efter pröfning af för handen varande förhållanden, förordna, att syn å sådan väg skulle årligen hållas af kronobetjänt med biträde, mot godtgörelse af de underhållsskyldige, äfvensom att hvad anginge kungörande af synen och åsynta bristfällens botande skulle så förfaras, som i fråga om allmänna vägarne vore stadgadt.

Denna hemställan bifölls af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren afslog såväl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motion; i följd hvaraf frågan förföll.

1892 års riksdag.

Vid 1892 års riksdag gjordes i två särskilda motioner å nyo framställning i fråga om åstadkommande af en lagstiftning rörande byggande och underhåll af utfarts- och byvägar, och föreslogs i sådant syfte aflåtande af skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t. I afseende å grunderna för den nya lagstiftningen erinrade den ene motionären, att, om ock den hittills gällande grundsatsen, att underhållet af dylika vägar skulle åligga dem, som betjänade sig af desamma, fortfarande borde bibehållas, torde likväl dessutom de hufvudgrunder, som i lagen den 23 oktober 1891 vore bestämda för de allmänna vägarne, äfven uti lagstiftningen för byvägars byggande och underhåll vara de mest lämpliga, såsom att deltagande i dessa besvär borde åligga all fastighet och industriell rörelse samt angående fastighet utgöras efter taxeringsvärdet; men för öfrigt ansåg denne motionär, att endast regeringen med det material, som stode till dess förfogande, kunde framlägga ett antagligt förslag i ämnet.

Den andre motionären däremot höll före, att Riksdagen borde i dess skrifvelse närmare angifva grunderna för en blifvande lagstiftning och föreslog i sådant afseende enahanda bestämmelser, som uti den vid 1889 års riksdag af samme förslagsställare väckta motionen upptagits.

Under erinran om sina tidigare uttalanden i ämnet framhöll lagutskottet nu, att, enär, äfven om skyldigheten att bygga och underhålla utfarts- och byvägar icke kunde ordnas på samma grunder, som dåmera gällde i fråga om den allmänna väghållningsskyldigheten, de båda ämnena ägde så många beröringspunkter, att det för en tillfredsställande lösning af frågan om utfarts- och byvägarnes rättsliga ordnande

torde vara erforderligt att kunna bygga på någon erfarenhet om verkningarna af den nya väglagens tillämpning. Ensamt denna erfarenhet kunde lämna ett material af verkligt värde för en blifvande utredning af de grunder, på hvilka en utvecklad lagstiftning rörande de så kallade enskilda vägarne lämpligast borde hvila. Huru bristfälliga de stadganden än måtte vara, som för det dåvarande gällde i fråga om utfarts- och byvägarne, torde dock behovet af en utförligare lagstiftning icke vara så trängande, att icke med en dylik lagstiftning skulle kunna anstå, till dess verkningarna af 1891 års väglag fått visa sig och lagstiftaren sålunda, på sätt utskottet ofvan framhållit, hunnit samla ett värderikt material för bedömande af grunderna för den ytterligare lagstiftning i förevarande ämne, som utskottet lika väl som motionärerne ansåge önskvärdt. På grund häraf hemställde utskottet, att motionerna icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Denna utskottets hemställan bifölls af båda kamrarne.

Förnyade framställningar i enahanda syfte som vid nästföregående riksdag gjordes i motioner vid *1893 års riksdag*; men blefvo dessa af lagutskottet, på samma skäl som senast förut anförts, afstyrkta, och genom kamrarnes skiljaktiga beslut förföll frågan. *1893 års riksdag.*

Vid *1894 års riksdag* väcktes å nyo två motioner i ämnet.

I den ena af dessa motioner erinrades därom, att ifrågavarande vägar i allmänhet befunde sig i ett otidsenligt och otillfredsställande skick. Detta vore, enligt motionärens åsikt, merendels beroende på de ofullständiga stadganden, som för det dåvarande funnes i ämnet. Vid flera föregående riksdagar hade detta framhållits och fråga varit väckt om åstadkommande af en mera omfattande och bestämd lagstiftning i förevarande afseende. Jämväl lagutskottet hade erkänt behovet däraf, men dock ansett detsamma icke vara så trängande, att icke med den ifrågasatta lagstiftningen skulle kunna anstå, till dess verkningarne af 1891 års väglag finge visa sig, särskildt i fråga därom, huru många dåvarande byvägar, som kunde komma att i en blifvande vägdelning ingå såsom bygdevägar. I betraktande däraf, att vägdelning redan blifvit företagen i ganska många vägghållningsdistrikt, syntes det emellertid till förekommande af orättvisa i fråga om underhållsskyldighet af utfarts- och byvägar vara af vikt, att lagstiftning i ämnet snarast möjligt komme till stånd; och angaf motionären åtskilliga grunder, därå enligt motionärens uppfattning en blifvande lagstiftning i ämnet borde hvila; varande dessa grunder desamma, som föreslagits uti de af samma motionär åren 1889 och 1892 framlagda motioner.

1894 års riksdag.

I den andra vid 1894 års riksdag, af sex bland Andra Kammarens ledamöter gemensamt, afgifna motionen framhöllos likaledes de bristfälligheter, som vidlådde den gällande lagstiftningen i förevarande ämne samt behovet af en ny lag. Vid tillämpning af väglagen den 23 oktober 1891 hade, anförde sålunda motionärerna, ett oafvisligt behof af lagstiftning om byvägars byggande och underhåll gjort sig gällande. Nämnda lag hade tillkommit i det syfte, att väghållningsbesväret skulle blifva rättvist fördeladt på dem, som trafikerade de allmänna vägarne. Den tilläte sålunda, att de byvägar, som mera allmänt begagnades, finge upptagas såsom bygdevägar. Därmed komme de allmänna vägarne antal att betydligt förökas. På åtskilliga ställen funnes vid allmänna vägar belägna byar, som icke hade några byvägar att underhålla. Efter hand som den nya väglagen började tillämpas, komme antagligen deras antal att ökas genom att byvägarne blefve bygdevägar. Sådana byar erhöle visserligen en betydlig lindring i väghållningsbesväret, under det byar, hvilkas byvägar icke blefve bygdevägar, fortfarande hade sina byvägar att underhålla. Därjämte finge de längre vägsträckor på de allmänna vägarne att underhålla genom det ökade antalet af allmänna vägar. På detta sätt komme, vid den nya väglagens tillämpning, lagens syfte »att bereda lindring i besvärets utgörande» för många landtbruk att icke blifva en verklighet. Detta förhållande hade föranlett, att åtskilliga väghållningsskyldige, som hade jordbruksfastighet, sökte att motverka delning af de allmänna vägarne, tills detta kunde ske i sammanhang med delning af byvägarne enligt en blifvande ny och tidsenlig lag rörande byvägars byggande och underhåll. Att detta missförhållande behöfde snarast möjligt genom lagstiftning undanrödjas, kunde icke bestridas. För att undvika eller i någon mån minska antydde oegentligheter, som kunde uppstå, funnes icke något annat sätt för lagstiftningen än att stadga, att hvarje kommun borde blifva ett distrikt för underhållet af byvägar. Därigenom komme vägunderhållet att mera jämnt och rättvist fördelas på de väghållningsskyldige.

På grund häraf borde, enligt motionärernas åsikt, hittills gällande bestämmelser om by- och utfartsvägars underhåll upphävas och en ny lagstiftning komma till stånd, byggd hufvudsakligen på följande grunder:

»1. Alla *gemensamma by- och utfartsvägar inom en kommun* böra fördelas och underhållas af kommunens väghållningsskyldige medlemmar. Till dessa vägar höra alla sådana, som blifvit anlagda på afskild gemensam bymark vid landtmäteriförrättningar, eller mark inköpt för väganläggning för *byars gemensamma samfärdsel* och äro förenade med *allmänna vägar eller andra byvägar*.

Däremot vägar, äfven om de äro anlagda på gemensam mark, till skogar, mossar, grustäcker, allmänningar och dylika ställen, *böra endast af delägarne i nämnda marker underhållas.*

Likaledes bör *enskild utfartsväg*, anlagd af jordägaren på egen mark och för egendomens bruk, *af honom själf underhållas.*

2. Grufvor, bruk, fabriker, kvarnar, sågar och dylika verk, belägna i närheten af allmänna vägar eller gemensamma byvägar, böra jämväl deltaga i naturaunderhållet af kommunens gemensamma byvägar, när dessa verk äro af den betydelse, att af dem erläggges bevillning för inkomst till staten för minst 800 kronor.

3. Vägunderhållet in natura bör utgöras efter det vägtal, som blifver åsatt egendomarne för de allmänna vägarne underhåll.»

Efter det lagutskottet i anledning af dessa motioner hemställt om skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t i ämnet, blef denna hemställan af båda kamrarne godkänd.

I öfverensstämmelse härmed har Riksdagen den 2 maj 1894 till Eders Kungl. Maj:t i underdånighet aflåtit en skrifvelse, hvori, efter redogörelse för innehållet i ofvan sistberörda båda motioner, anförts:

*Riksdagens
skrifvelse den
2 maj 1894.*

Lika med motionärerna funne Riksdagen de i ämnet gällande föreskrifter vara hvarken nog omfattande eller tillräckligt bestämda för ordnande af skyldigheten att bygga och underhålla utfarts- och byvägar. De gäfvu sålunda icke någon säker ledning vid bestämmande af den grund, enligt hvilken vägdelning mellan väghållningsskyldige skulle ske, likasom de ej heller lämnade bestämdt svar på frågan, huru verkställd vägdelning skulle kunna vinna laga kraft; och bristen på tydliga föreskrifter i ämnet vore desto mera kännbar, som ifrågavarande vägar numera med vår tids höjda anspråk på bekväma och lätta kommunikationsmedel måste anses vara af större betydelse, än då de nu gällande stadgandena tillkommo. Riksdagen funne det sålunda vara af behovet påkalladt, att förbättrad lagstiftning uti förevarande hänseende snarast möjligt komme till stånd.

Att i frågans närvarande skede och innan den utredning, som Eders Kungl. Maj:t kunde åstadkomma, föregått, närmare uttala sig om de grunder, på hvilka ett blifvande lagförslag borde byggas, syntes Riksdagen emellertid icke lämpligt. Dock ansåge sig Riksdagen böra redan nu uttala som sin åsikt, att skyldigheten att underhålla utfarts- och byvägarne borde fortfarande såsom hittills åligga dem, som af vägarne betjänade sig.

På grund af det anförda har Riksdagen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om byggande och underhåll af utfarts- och byvägar.

Remiss till
länsstyrel-
serna.

Öfver denna framställning, som på justitiedepartementets föredragning i underdånighet anmäldes, behagade Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 8 juni 1894 anbefalla befallningshafvandena i rikets samtliga län att, efter inhämtande af landstingens yttranden, afgifva underdåniga utlåtanden; och inkommo sedermera alla sålunda infordrade yttranden och utlåtanden.

Landstingens
och länsstyrel-
sernas yttran-
den.

Af bemälde vederbörande utlät sig endast Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län i fullständigt afstyrkande riktning och anförde därvid: Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge för sin del mycket tvifvelaktigt, huruvida det kunde ligga inom möjlighetens område att genom lagstiftning i förevarande ämne tillfredsställa och gagna jordbrukarne utan att öfverflytta större delen af hela bördan af ifrågavarande väghållningsbesvär å andra medborgare, hvilket uppenbarligen ej af Riksdagen åsyftats. Komme en lagstiftning i ämnet till stånd, måste nämligen däraf framkallas i väsentlig mån stegrade anspråk på beskaffenheten af vägarnes underhåll, hvars behöriga fullgörande skulle från det allmännas sida utkrävas genom myndigheterna, vare sig de kommunala eller de administrativa. Den häraf föranledda ökning i underhållsbördan skulle helt visst icke motvägas af möjligen ifrågakommande bidrag från andra förmögenhetsföremål än jorden. Vål kunde det vara en sanning att, såsom Riksdagen yttrat, by- och utfartsvägarne till följd af vår tids höjda anspråk på bekväma och lätta kommunikationer måste anses vara af större betydelse nu, än då gällande stadganden därom tillkommo, och att fördenskull förbättring af dessa vägar kunde vara erforderlig och önskvärd. Men om denna fördel, som för öfrigt ofta nog torde kunna vinnas på frivillighetens väg, skulle köpas genom att påtvinga jordbruket ökade och andra beskattningsföremål nya bördor, torde belåtenheten med en sådan anordning blifva ganska ringa och kanske snart förbytas i missnöje. — I allt fall vore enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes uppfattning allt arbete på åstadkommande af lagstiftning i detta ämne fullkomligt fruktlöst, om man icke, innan arbetet företoges, kommit till enighet rörande hufvudgrunderna för underhålls-

bördans fördelning. I detta hänseende innehölle Riksdagens skrifvelse ingen annan anvisning än, »att skyldigheten att underhålla utfarts- och byvägarne bör fortfarande som hittills åligga dem, som af vägarne betjäna sig». Men detta uttryck vore så mångtydigt och sväfvande, att Riksdagen i själfva verket icke kunde anses hafva uttalat någon som helst åsikt i berörda fråga. — Om emellertid nu uttalade tvifvelsmål icke skulle finnas berättigade, ansåge Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att ny lagstiftning angående by- och utfartsvägar icke borde ifrågakomma förr än de af väglagen påkallade nya vägdelningar ägt rum åtminstone inom de flesta väghållningsdistrikt eller eljest de af samma lag framkallade talrika frågor angående vägars indelning till underhåll såsom lands- eller bygdevägar blifvit slutligen afgjorda. — På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställde Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att Eders Kungl. Maj:t måtte finna Riksdagens ifrågavarande framställning icke böra till någon åtgärd föranleda.

Från några håll ställdes frågan företrädesvis eller uteslutande i samband med förhållandena i afseende å det allmänna vägväsendet och den nya lagstiftningen därom. En sådan ståndpunkt intogs af *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län*, hvilken myndighet — under erkännande för öfrigt, att de nuvarande lagbestämmelserna på nu ifrågavarande område vore ofullständiga, om än olägenheterna däraf i verkligheten icke gjort sig mera kännbara, åtminstone på många orter inom länet, enär de, som betjänat sig af by- och utfartsvägar, i allmänhet utan tvister underhållit dem, — förklarade sig helst hafva önskat, att med en ny lagstiftning i denna fråga kunnat anstå ännu någon tid, till dess man hunnit erfara och göra sig förtrogen med verkningarna af den nya väglagen rörande de allmänna vägarne och, bland annat, fått bestämdt, hvilka vägar komme att hädanefter hänföras till allmänna vägar. Jämväl *Östergötlands, Kalmar läns norra, Hallands och Skaraborgs läns landsting* samt *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands, Kalmar, Värmlands och Örebro län* ansågo behovet af den ifrågaställda lagstiftningen icke vara så trängande, att icke någon tids erfarenhet om verkningarna af nya väglagen först borde vinnas. Härvid framhölls särskildt af *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kalmar län*, hurusom det syntes Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande uppenbart, att den omfattning, hvori enskilda vägar komme att ingå i de af väglagen föranledda nya vägdelningar, skulle väsentligen inverka på såväl behovet som beskaffenheten af särskild lagstiftning för enskilda vägar; och *Skaraborgs läns landsting* förmenade, att vid de nya

vägdelsingarna de byvägar, som vore upplåtna till mera allmänt begagnande, komme att ingå såsom allmänna vägar, samt att underhållet af de egentliga utfartsvägarne, om endast sådana därefter återstode, torde kunna öfverlämnas åt den enskilda öfverenskommelsen.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län uttalade den mening, att vid utarbetandet af lag angående byggande och underhåll af ifrågavarande vägar i tillämpliga delar borde följas enahanda grund, som i nya väglagen vunnit tillämpning, särskildt för de fall, att i vägunderhållet skulle ingå beskattningsföremål, som ej kunde in natura deltaga i denna skyldighet; och därest denna uppfattning komme att göra sig gällande, torde med arbetet för den nu ifrågaställda lagstiftningen böra anstå, till dess erfarenhet vunnits om verkningarna af den nya väglagen.

I öfrigt biträdde samtliga landsting och länsstyrelser Riksdagens framställning om en förbättrad lagstiftning i förevarande ämne — *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län* dock endast under förutsättning, att frågan kunde så ordnas till ett bättre, att icke allt för dryga uppoffringar från de intresserades sida och icke allt för besvärlig kontroll från kronobetjäningens sida blefve följderna af nya bestämmelser i en fråga, som egentligen borde vara af enskild natur.

Från några håll uttrycktes tillika den uppfattning, att berörda lagstiftning icke borde uppehållas af hänsyn till nya väglagen och dess verkningar, i hvilket afseende yttrades af:

Upsala läns landsting, att särskildt i betraktande af flerstädes yppade stridigheter i fråga om hvilka till landsväg ej hänförliga vägar borde vid delning af de allmänna vägarna ingå såsom bygdevägar, landstinget ansåge behofvet af ifrågakomna lagstiftning snarare påskyndadt än tillbakasatt;

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län, att af de vägdelningsförrättningar, hvilka med tillämpning af väglagen redan inom många väghållningsdistrikt kommit till utförande och hvarigenom ett icke ringa antal by- och utfartsvägar af större betydelse öfvergått till allmänna vägar, torde kunna hämtas erforderlig ledning för bedömning af, i hvilken omfattning enskilda vägar inginge såsom allmänna i de af väglagen föranledda nya vägdelsingar;

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län, att, efter hvad erfarenheten inom detta län under behandlingen af vägdelningsfrågan gifvit vid handen, synnerligen få utfarts- och byvägar kunde antagas komma att i allmän vägdelsing ingå, hvarförutom lång tid torde

förflyta, innan efter nya väglagen förrättade vägdelningar inom riket hunne afslutas och vinna laga kraft;

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län, att, äfven om ett antal byvägar skulle såsom bygdevägar intagas i allmän vägdelning, det dock alltid skulle återstå ett betydligt antal enskilda vägar, för hvilka en ny lagstiftning erfordrades; hvarjämte, enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes mening, de omfattande och kostsamma anstalterna med vägstyrelse och vägnämnd, vägdelning och vinterväghållning icke kunde utgöra någon förebild för lagstiftningen angående underhållet af de enskilda vägarne; samt

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län likaledes, att antalet utfarts- och byvägar för framtiden under alla förhållanden måste blifva ganska stort; och att, ehuru Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke kände sig öfvertygad, att icke flera stadganden i nya väglagen vore af den beskaffenhet, att grunderna för desamma antagligen komme att göra sig gällande äfven vid affattningen af lag angående utfarts- och byvägar, det dock, enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes mening, med den sorgfälliga pröfning, som i vårt land städse ägnades allt lagstiftningsarbete, med säkerhet kunde förväntas, att en tämligen riklig erfarenhet angående nya väglagens verkningar skulle vara vunnen redan innan utarbetandet af ett förslag till ny lag om utfarts- och byvägar hunnit afslutas och så mycket mera innan förslaget, efter att hafva undergått granskning af vederbörande myndigheter, kommit i det skick, att det kunde för Riksdagen framläggas.

Till stöd för behofvet af en ny lagstiftning i ämnet, hvilket behöf i allmänhet mer eller mindre kraftigt vitsordades jämväl af flera bland dem, som emellertid af förutnämnda skäl ansågo tidpunkten för en sådan lagstiftning ännu icke vara inne, framhölls, i anslutning till hvad Riksdagen därom anfört, hufvudsakligen följande, nämligen af:

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län: Af nu gällande lagstiftning framginge icke, vare sig huru för anläggning och underhåll af utfarts- och byvägar ett »väghållningslag» skulle bildas, eller huru urskiljandet af dylika vägar skulle ske, eller hvem vitsordet i afseende å vägdelning tillkomme, eller huru uppskattning af vägunderhållet skulle verkställas, eller huru och efter hvilken närmare angifven grund vägdelning skulle äga rum, eller huru vägdelning beträffande samma vägar skulle vinna bindande kraft, eller huru tillsyn öfver vägunderhållet skulle öfvas — allt frågor, om hvilka bestämmelser torde vara erforderliga. Den enda utväg, som i händelse af försummadt under-

håll af ifrågavarande vägar anvisats för vinnande af rättelse, eller sakens anhängiggörande vid vederbörlig domstol, torde så mycket mindre kunna ersätta bristen på stadganden i nyss anmärkta hänseenden, som erfarenheten visat, att denna utväg i auseende till därmed förenade omgång, kostnader och besvär sällan anlitas och icke heller visat sig vara till fyllest. Det dåliga och vår tids fordran på goda kommunikationer ingalunda motsvarande skick, hvori dessa vägar ofta nog befunne sig, vittnade ock i sin mån om den bristande lagstiftningen i ämnet. Behovvet af en ny lagstiftning i fråga om utfarts- och byvägar syntes således Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande vara oafvisligt och detta så mycket mer som hädanefter till utfarts- och byvägar komme att räknas många sockenvägar, hvilka, där de icke för samfärdseln vore af den betydelse, att de kunde till bygdevägar hänföras, måste anses såsom utfartsvägar, ehuru de gagnades af flere byalag.

Blekinge läns landsting: De skäl, som föranledt Riksdagens framställning, hade sin fulla giltighet äfven hvad anginge Blekinge län, enär — såvidt landstinget hade sig bekant — vid de vägdelningar, som inom länet ägt rum i afseende å utfarts- och byvägar, mantalet allmänt utgjort delningsgrund, hvaraf blifvit en följd, att industriella verk och inrättningar, för hvilka på flera ställen vägarne blifvit befarna mera än af hemmansägarne, dock varit från underhåll af desamma befriade. Saknaden af lagbestämmelser om sättet för verkställande af vägdelning, huru sådan förrättning skulle vinna laga kraft och under hvilka förhållanden ny vägdelning finge påkallas, hade jämväl på flera ställen inom länet vållat rättegångar, då hemmansägare icke velat efterlefva en vägdelning, som verkstälts innan de blifvit ägare af sina hemman.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län: Ett tidsenligt ordnande af underhållsskyldigheten i fråga om utfarts- och byvägarne vore desto hellre af nöden, som uti underhållet af dessa vägar inga andra beskattningsföremål för närvarande toge del än de jordbruksfastigheter, som låge i närheten af vägarne, ehuru på många ställen dessa vägar vore vida mera anlidade af industriella verk och inrättningar än af hemmansägarne. Den vid delning för underhåll af ifrågavarande vägar inom detta län städse följda grund hade varit och vore fortfarande hemmantalet. I och för sig obillig blefve denna grund i sina följder ännu obilligare i de fall, då de nya innehafvarne af hemman, som i underhållet inginge, af en eller annan anledning vägrade att fullgöra underhållsskyldigheten. Desse innehafvare kunde nämligen icke i domstolsväg förpliktas att mot sin vilja i vägunderhållet deltaga. Följden häraf hade blifvit, antingen att de återstående, i vägunderhållet

deltagande hemmanen blifvit häraf oskäligt betungade, eller ock att vägunderhållet så råkat i förfall, att vägarne blifvit nära nog ofarbara.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län: En förbättrad och tidsenlig lagstiftning i fråga om byggande och underhåll af enskilda utfarts- och byvägar vore af behovet påkallad, särskildt i syfte att inrymma befogenhet åt någon myndighet att utöfva verksam tillsyn å underhållet af dem bland dessa vägar, som mera allmänt befores. Visserligen hade åtskilliga dylika vägar i enlighet med väglagen vid beslutade vägdelningar ingått såsom bygdevägar, men i allt fall återstode såsom enskilda vägar det stora flertalet, och då många af dessa kunde äga betydelse för samfärdseln inom de särskilda kommunerna, torde en förbättrad lagstiftning rörande dessa väl behövas. Flerstädes i länet hade äfven kommunerna på egen hand sökt afhjälpa den brist i lagstiftningen, som på detta område nu förefunnes, genom att på kommunalstämmor antaga föreskrifter om lagning af sådana enskilda vägar, som till underhåll på de underhållsskyldige fördelats, gående dessa föreskrifter i allmänhet ut därpå, att de enskilda indelade vägarne skulle vara försatta i gillt skick före en bestämd tid, då de komme att besiktigas af en utaf kommunen utsedd vägnämnd, som hade att, därest brister förefunnes, förelägga vederbörande väghållningsskyldige att desamma inom viss tid afhjälpa samt att, om sådant det oaktadt icke verkställdes, låta emot lega iståndsätta bristerna och af den försumlige i laga ordning utsöka kostnaden därför. Då det emellertid låge utom kommunalstämmas befogenhet att fatta beslut om lagning af enskilda vägar, och beslut af förutnämnda slag icke torde vara bindande för andra än dem, som i beslutet deltagit eller därom sig förenat, hade sådana beslut föga värde och kunde icke medföra det med dem afsedda ändamålets uppnående i annat fall än att vederbörande väghållningsskyldige själfva ansåge sig därpå bundna. Det syntes därför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i hög grad önskvärdt, att föreskrift beträffande dessa förhållanden blefve i lag meddelad.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län: Nuvarande lagstiftning i ämnet vore synnerligen bristfällig och klagan däröfver hade ofta försports. Så gåfve lagen ingen antydning om, huru vägunderhållet skulle delas mellan dem, som begagnade en väg af ifrågasvarande slag. Äfven om den, hvilken önskade fördelning af vägunderhållet, kunde få en sådan åtgärd verkställd genom landtmätare, funnes dock intet stadgande därom, att förrättningen kunde vinna laga kraft. Ej heller, och häri låge den förnämsta och ofta öfverklagade bristen i lagstiftningen, funnes några bestämmelser om tillsynen å vägunderhållet.

Det hade väl förekommit, att kommunalstämman uppdragit åt kommunalnämnden att syna enskilda vägar och låta mot lega på den försumliges bekostnad bota befunna brister, att beslut härom faststälts af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande samt att Eders Kungl. Maj:t i administrativ vägfunnit anförda besvär öfver kommunalstämmas beslut ej föranleda ändring däri; men däremot hade i tvistemålsväg Eders Kungl. Maj:t i dom den 19 mars 1894 funnit frågan om underhållande i farbart skick af en till underhåll indelad utfartsväg icke vara en socknens gemensamma angelägenhet, hvarom kommunalstämman lagligen ägt förordna, samt förty ogillat kommunalnämnds yrkande om utfående af ersättning för väglagningskostnad, som nämnden i enlighet med stämmans af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande fastställda beslut fått vidkännas. Denna hittills på ett eller annat ställe använda utväg för utfövande af tillsyn öfver vägunderhållet torde således icke längre kunna begagnas. Slutligen saknades stadgande om underhåll vintertiden af ifrågavarande vägar. Med afseende å hvad sålunda anförts torde behovet af en förbättrad lagstiftning i ämnet få anses ådagalagd.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län: Genom de meddelanden, som kronobetjäningen härutinnan lämnat, hade Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande varit i tillfälle att förvissa sig om, att de grunder, som vid delning af ifrågavarande vägar tillämpades, vore högst olika, och att rättegångar, stundom ganska långvariga, syntes vara det enda medlet för att å sådan delning kunna bereda laga kraft. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande finge därför på det kraftigaste vitsorda behovet af ny lagstiftning om byggande och underhåll af ifrågavarande vägar.

Göteborgs och Bohus läns landsting: I intet hänseende syntes den ifrågasatta lagstiftningen vara mera af behovet påkallad än beträffande meddelande af bestämmelser rörande tillsyn å underhållsskyldighetens behöriga fullgörande. Bristerna i härom gällande lagstiftning vore kännbara.

Kopparbergs läns landsting: Riksdagens framställning biträdades särskildt med hänsyn därtill, att i detta län, där på många trakter lägenheter och byar låge aflägsset från allmänna vägar, utfarts- och byvägar gifvetvis förekomme såväl i stort antal som i betydande utsträckning, till följd hvaraf deras byggande och underhåll vore för många mycket betungande.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län: Frågan om en förbättrad lagstiftning i ifrågavarande hänseende hade redan länge utgjort ett önskningsmål inom Västerbottens län och äfven inom länets landsting varit föremål för öfverläggningar, som dock till följd

af fornella betänkligheter icke ledt till något praktiskt resultat. Det vore också naturligt, att inom de vidsträckta norrländska länen, där behofvet af vägförbindelser vore större än inom öfriga delar af riket, den nuvarande, synnerligen bristfälliga lagstiftningen om utfarts- och byvägar skulle vålla stora olägenheter i fråga om ej blott anläggning utan äfven underhållet af dylika vägar, som ofta i hög grad vårdslösades af de smärre fastighetsägarna, hvilka hellre än att vidmakthålla en väg i ordentligt och färgillt skick underkastade sig själfva och vålade sina grannar betydande svårigheter i samfärdseln. Sedan lagstiftningen rörande de allmänna vägarne hvad beträffade landsbygden blifvit ordnad genom nya väglagen, syntes icke heller något giltigt skäl vidare föreligga för uppskof med förevarande frågas afgörande. Vål hade det yttrats, att därigenom inrättandet af bygdevägar skulle komma att undanskjutas, men om byvägar, genom att sättas i förbindelse med landsvägar eller bygdevägar, skulle komma att vinna ökad betydelse för den allmänna samfärdseln, syntes icke hinder möta för att sådana byvägar i sinom tid förvandlades till bygdevägar, hvarigenom deras anläggning i stället för att fördröjas skulle komma att påskyndas.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län: Särdeles kännbar och menlig vore saknaden af bestämmelser angående grunden för deltagandet i kostnaden för byggande och underhåll af utfarts- och byvägar, och denna brist vore den hufvudsakliga orsaken till att en massa byar, åtminstone i de nordligaste länen, såvida de ej helt och hållet saknade utfartsvägar, nödgades taga sig fram på sådana, hvilka ej kunde tillfredsställa ens de allra billigaste anspråk. Visserligen innehölle nådiga brefvet den 17 april 1828 en bestämmelse därom, att *twister* om anläggning och underhåll af enskilda utfartsvägar för by eller annan lägenhet skola pröfvas och afgöras af domstol, men oafsedt att domstolarnes beslut beträffande fördelningen af byggnads- och underhållstungan i saknad af uttryckliga bestämmelser i denna del måste blifva beroende på subjektiv uppfattning och följaktligen mer eller mindre godtyckliga, hade erfarenheten åtminstone inom Norrbottens län visat, att de, hvilka ifrat för att få en utfartsväg till stånd och icke kunnat godvilligt förmå alla dem, som skulle komma att betjäna sig af vägen, att deltaga i kostnaden därför, föredroge att vara utan väg framför att mot sina grannar öppna en rättegång, som, i alla händelser långvarig och kostsam, tilläfventyrs endast skulle hafva störd grannsämja till resultat.

Angående föremålet för den nya lagstiftningen, hvilken enligt fyra länsstyrelsers mening borde förberedas genom en för ändamålet tillsatt särskild kommitté, yttrade *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande*

i *Västmanlands län*, att frågan om underhållet af städernas vägar visserligen låge utom ämnet, såsom detsamma i Riksdagens skrifvelse blifvit bestämmt, men att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande dock ej kunde underlåta att i detta sammanhang framhålla, hurusom berörda fråga ännu reglerades, förutom af särskilda kungl. bref angående likställighet i kommunala rättigheter och skyldigheter mellan städernas invånare, allenast af de knapphändiga stadgandena i 8 och 11 §§ af 25 kap. byggningsbalken, att städerna skola rödja och hålla väg och broar så långt stadens ägor räcka, och att en ny lagstiftning i detta hänseende med skäl kunde förknippas med frågan om byvägar, hvarigenom väglagstiftningen blefve i sin helhet löst. Bristen på erforderliga bestämmelser rörande städernas vägar gjorde handläggningen af dessa frågor vacklande och osäker, ej minst beträffande frågan om delning af väg, som begränsades på ena sidan af stadens och på den andra af landskommunens ägor.

Malmöhus läns landsting uttalade, i fråga om ämnets omfattning, den åsikt, att i den nya lagstiftningen borde inrymmas bestämmelser därom, att endast de vägar vore att anse såsom utfarts- och byvägar, »hvilka för gemensamt behof utlagts af bys eller kommuns oskiftade mark, eller som därefter för samma ändamål förvärfvats».

Beträffande hufvudgrunden för ordnande af ifrågavarande väghållningsbesvär anslöt sig det vida öfvervägande flertalet af landstingen och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande till den af Riksdagen yttrade mening, att utfarts- och byvägar fortfarande såsom tillförne borde underhållas af dem, som af vägarne betjänade sig. Af två länsstyrelser antyddes härvid den uppfattning, att skyldigheten skulle afse endast jordbruksfastighet, hvaremot flera landsting och länsstyrelser uttryckligen ville under besväret inbegripa jämväl ej mindre annan fastighet, särskildt bruk, fabriker och i allmänhet industriella inrättningar, än äfven inkomst af handels- eller annan rörelse, eller till och med alla beskattningsföremål, som efter nya väglagen vore pliktiga att taga del i den allmänna väghållningsskyldigheten — allt under förutsättning, att vederbörande skattskyldige begagnade ifrågavarande vägar eller eljest af desamma droge fördel. Angående grunden för besvärets fördelning inom vederbörande samfälligheter förordades än — under förutsättning att endast jordbruksfastigheter deltog däri — vägtalet (*Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gottlands län*), än åter i allmänhet och i tillämpliga delar samma bestämmelser som enligt väglagen gällde i afseende i allmänna vägar (*Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge och Västerbottens län*).

Å andra sidan uttalades från några håll den mening, att utfarts- och byvägarne underhåll icke uteslutande borde drabba dem, som begagnade desamma. Sålunda ansåg *Gottlands läns landsting*, — som i öfrigt erkände riktigheten af den utaf Riksdagen härutinnan uttalade grundsats — att, för att i någon mån minska den ökade väghållningstunga, som genom ifrågavarande vägar uppkomme, lindring åt de väghållningsskyldige borde beredas på det sätt, att deras bidrag till väggkassan i någon mån nedsattes; i hvilket syfte landstinget föreslog ett tillägg till 60 § i väglagen. *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län* biträdde i hufvudsak Riksdagens åsikt i afseende å grunden för ifrågavarande väghållningsbesvär; men då såsom regel torde få antagas, att utfarts- och byvägar företrädesvis komme att anläggas genom trakter, som vore långt aflägsna från de allmänna vägarne, syntes billigheten fordra, att öfrige väghållningsskyldige inom väghållningsdistriktet åtminstone i någon mån bidroge till *iordningssättandet* af utfarts- och byvägar, hvarigenom också dessas anläggning torde komma att påskyndas, hvilket återigen komme att lända till fördel för ett ordnadt vägsystem. Då väghållningsdistrikten redan nu på många ställen vore betungade af vägbyggnads- och vägunderhållsskyldighet, torde emellertid detta bidrag icke böra sättas för högt utan bestämmas att utgå med omkring en femtedel af anläggningskostnaden. Och *Kopparbergs läns landsting* uttalade såsom en princip, på hvilken ett blifvande lagförslag borde fotas, att »byggnads- och underhållsskyldigheten icke ensamt ålades dem, som vore boende mera aflägsset från allmän väg och således i större mån än andra vore hänvisade att begagna sig af ifrågavarande vägar».

I några yttranden upptogs frågan, huruvida icke kommunerna lämpligen borde blifva distrikt för byggande och underhåll af utfarts- och byvägar. *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län*, som erinrade, att åtskilliga motionärer inom Riksdagen med sina framställningar i ämnet åsyftat just en sådan anordning, antog för sin del såsom icke osannolikt att, när detta syfte icke vunnes, ifvern icke heller skulle blifva mycket stor att få till stånd en mera detaljerad lagstiftning, hvilken skulle såsom i detta fall djupt ingripa i de enskildes frihet att själfva sköta sina angelägenheter.

Tanken på kommunen såsom samfällighet för besväret med byggande och underhåll af ifrågavarande vägar, vann, för så vidt den skulle innebära besvärets omgestaltning till ett kommunalonus i egentlig mening, icke från något håll tillslutning. Af dem, som öfverhufvud förordade

bestämmelser i riktning af ett »kommunvägsystem», afsågs endast, att kostnaden för byggande och underhåll af utfarts- och byvägar skulle i vissa fall kunna helt eller delvis utgå af dem bland kommunens medlemmar, som efter vissa andra grunder — afvikande från de om kommunalutskylder stadgade — skulle i afseende härå räknas till väghållnings-skyldige. I öfrigt framställde sig för vederbörande principen om kommunvägar tämligen olika, nämligen å ena sidan egentligen endast som en modifikation för vissa fall af den i öfrigt till riktigheten erkända grundsatsen om vägarne underhållande af dem, som betjänade sig af desamma, och å andra sidan som en ovillkorlig motsättning till nämnda grundsats.

Den förra uppfattningen företrädde och utvecklades särskildt af *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län*, som anförde: Med bibehållande såsom allmän regel af nu gällande bestämmelse, att enskilda vägar skola underhållas af dem, som af vägarne sig betjäna, torde det, enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes uppfattning, böra öfverlämnas åt vederbörande kommun att på kommunalstämma bestämman, hvilka af kommunens enskilda vägar, som blifvit till underhåll emellan de underhållsskyldige i laga ordning fördelade, vore för samfärdseln inom kommunen af den vikt, att de kunde böra såsom kommunvägar anses och i följd däraf vara underkastade de af kommunalstämman rörande sådana vägars lagning meddelade föreskrifter. I fall åt kommunerna sålunda inrymdes rätt att i den kommunala samfärdseln intresse utöfva kontroll å lagningen af vissa mera befarna enskilda vägar, hvilkas underhåll i följd däraf säkerligen blefve mera betungande för de underhållsskyldige, än hvad eljest skulle hafva varit förhållandet, syntes billigheten äfven fordra, att med afseende å sådana vägar undantag gjordes från den af Riksdagen beträffande underhållsskyldigheten uppställda allmänna grundsats i så måtto, att vederbörande kommun tillförbundnes att i viss mån bidraga till kostnaden för vägens underhåll, så länge den ansåges böra bibehållas såsom kommunväg. Då väglottsägarne själfva gifvetvis mest betjänade sig af sådana vägar och således äfven hade största fördelen af deras försättande i godt skick, torde dock förenämnda bidrag icke böra öfverstiga hälften af den i penningar uppskattade underhållskostnaden. Till gäldande af denna kostnad torde böra bidraga samtliga de beskattningsföremål, som betalade vägskatt, i den mån de därtill vore pliktiga.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gästeborgs län ville likaledes bibehålla nu gällande föreskrift, att ifrågavarande vägar skulle byggas och underhållas af dem, som betjänade sig af vägarne, men

ansåg böra stadgas, att vederbörande skulle äga å kommunalstämma träffa öfverenskommelse, huruvida med afseende å byvägarnes underhåll kommunen skulle utgöra ett distrikt eller vara delad i flera sådana.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län, som utgick från den uppfattning, att vid utarbetande af lag om byggande och underhåll af utfarts- och byvägar borde i tillämpliga delar följas enahanda grund, som i väglagen vunnit tillämpning, fann det böra få bero på förhållandena inom de skilda orterna och böra göras till föremål för beslut i laga ordning, huruvida i fråga om byggnads- och underhållsskyldigheten kommunen i sin helhet eller allenast särskilda delar däraf borde utgöra en gemensamhet.

Af *Malmöhus läns landsting* omfattades åter den mening, att hvarje kommun ovillkorligen borde blifva distrikt för byggande och underhåll af utfarts- och byvägar, till hvilka landstinget, såsom förut blifvit nämndt, ville hänföra endast sådana vägar, hvilka för gemensamt behof utlagts af bys eller kommuns oskiftade mark, eller som därefter för samma ändamål förvärfvats; och borde grunden för väghållningskostnadens fördelning blifva densamma, som enligt väglagen vore bestämd med afseende å det allmänna väghållningsbesväret.

Mot kommunvägsystemet inlades emellertid å andra sidan från några håll mer eller mindre bestämda gensagor.

Efter erinran om inom Riksdagen väckta förslag att, för åstadkommande af en mera jämn och rättvis fördelning af väghållningsbördan, alla gemensamma by- och utfartsvägar inom en kommun, hvartill skulle räknas sådana, som användes för byars gemensamma samfärdsel eller vore förenade med allmänna vägar eller andra byvägar, skulle fördelas och underhållas af kommunens samlige väghållningsskyldige medlemmar, hvaremot vägar, anlagda för mera enskilda behof, skulle af vederbörande jordägare ensam underhållas, anförde *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län*: Att bygga den ifrågakämda nya lagstiftningen på en sådan grund ansåge länsstyrelsen icke vara att förorda. Ty utom säkerligen ofta uppstående svårigheter att bestämma, hvilka by- och utfartsvägar vore för samfärdseln af den betydelse att böra af kommunens väghållningsskyldige underhållas, vunne man ingalunda på detta sätt det åsyftade målet att så jämnt som möjligt fördela väghållningsbördan, emedan densamma därigenom skulle sönderdelas i ett allmänt, ett kommunalt och ett enskildt besvär samt till följd däraf vålla många och betydande olägenheter vid dess utgörande in natura.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län yttrade: Då de allmänna vägarne underhölles af allmänheten inom väghållningsdistriktet, borde det vara den enskildes sak att själf bekosta underhållet af den väg, som erfordrades för att bereda honom tillträde till den allmänna vägen, och därest flere enskilde gemensamt begagnade sådan enskild väg, borde vägunderhållet dem emellan fördelas; men den, hvilken icke hade behof af samma väg, borde ej kännas skyldig att i väghållet deltaga. Genom att göra underhållet af by- eller utfartsvägar till en kommunens angelägenhet, skulle sannolikt anspråket på underhållet af vägarne betydligt stegras mot hvad som vore fallet då vägarne underhölles af dem, som begagnade desamma, och då de trafikerande således själfva finge afgöra, hvad de ville kosta på vägarne. Den omständigheten, att de mera aflägsset belägna hemmanen eller byarne finge själfva underhålla en längre utfartsväg, syntes ej böra föranleda till en afvikelse från den grundsats, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge riktig, nämligen att ifrågavarande vägar borde underhållas af dem, som af vägarne betjänade sig; ty det kunde skäligen antagas, dels att utflyttade skiftesdelägare genom lägre taxering å jorden erhållit vederlag för olägenheten af ett aflägsset läge, dels ock att aflägsset belägna hemman just med afseende å deras aflägsenhet betingat lägre köpesumma än ägornas beskaffenhet vid ett mer centralt läge kunnat göra. Det borde ej heller lämnas oanmärkt, att genom den ifrågasatta anordningen att låta kommunen bilda distrikt för bygande och underhåll af utfarts- och byvägar skulle tillskapas två slag af enskilda vägar, nämligen dels sådana, som skulle underhållas af kommunen enligt vissa grunder, och dels andra, hvilka förmodligen skulle underhållas af dem, som begagnade desamma.

I samma riktning utlät sig *Göteborgs och Bohus läns landsting*. Det syntes landstinget, som om samma grunder icke borde följas vid byvägsbesvärets utgörande som beträffande de allmänna vägarne. Byvägars anläggning kunde nämligen icke rättvisligen tillkomma andra än dem, som af vägarne betjänade sig. När vid laga skifte till följd af utflyttning ny väg uttoges, sattes den af skifteslaget i farbart skick, och om den utflyttade sedermera ålåde att samma väg underhålla, hade han för detta besvär tillförsäkrats ett däremot svarande vederlag i enlighet med grunderna i gällande skiftesstadga. Det skulle därför icke vara med rättvisa öfverensstämmande, att hela kommunen drabbades af utgifter för vidmakthållande af långa utfartsvägar, som ledde från enstaka, aflägsna hemman eller folkfattiga byar, måhända belägna i verkliga obygd. De centralt belägna och till följd därpå högre

taxerade fastigheterna skulle härigenom påläggas en obillig skattebörd, ty det borde icke förbises, att myndigheterna vid fastigheters upp-taxering bedömde skatteförmågan med hänsyn jämväl till deras belägenhet invid eller långt borta från de stora farvägarne. Afsides liggande hemman finge sålunda för sitt byvägsbesvär en motsvarande nedsättning i taxeringsvärdet. Till följd af sin natur vore byvägarne hufvudsakligen till gagn för de närboende samt i synnerhet fastighetsägare, och torde icke skäl förefinnas att utsträcka underhållsskyldigheten till en större gemensamhet. Landstinget kunde sålunda icke annat än på det lifligaste tillstyrka att, med förkastande af det framkomna förslaget att hvarje socken skulle utgöra för byvägarne ett väghållningsdistrikt, samma grunder som hittills borde följas vid deras underhåll, därvid dock landstinget ansåge underhållsskyldigheten böra utsträckas äfven till de inom vägområdet belägna handelsrörelser, bruk, fabriker, sågar, kvarnar och dylika med industriell rörelse förenade verk och inrättningar.

Jämväl *Västmanlands läns landsting* uttalade den mening, att kostnaden för ifrågavarande väghållningsbesvär borde »i intet hänseende drabba kommunerna»

Hvad beträffar öfriga grunder för en ny lagstiftning i ämnet, lämnades dessa i flertalet af vederbörandes yttranden oberörda. Bland dem, som inläto sig på frågan i denna del, uttalade sig fullständigast *Uppsala läns landsting*, som framlade ett genomgående, detaljeradt utkast till bestämmelser i nämnda hänseende och därvid anförde:

De ägare af jordbruks- eller annan fastighet samt idkare af såväl därmed förenad näring som handelsrörelse, hvilka själfve begagnade eller för sitt yrke droge nytta af utfartsväg, borde äga att för viss tid, ej öfverskjutande tio år, och med bindande verkan jämväl för efterträdare, ingå förening om byggande af sådan väg eller underhåll däraf såväl sommar- som vintertiden. Nämnda förening borde upptaga — utom hvad ytterligare kunde anses tjänligt —: hvilka vägar till noga angifvet läge och utsträckning föreningen omfattade; af hvilka delägare till namn, yrke och hemvist föreningen utgjordes; grunden för hvarje delägarers i samfälligheten deltagande i för ändamålet erforderligt arbete eller kostnad; för hvilket eller hvilka vägstycken till längd och bredd i följd däraf eller med hänsyn jämväl till andra omständigheter en hvar delägare hade att ansvara; tiden och sättet för arbetets utförande; huru de broar, brotrummor eller annat, som ej skäligen kunde af väglottsägaren ensam bekostas, skulle utföras och underhållas; huru tillsyn

öfver verkställigheten af hvad i ärendet aftalats borde utöfvas; påföljden för åsidosättande af en hvar delägarers åligganden samt huru förfaras skulle i händelse under föreningstiden idkare af näring eller handel upphörde med sin rörelse eller annan sådan uppstode. Så beskaffad, af samtliga delägare godkänd och i vittnens närvaro undertecknad förening borde ingifvas till ortens domstol, som, därest föreningen vore i påbudna delar fullständig och ej heller i öfrigt stridande mot lag, skulle fastställa densamma att med nästa kalenderårs ingång lända till efterrättelse. Därest förening i följd af delägarers vägran att densamma biträda icke kunde bringas till stånd, men minst en tredjedel af dem, som efter hvad ofvan omförmälts skulle i vägs byggande och underhåll taga del, åstundade samfällt förenande härutinnan, borde skriftlig anmälan därom göras hos ortens domhufvande, som skulle utse två eller tre därtill lämpliga och villiga personer, hvilka hade att mot gode män vid landtmäteriförrättning tillkommande ersättning och med det biträde, de kunde anse behöfligt och i sådant fall ägde själfva tillkalla, i den mån sådant erfordrades å marken eller vägarne i fråga verkställa gradering samt undersökning i öfrigt af den omfattning och beskaffenhet, som för ärendets bedömande i dess helhet funnes nödig, samt med ledning däraf uppgöra förslag till sådan förening delägarne emellan, som här ofvan beskrifvits. Detta förslag skulle, om det af samtliga delägarne godkändes och undertecknades, ingifvas till ortens domstol för fastställelse under förut angifna villkor. I annat fall skulle den eller de, som med förslaget icke åtnöjdes, äga att inom viss tid, efter det förrättningsmännen förklaradt förrättningen avslutad, däremot anföra besvär hos nämnda domstol, hvilken, efter det öfriga delägare lämnats tillfälle att skriftligen sig förklara och — om så funnes lämpligt — efter återförvisning till förrättningsmännen, skulle pröfva ärendet. Frågan om hvilka vägar föreningen skulle omfatta eller hvilka personer skulle vara pliktiga att däri inträda skulle, därest enighet härutinnan ej vunnes, kunna afgöras genom särskildt beslut af förrättningsmännen och, efter klagan däröfver, af domstol, i hvilket fall, intill dess härom blifvit slutligen dömdt, med förrättningens fortsättande borde anstå. Redan fastställd förening borde kunna i oförändradt skick eller med däruti, i enahanda ordning som förut blifvit nämnd, gjorda ändringar eller tillägg för tid af högst tio år förnyas och för fastställelse till domstol ingifvas. — Medelst en på sålunda angifna grunder byggd lagstiftning skulle, med iakttagande allenast af vissa gemensamt erforderliga bestämmelser, lagligen gällande föreningar i ämnet kunna, med all hänsyn i öfrigt till sig företeende lokala omständigheter, komma till

stånd, vare sig efter åsämjande delägarne emellan eller i påbjuden och i fråga om kostnaderna härför så litet som möjligt betungande ordning. Näppeligen skulle heller för dem, saken närmast rörde, frågan om ordnande af förevarande angelägenhet kunna beredas mer tillfredsställande lösning än på grunden af sålunda tillkomna och, såvidt ske kunde, efter olika ortförhållanden afpassade föreningsstadgar.

I detta yttrande instämde till alla delar *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala län*.

För såvidt frågan om detaljerna i den nya lagstiftningen af öfrige vederbörande vidrördes, inskränkte man sig till vissa antydningar eller framhållande af en del speciella önskemål.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län angaf sålunda, att fastighets väghållningsbesvär borde åligga *innehafvaren*.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län betonade för sin del angelägenheten af en bestämmelse, att hemman, som indelades till vägunderhåll in natura, skulle, oberoende af uppkommande förändringar i äganderätten, med underhållet fortfara intill dess annorlunda kunde varda bestämdt eller öfverenskommet.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län — som delade Riksdagens åsikt i fråga om själfva hufvudgrunden för ordnande af ifrågavarande besvär — uttalade i sammanhang härmed den förhoppning, att man vid en blifvande ny lagstiftning i ämnet måtte undvika det invecklade och dyrbara maskineri, som den nya väglagen kräfde för de allmänna vägarnes underhåll; hvaremot *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge* och *Västerbottens län* förordade den nya lagens anslutning så mycket som möjligt till väglagens bestämmelser.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län yttrade vidare: En af de brydsammaste frågorna vid detta lagstiftningsförsök blefve onekligen att kunna bestämma formerna för behandlingen af ärenden rörande enskilda vägar, och länsstyrelsen kunde ej finna annat än att man i detta afseende måste söka tillämpa själfstyrelseprincipen inom de smärre samfälligheter, hvilka ägde gemensamma vägar, och anordna bystämmor för beslutens fattande samt tillsätta förtroendemän, byfogdar, för tillsyn och ifrågakommande verkställighetsåtgärder.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län ville åter — i öfverensstämmelse med sitt förslag om kommunvägar — tillägga de kommunala myndigheterna en del befogenheter i afseende å vägar af hithörande slag. På sätt förut blifvit omförmäldt, borde enligt *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes* mening kommunalstämma få afgöra, hvilka af kommunens by- och utfartsvägar skulle

såsom kommunvägar anses, äfvensom meddela de i afseende å sådana vägars lagning erforderliga föreskrifter. Dessa föreskrifter, hvilka för att blifva gällande borde underställas Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes pröfning och fastställelse, borde innefatta bestämmelser om tiden och sättet för väglagningen, lämpade efter förhållandena i hvarje särskild ort, samt om tillsynen å efterlefnaden af samma föreskrifter och om påföljden för försummelse att ställa sig dem till efterrättelse. I sistnämnda två hänseenden torde i hufvudsak böra gälla enahanda bestämmelser, som funnes stadgade med afseende å de allmänna vägarne, endast med den olikhet, att syn å kommunvägarne skulle verkställas af kommunalnämnden eller af särskild af kommunalstämman utsedd synenämnd.

Jämväl *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län* ansåg kommunalstämman böra i vissa afseenden få taga befattning med frågor om by- och utfartsvägar. Enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes åsikt borde sålunda de väghållningsskyldige å kommunalstämman få träffa öfverenskommelse dels, såsom förut blifvit nämndt, huruvida med hänsyn till byvägarnes underhåll kommunen skulle utgöra ett distrikt eller vara delad i flera sådana, dels ock om de väghållningsskyldige skulle fullgöra vägunderhållet in natura eller på annat sätt, med rätt för fastighetsägare inom kommunen att, därest öfverenskommelse i nu angifna hänseenden ej kunde träffas, påkalla vägdelning genom landtmätare eller annan lämplig person, som förordnades af vederbörande länsstyrelse. Å kommunalstämman borde jämväl få beslutas, huru kontroll skulle utföras därå, att vägunderhållet behörigen fullgjordes.

I sistnämnda hänseende framhölls af *Göteborgs och Bohus läns landsting* nödvändigheten af stadganden ej mindre om årliga syners förrättande af därtill lämplig person än äfven därom, att befintliga brister skulle afhjälpas genom lega på den tredskandes eller försumliges bekostnad samt att entreprenadsumman genom vederbörande utmätningsman finge uttagas utan föregående stämning och lagsökning.

Angående forum för tvister om utfarts- och byvägars byggande och underhåll förordade *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Kristianstads, Västmanlands och Gäfleborgs län* bibehållande af den nu gällande bestämmelsen, att dylika tvister tillhöra de allmänna domstolarnes upptagande och pröfning. En öfverflyttning af dylika mål till de administrativa myndigheterna skulle nämligen, enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i Stockholms län åsikt, blifva för såväl länsstyrelsen som högre myndigheter så betungande, att nu till-

gängliga arbetskrafter blefve alldeles otillräckliga för målens handläggning. Af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västmanlands län framhölls därjämte, hurusom vägdelningsärenden af hithörande slag icke saknade en viss gemenskap med skiftesförrättningar, äfvensom att de förhållanden, hvilka af ålder betingat, att frågor rörande de allmänna vägarne byggande och underhåll skolat handläggas af administrativ myndighet, ej förefunnes beträffande byvägar.

En motsatt uppfattning i denna punkt uttalades af *Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län*, som ansåg ifrågavarande tvister böra öfverflyttas från domstolarne till de administrativa myndigheterna, på det den nya lagstiftningen måtte bringas i öfverensstämmelse med den för de allmänna vägarne härutinnan gällande. Härvid kunde Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande emellertid icke undertrycka den farhåga, att, därest den nya lagen skulle föranleda därtill, att många dylika ärenden samtidigt komme till handläggning, det för länsstyrelserna och kammarkollegium, som redan förut vore betungade med göromål, torde möta svårighet att med tillbörlig skyndsamhet behandla hithörande frågor, men torde i sådant fall nu antydda svårighet kunna afhjälpas genom förstärkta arbetskrafter.

Sedan landstingen och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande sålunda i ärendet afgifvit yttranden, lät dåvarande chefen för justitiedepartementet inom lagbyrån utarbete ett förslag till lag i ämnet, hvarefter ärendet af bemälde departementschef inför Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anmäldes den 28 april 1899. Efter att därvid hafva föredragit Riksdagens förenämnda skrifvelse den 2 maj 1894 och redogjort för ej mindre hufvudsakliga innehållet af nyssberörda yttranden än äfven nu gällande bestämmelser angående byggande och underhåll af vägar, hvilka pröfvas icke vara för den allmänna samfärdseln nyttiga och nödiga, — eller samma bestämmelser, som af lagutskottet i dess ofvan anmärkta utlåtande vid 1885 års riksdag återgifvits —, anförde departementschefen till en början följande:

Lagbyråns förslag med motivering och Högsta domstolens yttrande.

»Otillräckligheten af de stadganden angående skyldigheten att deltaga i enskild vägs underhåll, för hvilka jag nu redogjort, torde vara uppenbar. Sedan erfarenhet vunnits om verkningarne af 1891 års lag angående ordnandet af väghållningsbesväret på landet samt genom vägdelningsförrättningarne numera i allmänhet gränsen emellan de allmänna vägarne — landsvägarne och bygdevägarne — å ena

sidan och de enskilda utfarts- och byvägarne å den andra blifvit uppdragen, torde tiden vara inne för vidtagande af åtgärder till ordnande äfven af underhållsskyldigheten i fråga om de senare.

Under det den väghållning, som är för allmänna samfärdseln nyttig och nödig, såsom allmänt besvär kunnat påföras vissa beskattningsföremål inom tämligen omfattande distrikt, synes skyldigheten att underhålla utfarts- och byvägarne, hvilka sakna betydelse i nyss nämnda hänseende, icke böra utsträckas utom deras krets, som hafva omedelbar nytta af vägen, och följaktligen, på sätt i Riksdagens förevarande skrifvelse äfven framhållits, fortfarande som hittills böra åligga dem, som betjäna sig af densamma. Vål har äfven den mening understundom blifvit uttalad, att kommunen borde blifva distriktet för underhåll af de enskilda utfarts- och byvägarne. I 1 § af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet har emellertid såsom bygdeväg upptagits, bland andra, väg mellan socknar, från allmän väg till kyrka eller tingstad samt annan därmed jämförlig väg, och därigenom har den väghållning, som eljest företrädesvis kunde vara att betrakta såsom en kommunal angelägenhet, blifvit öfverflyttad på den för väghållningen bildade större samfälligheten. Vid sådant förhållande synes det icke vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande att ålägga samtliga medlemmar af en kommun att underhålla de vägar, som hafva sin egentliga betydelse allenast för vissa kommunens medlemmar.

Vägarne å stads område beröras icke af den allmänna väglagens stadganden, och att döma af förhandlingarne i ämnet inom Riksdagen har hittills icke visat sig något behof af ytterligare lagstiftning angående dylika vägar. De nu ifrågasatta lagbestämmelserna synas därför icke böra utsträckas till städernas vägar.

De vägar på landet, som med Riksdagens framställning afses, betecknas såsom utfarts- och byvägar. Med utfarts- och byväg torde åsyftas väg, som från gård, tomt, tillverknings- eller upplagsställe eller annan dylik plats begagnas för fortkomst till allmän väg eller annan allmän samfärdsled eller till afsättningsort eller ock till plats för allmän sammankomst såsom kyrka eller tingsställe. Någon lagstiftning rörande byggande och underhåll af enskild väg, som icke är att anse som utfarts- och byväg, ifrågasättes icke af Riksdagen och torde ej heller vara af behof påkallad. Hvad särskildt angår de vägar, som närmast motsvara de i 4 kap. 1 § byggningsbalken omförmälda vägar till åker och äng, har icke någon klagan öfver otillräckligheten af nuvarande bestämmelser försports. Betänkligt skulle det också vara att föreskrifva tvungen delaktighet i underhåll af dylik väg, hvilken är

behöflig för två eller flera grannar. Icke heller lärer förevarande lagstiftning böra utsträckas till vinterväghållningen. Denna torde beträffande de vägar, om hvilka nu är fråga, åtminstone för närvarande icke erfordra särskilda lagbestämmelser, utan lämpligen kunna, där så finnes erforderligt, ordnas genom enskild uppgörelse.»

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet lämnade chefen för justitiedepartementet tillika en redogörelse för de närmare bestämmelserna i lagbyråns förenämnda förslag, som blifvit upprättadt med iakttagande af den utaf departementschefen angifna begränsning af den ifrågasatta lagens uppgift; och fann, på föredragandens af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan, Eders Kungl. Maj:t godt i nåder förordna, att Högsta domstolens yttrande öfver berörda lagförslag skulle för det ändamål, 87 § regeringsformen omförmäla, inhämtas.

Sådant yttrande afgafs af Högsta domstolen den 3 november 1899.

Ehuru i öfverensstämmelse med Högsta domstolens hemställan berörda förslag sedermera icke gjorts till föremål för framställning till Riksdagen, torde till ledning för bedömning af det nya förslag i ämnet, jag nu har för afsikt att i underdånighet anmäla, en närmare redogörelse för lagbyråns omförmälda förslag med chefens för justitiedepartementet motivering enligt statsrådsprotokollet den 28 april 1899 äfvensom de inom Högsta domstolen mot förslaget framställda anmärkningar vara lämplig och nödig. I sådant afseende anhåller jag nu få återgifva förslaget och i sammanhang därmed för hvarje paragraf motsvarande stycken ur statsrådsprotokollet och Högsta domstolens protokoll.

Lagförslagets rubrik och ingress lydde sålunda:

»*Förslag till Lag om underhåll af vissa enskilda vägar på landet.*

Med upphäfvande af hvad lag eller författning innehåller häremot stridande förordnas som följer:»

Härom förekom icke någon anmärkning.

1 och 2 §§.

i lagbyråns förslag voro af följande lydelse:

1 §.

»År väg på landet utfartsväg för två eller flera särskilda fastigheter, grufvor, bergverk, vattenverk, fabriker eller med fabriker jäm-

förliga verk och inrättningar, vare ägare däraf, eller där fråga är om egendom, som tillhör kronan eller allmän inrättning, innehafvare af den egendom, ömsesidigt pliktige att deltaga i vägens underhåll efter de i denna lag stadgade grunder.»

2 §.

»I vägs underhåll skall en hvar af de underhållsskyldige för egendom af den beskaffenhet, som i 1 § afses, deltaga i den mån vägen för den egendom såsom utfartsväg begagnas.»

Rörande dessa båda paragrafer yttrades af föredraganden till *statsrådsprotokollet* följande:

»Grundsatsen, att utfartsväg skall underhållas af dem, som däraf betjäna sig, synes vid sin tillämpning böra erhålla någon begränsning. Ett blott mer eller mindre tillfälligt nyttjande af en väg kan icke grundlägga skyldighet att deltaga i dess underhåll. Den önskliga begränsningen vinnes, om ifrågasättande skyldighet göres beroende af vägens varaktiga nytta eller nödvändighet för begagnandet af viss egendom. I främsta rummet kommer härvid i betraktande den fasta egendomen med hvad därtill enligt lag anses höra, men hänsyn måste äfven tagas till sådan egendom, som, utan att enligt lag vara eller tillhöra fast egendom, naturligen sammanhänger med fastighet och tydligen bör med fastighet likställas, såsom förhållandet är med grufvor och bergverk, vattenverk samt fabriker och därmed jämförliga inrättningar, ändå att äganderätt till grunden icke med dem är förenad.

Det kunde ifrågasättas, huruvida icke, då egendom, som i 1 § afses, innehafves och nyttjas af annan än ägaren, nyttjanderättshafvaren borde utgöra den å egendomen belöpande andel af vägunderhållet. Med afseende å den synnerligen skiftande beskaffenheten af nyttjanderättsaftalen beträffande enskild egendom torde emellertid en dylik anordning hvad sådan egendom angår icke vara att tillstyrka. Hvad uti ifrågasättande afseende med fullt skäl skulle kunna tillämpas i fråga om t. ex. mångåriga arrendeaftal angående hel egendom, vore tydligen alldeles olämpligt i fråga om hyresaftal angående bostadslägenhet, torpkontrakt och därmed jämförliga aftal. Vägunderhållet torde därför böra läggas å ägaren, hvilken tydligen är oförhindrad att i det aftal, hvarigenom nyttjanderätt upplåtes, med nyttjanderättshafvaren öfverenskomma om fullgörandet af den ägaren åliggande underhållsskyldigheten.

Beträffande grunden för underhållsskyldighetens fördelning mellan de underhållspliktige ifrågasattes inom Riksdagen, att denna skyldighet

borde utgöras efter taxeringsvärde å egendom eller rörelse, som hade gagn af vägen. En dylik fördelning, som icke medgäfvde, att något afseende fästes därå, om vägen af den ene underhållsskyldige begagnas vida mer än af den andre och möjligen på ett sätt, som väsentligen ökar underhållskostnaden, skulle tydligen lätt kunna leda till orättvisa. En fullt noggrann jämförelse emellan de väghållningsskyldige i fråga om vägens begagnande såsom utfartsväg är visserligen knappast möjlig. Utan synnerlig svårighet kan dock uppnås det mått af noggrannhet, som praktiskt sedt erfordras för att å jämförelsen må kunna grundas en billig fördelning af skyldigheten att underhålla utfartsvägen. I Norge och Danmark, där förhållandena uti ifrågavarande hänseende torde vara närmast jämförliga med förhållandena hos oss, har den nu föreslagna fördelningsgrunden länge varit gällande. I norska lagen om väghållningen den 15 september 1851 stadgas sålunda, att enskild väg, som begagnas af flere, skall af dem underhållas efter det förhållande, hvaren en hvar af dem finnes nyttja vägen; och enligt den danska lagen om byggande och underhåll af enskilda vägar, till hvilkas nyttjande flere äro uteslutande berättigade, den 14 april 1865 skall vid fördelning af arbete och kostnad för väghållning företrädesvis tagas hänsyn till den nytta en hvar af de underhållsskyldige har af den ifrågavarande vägen.»

Beträffande 1 och 2 §§ förekom inom *Högsta domstolen* enligt protokollet följande:

Justitierådet *Afzelius* yttrade:

»Beträffande omfånget af nu ifrågaställda lagstiftning synes uttrycket »utfartsväg» icke i och för sig lämna erforderlig ledning utan böra, på sätt i väglagen skett i fråga om där omhandlade vägar, närmare bestämmas. Jämväl torde hvad först i 14 § meddelas eller att förslaget icke afser väg som är att hänföra till allmän — därest icke all tvekan i sådant hänseende må anses vara redan genom förslagets rubrik utesluten — böra i detta sammanhang upptagas.

Om än, på sätt i departementschefens yttrande angifves, i fråga om enskilda vägar af annan art än de i förslaget afsedda, icke visat sig något praktiskt behof af lagbestämmelser, synes dock kunna ifrågasättas, huruvida, när ämnet göres till föremål för legislativ behandling, det kan vara lämpligt att helt och hållet från beaktande utesluta alla sådana, för flere gemensamma, vägar, hvilka ej äro att hänföra till utfartsvägar i förslagets mening. Och att, vid bestämmandet af hvilka underhållsskyldigheten af utfartsväg åligger samt vid underhållsskyldighetens fördelning taga hänsyn allenast till dem, hvilka begagna vägen

såsom *utfartsväg*, och den olika mån, i hvilken desse begagna vägen för sådant ändamål, synes vara en med rättvisa och billighet icke öfverensstämmande ordning. Att underhållet af en väg, som af en begagnas till utfartsväg, men för annat ändamål af en annan, skall läggas ensamt å den förre, synes lika litet välgrundadt, som att af två grannar, hvilka i lika mån begagna en väg för utfart, men af hvilka den ene därförutom använder den för andra körslor, den, hvilken nyttjar vägen blott till utfartsväg, icke skall i fråga om underhållet af vägen vara i någon mån bättre ställd än den andre.

Äfven i andra hänseenden synes det sätt, på hvilket förslaget bestämmer hvem som är underhållsskyldig och huru denna skyldighet skall fördelas, lämna rum för anmärkning. Att, på sätt i förslaget, med afvikelse från nu gällande rätt, skett, i regeln lägga underhållsskyldigheten på ägaren, icke innehafvaren, af fastighet, synes, särskildt hvad angår jordbruksfastighet, föga lämpligt när underhållet skall utgöras in natura; det lär nämligen vara uppenbart att innehafvaren härtill lämpar sig vida bättre än ägaren, hvilken oftast skulle vara hänvisad att för ändamålet anlita främmande biträde. Om också, på sätt i departementschefens yttrande förutsattes, denna olägenhet skulle kunna afhjälpas genom aftal vid upplåtelsen, medför ju ett sådant icke någon förändring i förhållandet till öfrige väghållningsskyldige, hvilka alltså, vid arrendatorns underlåtenhet att fullgöra underhållsskyldigheten, skulle för vinnande af rättelse vara hänvisade till den måhända å aflägsen ort boende ägaren.

Den i 2 § angifna grund för underhållsskyldighetens fördelning — eller såsom det i 4 § uttryckes: »delaktigheten i vägs underhåll» — synes, om än med förslagets utgångspunkt teoretiskt riktig, dock i och för sig föga ägnad att lämna en praktisk lösning af uppkommande stridigheter mellan de väghållningsskyldige angående de prestationer, en hvar af dem må hafva att för underhållet utgöra. Af 4 § inhämtas ock, att efter här angifna grund en *vägdeltning* skall ske, och det är sålunda endast i fråga om denna, som nämnda grund kommer till användning. Det synes därför nödigt att redan i detta sammanhang angifva att, där icke intressenterna annorlunda öfverenskomma, dylik delning skall äga rum.

Hvad angår redaktionen af 2 § synes denna kunna tydligare än som skett uttrycka meningen eller att underhållsskyldigheten åligger ägare eller innehafvare af egendom utaf den i 1 § angifna beskaffenhet gemensamt och att samma skyldighet mellan dem fördelas efter den i 2 § angifna grund.»

Justitieråden *Cassel* och *Grefberg* instände med justitierådet *Afzelius*.
Justitierådet *Lindbäck* anförde:

»För min del finner jag den omständighet, att förevarande lagförslag afser allenast sådana gemensamma vägar, som äro att hänföra till utfartsvägar, icke innefatta anledning till anmärkning mot förslaget; men i allt öfrigt instämmer jag uti hvad justitierådet *Afzelius* anført.»

Justitierådet *Skarin* utlät sig:

»Lagförslagets rubrik angifver dess syftemål vara att meddela bestämmelser om underhåll af *vissa enskilda* vägar på landet.

Redan i rubriken uttryckes sålunda, hvad sedermera i 14 §, som det synes mig, obehöfligt upprepas, att lagen ej är afsedd att tillämpas på *allmän* väg d. v. s. på landsväg och bygdeväg, därom handlas i lagen den 23 oktober 1891.

Förslaget afser således blott *enskilda* vägar och endast *vissa* sådana.

Det synes mig först böra anmärkas, att förslaget meddelar bestämmelser endast om *underhållet* af redan befintliga enskilda vägar, men icke, på sätt Riksdagen begärt, jämväl om dylika vägars byggande eller anläggande af nya. Skälet till denna inskränkning har jag ej lyckats inse.

Om *hvilka enskilda* vägar här är fråga upplyses af 1 §, enligt hvilken förslaget afser »utfartsväg för två eller flera särskilda fastigheter, grufvor, bergverk» etc.

Hvad här bör förstås med »utfartsväg» antydes ej ens i förslaget, oakadt en sådan antydan synes väl behöflig. Riksdagen har begärt utarbetande af förslag till lag om byggande och underhåll af *utfarts- och byvägar*, därmed, enligt justitieministerns uttalande till statsrådsprotokollet den 28 april 1899, åsyftas väg, som från gård, tomt, tillverknings- eller upplagsställe eller annan dylik plats begagnas för fortkomst till allmän väg eller annan allmän samfärdsled eller till afsättningsort eller ock till plats för allmän sammankomst såsom kyrka eller tingsställe.

Med anledning af hvad justitieministern sålunda och i öfrigt yttrat kan man nog sluta sig till att förslaget med uttrycket »utfartsväg» förstår detsamma, som i sagda yttrande betecknas med orden »utfarts- och byväg». Men af lagförslaget själf framgår denna mening ingalunda; utan synes lagförslagets ordalydelse medgifva jämväl den tydning, att med utfartsväg förstås detsamma som i 4: 1 Byggningsbalken betecknas med »farväg» och således äfven väg till åker och äng, en tolkning, som torde väl öfverensstämma med den af Riksdagen uttalade mening att utfarts- och byvägar böra fortfarande som hittills under-

hållas af dem, som af vägarne betjäna sig, och således ej blott af dem, som begagna vägarne till »utfartsväg». Förhållandet torde vara med de flesta af förslaget utfartsvägar, att de i mycket stor omfattning begagnas såsom vägar till åker och äng, kanske ofta af sådana jordägare, som alldeles icke behöfva dem såsom utfartsvägar; och något giltigt skäl, hvarför desse trafikanter skulle vara fritagne från all skyldighet att underhålla dem, synes mig ej förefinnas.

Stadgandet i 1735 års resolution på adelns besvär, att byvägar skola underhållas endast af dem, som sig därpå betjäna, synes mig i all sin korthet vara i viss mån att föredraga framför förslaget. Det innebär ej förslaget orättvisa, att de, som möjligen i största omfattning betjänade sig af vägen, skulle kunna undandraga sig allt deltagande i dess underhåll.

Att vägunderhållet ålagts ägaren af fastigheter, grufvor, bergverk etc. innebär, att talan om skyldighet att deltaga i sådant eller för försummelse i detta afseende alltid måste riktas mot ägaren och icke ens kan riktas mot annan brukare eller emot arrendator, hvilken gent emot öfrige deltagare i underhållet icke har någon som helst förpliktelse.

I 25 kap. 8 § Byggningsbalken stadgas, att alle, som å landet hemman äga eller bruka, skola vägar rödja. Detta stadgande torde i allmänhet hafva tillämpats så, att, när hemman varit upplåtet åt arrendator eller brukare med skyldighet att fullgöra hemmanets onera, påföljden för försummadt vägunderhåll drabbat arrendatorn eller brukaren, men ingalunda ägaren (se Kungl. Maj:ts utslag den 21 november 1890. Holm Nytt Juridiskt Arkiv sid. 486). Detta synes ock vara med billighet och rimlighet öfverensstämmande, ty en jordägare, som ofta vistas på aflägsen ort och som, då han till annan upplåtit nyttjanderätten till sin egendom, är nästan urståndsatt att fullgöra ett dylikt onus, bör äga att med laga verkan sätta i sitt ställe den, som disponerar öfver egendomen och dess arbetskrafter.

Enligt förslaget skulle emellertid ägaren alltid själf stå i ansvar till öfrige deltagare för vägunderhållet, hvad han än därom må hafva med sin arrendator eller brukare aftalat.

Detta torde vara en afvikelse från hittills följda principer i detta afseende, hvartill giltigt skäl ej synes vara anfördt.

För min del kan jag därför ej tillstyrka antagandet af förslaget 1 och 2 §§.»

3 §.

Denna skulle enligt lagbyråns förslag lyda sålunda:

»Väg skall underhållas i ett med afseende å dess ändamål för-

svarligt skick. Ej må någon betungas med underhållande af väg till större bredd än 3,6 meter.»

I afseende härå anfördes i *statsrådsprotokollet*:

»Det begränsade ändamålet med de vägar, hvilka utgöra föremål för förevarande lagstiftning, synes böra föranleda därtill, att någon lättnad i underhållsskyldigheten med afseende å dem medgifves i jämförelse med underhållsskyldigheten vid allmän väg. Den i väglagen stadgade bredden för bygdeväg synes i fråga om utfartsväg böra vara den största bredd, i hvars underhållande någon bör kunna mot sitt bestridande förpliktas att deltaga.»

Emot denna paragraf förekom inom *Högsta domstolen* icke någon anmärkning.

4 §

i *lagbyråns förslag* hade denna lydelse:

»Delaktigheten i vägs underhåll skall så bestämmas, att en hvar af de underhållsskyldige står i ansvar för viss sträckning å marken.

Vid vägdelningen skall hänsyn tagas till sådana omständigheter, som inverka på vägunderhållet, och förty, där större svårighet möter, skäligen minskning i vägloft däremot beräknas.»

I fråga om denna paragraf yttrades i *statsrådsprotokollet*:

»För att undvika inrättandet af den jämförelsevis vidlyftiga förvaltning, hvilken skulle blifva erforderlig, därest bidragen till vägunderhållet skulle af underhållsskyldige på olika sätt utgöras, är i 4 § intagen en föreskrift, att berörda bidrag alltid skola utgå in natura, d. v. s., att en hvar af de underhållsskyldige skall ansvara för underhållet af viss del af vägen. Om någon är skyldig att deltaga i underhållet af två eller flera till hvarandra stötande vägar, böra hans väglofter tydligen utläggas i ett sammanhang, och i allmänhet läser ej hinder möta att vid vägdelningen iakttaga hvad sålunda är önskvärdt.»

Vid denna paragraf anförde *Högsta domstolen*:

»Förslaget förutsätter, att jämväl underhåll af bro skall ingå i vägdelningen. Då emellertid underhållet af en bro någon gång torde vara alltför betungande för att, äfven med iakttagande af föreskriften i 2:dra

stycket, detsamma skäligen skulle kunna åläggas en väghållningsskyldig ensam, lärer nödigt förbehåll i sådant hänseende böra i förslaget upptagas.»

5 §

upptogs i *lagbyråns förslag* med följande lydelse:

»Slutes öfverenskommelse huru och af hvem väg skall underhållas eller tillsyn å vägs underhåll utöfvas, och upprättas därom i vittnens närvaro skriftlig förening med de villkor, som aftalade äro, lände det till efterrättelse.

En hvar af dem, som deltagit i föreningen, äge låta intaga den i domboken hos den eller de domstolar, hvarunder den egendom lyder, som föreningen angår. Sedan förening sålunda blifvit i domboken intagen, gälle den äfven emot framtida ägare eller innehafvare af egendomen. Förening, som slutits för boställe eller för sådan på viss tid upplåten egendom, som tillhör kronan eller allmän inrättning, hafve dock ej verkan emot senare innehafvare, med mindre föreningen blifvit godkänd af den ämbetsmyndighet, som äger närmaste tillsyn öfver egendomen.

Förening, som jämlikt denna § sluten är, äge ej gällande kraft utöfver tio år, deltagarne dock obetaget att den förnya för högst tio år hvarje gång.»

Denna paragraf motiverades i *statsrådsprotokollet* sålunda:

»Att fördelningen af underhållsskyldigheten emellan dem, som äro pliktige att deltaga i underhållet af utfartsvägar, i främsta rummet bör kunna ske genom förening, är uppenbart. För att bereda giltighet åt en dylik förening äfven mot ny innehafvare af någon underhållsskyldig egendom synes vara nödigt, att föreningen offentliggöres genom dess intagande i domboken vid den eller de domstolar, hvarunder den egendom lyder, som föreningen angår. Då grunden för deltagandet i underhållsskyldigheten är sådan, att förändrade förhållanden med afseende därå lätteligen kunna uppstå och göra en ändring i fördelningen rättvis och billig utan att sådant fall är för handen, som, enligt hvad i 10 § bestämmes, medför rätt att påkalla jämkning däri, har tiden för föreningens giltighet synts böra begränsas, och har härvid — efter förebild af stängselförordningen — en period af tio år ansetts lämpligen kunna bestämmas, med öppen lämnad rätt för de underhållsskyldige att den förnya hvarje gång för tio år.»

I afseende å denna paragraf innehöll *Högsta domstolens* protokoll följande:

Justitierådet *Afzelius*, med hvilken justitierådet *Lindbäck* instämde, yttrade:

»Att i fråga om väghållningsskyldighetens utgörande intressenterna äga att genom öfverenskommelse sig emellan bestämma och sålunda icke blott verkställa vägdelning efter grunder, som af dem antagas, utan äfven annorledes efter godtfinnande ordna förhållandet, synes icke med erforderlig tydlighet framgå af uttrycket: »huru och af hvem väg skall underhållas». För en riktig uppfattning af denna §:s förhållande till föregående och efterföljande stadganden, synes ock nödigt, att den upptages i annat sammanhang t. ex. närmast efter 9 §.»

Justitierådet *Grefberg*, med hvilken justitierådet *Cassel* förenade sig, anförde:

»Af förslaget synes framgå, att öfverenskommelse om underhåll af väg icke må med bindande verkan träffas af intressenterna med mindre en hvar af dem åtager sig att underhålla viss sträcka å marken. Ehuru väl ett sådant ordnande af underhållsskyldigheten i allmänhet torde vara lämpligast och, under förutsättning att de i förslaget uppställda grunderna i hufvudsaklig mån komma att ligga till grund för lagstiftning i ämnet, nödvändigt i de fall, då förening ej träffas emellan intressenterna, kan det dock ifrågasättas, huruvida icke de väghållningsskyldige borde äga rätt att utan ingripande från lagstiftarens sida själfva ordna vägunderhållet på sätt dem lämpligast synes. Det kan väl knappast vara tvifvel underkastadt, att förhållandena stundom kunna vara sådana, att intressenterna anse för sig förmånligast att fördela underhållsskyldigheten på annat sätt, än i förslaget afses, exempelvis så, att en hvar af dem utgör viss prestation för underhållet af vägsträckan i sin helhet. Om en så beskaffad förening undantoges från det skydd, lagen i allmänhet tillerkänner privaträttsliga aftal, skulle denna lagstiftning stå i allt för skarp motsats till de rättsgrundsatser, som i fråga om vägunderhållet hittills gjort sig gällande, och det kan ifrågasättas, om en dylik lagstiftning har tillräckligt stöd i den omständigheten, att det verksamma korrektiv mot försummadt vägunderhåll, som föreslås i 11 och 12 §§, kan vinna tillämpning allenast då en hvar underhållsskyldig tilldelats viss sträcka å marken.

I fråga om det sammanhang, i hvilket denna § bör upptagas, är jag ense med justitierådet *Afzelius*.»

Justitierådet *Afzelius* yttrade vidare:

»Vidkommande giltigheten af ifrågavarande öfverenskommelser, synes mig skäl saknas att för dylika, stundom mycket enkla transak-

tioner uppställa ovillkorlig fordran på iakttagande af särskild form; utan torde detta villkor böra gälla endast såvidt afhandlingen skall, för beredande af giltighet äfven mot framtida ägare eller innehafvare, intagas i domboken, hvaremot öfverenskommelsen synes såsom sådan böra vara bindande för dem, som däri deltagit. Härigenom skulle också undvikas, att öfverenskommelser, slutna efter lagens trädande i kraft, komme att rättsligen anses annorlunda, än de, hvilka därförut blifvit ingångna.

I fråga om öfverenskommelsens intagande i domboken och däraf följande giltighet mot framtida intressenter, lämnar förslaget ingen antydning om, huru skall förhållas i händelse under tiden mellan öfverenskommelsens afslutande och dess ingifvande till rätten något personalombyte ägt rum bland intressenterne. I sådant hänseende synes lämpligen kunna bestämmas, att, om öfverenskommelsen ingifves till rätten inom viss, kortare tid efter dess afslutande, dylik förändring icke inverkar på dess giltighet.

Slutligen och då för det i 3:dje stycket omförmälda »förnyande» af förening icke anvisas andra och enklare former, än som för uppriktande af en sådan erfordras, samt det icke rimligen lärer kunna dragas i tvifvel, att ju icke åt en ny förening kan gifvas alldeles samma innehåll, som innefattas i en äldre, synes hvad om förnyande af förening stadgats, ehuru det äger förebild i 19 § stängselförordningen, kunna uteslutas, och detta desto hellre, som ordalagen i förslaget gifva anledning till den missuppfattning, att ett dylikt förnyande af förening skulle kunna äga rum endast när intressenterne fortfarande vore desamma, som vid dess ingående.

Beträffande redaktionen anmärkes, att i 1:sta punkten af 2:dra stycket uttrycket: »den eller de domstolar, hvarunder den egendom lyder, som föreningen angår» är oegentligt och kan i fråga om annan egendom än fastighet verka missledande.

Justitieråden *Lindbäck*, *Cassel* och *Grefberg* instämde i detta justitierådet *Afzelius'* yttrande.

Justitierådet *Skarin* instämde i hvad justitierådet *Afzelius* yttrat om olämpligheten att stadga viss form för en öfverenskommelse af ifrågavarande beskaffenhet såsom villkor för densammas giltighet mot kontrahenterna, samt anförde vidare:

»Jag anser för min del äfven ett stadgande behöfligt, att en dylik öfverenskommelse, i händelse den vore för egendom ingången af brukare eller arrendator, skulle, för att gälla mot ägaren eller annan innehafvare, vara godkänd af ägaren.»

6—10 §§

lydde i lagbyråns förslag sålunda:

6 §.

»Bestrider någon, hvilkens deltagande i vägs underhåll påyrkas, att han därtill är pliktig, gånge saken till domstol, där ej parterna annorledes åsämjas. Uppstår eljest tvist om skyldigheten att deltaga i vägs underhåll, skall frågan företagas till pröfning vid förrättning på stället.

Före sig ej parterna om viss förrättningsman, skall Konungens befallningshafvande, på ansökan, därtill förordna landtmätare, kronobetjänt eller annan lämplig person. Förrättningsmannen skall, om någon af parterna det äskar, vid förrättningen biträdas af två gode män, hvilka tillkallas af parterna, men, om desse ej åsämjas, utses af förrättningsmannen bland dem, som till nämndemän eller till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid landtmäteriförrättning i orten valde äro. Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning af åtgärd, som därförinnan vidtagits.»

7 §.

»I fråga om förrättningen skola skiftesstadgans föreskrifter rörande annan landtmäteriförrättning än laga skifte äga motsvarande tillämpning.»

8 §.

»När förrättningen är verkställd, skall förrättningsmannen till parterna utgifva det under förrättningen förda protokoll med dithörande handlingar; och skall i protokollet vara upptaget samt för parterna särskildt tillkännagifvas, att förrättningen då är afslutad, och att den därmed missnöjde äger att på sätt 9 § innehåller fullfölja sin talan.»

9 §.

»Är någon missnöjd med förrättningen, skall han, vid talans förlust, inom nittio dagar från det förrättningen förklarats afslutad samt protokoll och handlingar efter 8 § utgifvits, instämma samtliga öfriga parter till domstol.»

10 §.

»Inträda, sedan delaktigheten i vägs underhåll blifvit genom för-
ening eller eljest i ofvan stadgade ordning bestämd, synnerligen för-
ändrade förhållanden i afseende på vägens begagnande eller underhåll,
äge en hvar af de underhållsskyldige påkalla skälig jämkning.

Uppstår tvist om jämkningen, skola i fråga om sådan tvist stad-
gandena i 6—9 §§ äga motsvarande tillämpning.»

För dessa paragrafer anfördes i *statsrådsprotokollet* följande moti-
vering:

»De i 6—9 §§ gifna bestämmelser angående förfarandet hafva till
syfte att bereda största möjliga utrymme för fri öfverenskommelse
mellan parterna och att göra förfarandet så enkelt och föga kostsamt
som möjligt samt öfverensstämma i hufvudsak med hvad i fråga om
ägostyckning blifvit stadgadt.

Det ligger i sakens natur, att förändringar af synnerligen genom-
gripande beskaffenhet i fråga om begagnandet af en utfartsväg kunna
inträffa, efter det underhållsskyldigheten blifvit bestämd på sätt i före-
gående paragrafer stadgats. Så t. ex. kan en industriell anläggning
uppstå, hvilken tager vägen i anspråk mångdubbelt mera än alla förut
befintliga deltagare i underhållsskyldigheten sammanlagdt, eller kan en
dylik inrättning, hvilken en betydlig del af underhållsskyldigheten
äligger, helt och hållet upphöra. Vid synnerligen förändrade förhål-
landen bör det därför stå deltagare i underhållet öppet att påkalla
skälig jämkning däri. De härför nödiga bestämmelserna äro upptagna
i 10 §. Uppstår tvist om jämkningen, böra tydligen föreskrifterna i
6—9 §§ äga motsvarande tillämpning.»

Beträffande 6—10 §§ i förslaget förekom inom *Högsta domstolen*
följande:

Justitierådet *Afzelius* anförde:

»Ehuru väl det måste erkännas vara synnerligen önskvärdt, att den
apparat, som skall användas för att reglera fördelningen af vägunder-
hållet, icke må blifva onödigt omständlig eller kostsam, lärer det å
andra sidan vara ej mindre viktigt, att icke i sådant hänseende skapas
en ordning, som saknar förmåga att uppbära den därmed förenade upp-
giften. Det synes emellertid knappt kunna vara underkastadt tvifvel,
att så beskaffade förrättningar, som i dessa §§ afses, icke utan största

äfventyr kunna så anordnas, som här är föreslaget. Enligt förslaget skulle nämligen dessa förrättningar — hvilka, om de ej inom viss tid öfverklagas, blifva bindande för intressenterne — i det hela äga karaktären af landtmäteriförrättningar och, på sätt i 7 § helt allmänt stadgas, vara underkastade tillämpning af skiftesstadgans föreskrifter. Att vid sådant förhållande lämna parterne öppet att, utan hvarje begränsning, utse förrättningsman torde icke vara välbetänkt. De fall torde icke blifva sällsynta, då den sålunda utsedde förrättningsmannen befinnes fullkomligt inkompetent att iakttaga allt det, som på honom ankommer, och detta äfven om han af lagen erhöle bättre ledning, än en allmän hänvisning om »motsvarande tillämpning» af skiftesstadgans bestämmelser är ägnad att lämna. Den enkelhet och besparing, som genom en dylik anordning skenbart bereddes, skulle därför sannolikt i många fall endast medföra oreda och tvister samt därmed förenade kostnader eller rättsförlust. Det synes därför nödvändigt att, om man vill åt förrättningen bevara den karaktär, förslaget afser, åt Konungens befallningshafvande förbehålla valet af förrättningsman. Om än härigenom kostnaden för förrättningen i någon mån ökas, torde å andra sidan denna omständighet innefatta en maning för intressenterne att söka själfve komma till rätta på det sätt, som för dessa förhållanden är det lämpligaste — genom förening. I alla händelser synes nödvändigt, att hänvisningen till skiftesstadgan utbytes mot detaljerade föreskrifter, hvilka utan allt tvifvel kunna blifva i vissa hänseenden vida enklare än skiftesstadgans.

Måhända kunde emellertid förtjäna öfvervägas, huruvida icke, vid sidan af denna delningsförrättning, kunde anordnas ett enklare förfarande, uteslutande i syfte att inleda och *åstadkomma en förening*. Hvad som för sådant ändamål erfordras torde nämligen ofta nog endast vara ett verksamt initiativ. Lämnades därför enhvar af de väghållningsskyldige öppet att påkalla ett sammanträde med intressenterna, därvid genom val kunde utses en förtroendeman att vidare handlägga frågan, skulle detta mången gång kunna leda till det önskade målet. Utan ett dylikt förberedande förlikningsförsök borde i sådant fall den officiella vägdelningsförrättningen icke, mot någon delägares bestridande, äga rum.

Endast under förutsättning af ett sådant förberedande sammanträde lär det för öfrigt vara möjligt att på förhand erhålla visshet, huruvida någon af de ifrågasatta intressenterna vägrar att deltaga i underhållet, och att sålunda kunna bedöma, huruvida sådan fråga bör, på sätt i 6 § sägs, redan före förrättningen anhängiggöras vid domstol.

Framkommer sådau vägran först under förrättningen, lärer följdriktigheten fordra, att förrättningen afbrytes och tvistefrågan hänvisas till domstol. Med afseende å den utväg, som sålunda öppnas för en tredskande part att förhala sakens ordnande, synes emellertid lämpligast, om åt förrättningsmannen öfverlämnas att under förrättningen pröfva alla uppkommande tvistefrågor, med undantag allenast beträffande invändning därom, att underhållsskyldigheten redan är genom dom eller gällande förening bestämd. Därest i fråga om sättet för förrättningsmans utseende vidtages ofvan förordade förändring i förslaget, synes inrymmandet af en dylik befogenhet åt förrättningsmannen icke vara förenadt med betänkligheter.

Beträffande redaktionen af 6 § erinras, att då den förutsättning, under hvilken så kallad »förrättning på stället» må hållas, är förhanden så snart icke öfverenskommelse mellan intressenterne träffats, uttrycket: »*uppstår tvist* om skyldigheten att deltaga i vägs underhåll» bör utbytas mot annat, som riktigare uttrycker meningen; och lärer i öfverensstämmelse härmed jämväl andra stycket i 10 § böra erhålla ändrad affattning.»

Justitieråden *Cassel* och *Grefberg* förenade sig med justitierådet *Afzelius*.

Justitierådet *Lindbäck* utlät sig: »Beträffande nödvändigheten däraf, att valet af den, som skall verkställa ifrågavarande förrättning, öfverlämnas åt Konungens befallningshafvande, äfvensom att hänvisningen till skiftesstadgan ersättes med detaljerade bestämmelser i ämnet, biträder jag justitierådet *Afzelius*' yrkande.

Det skulle säkerligen ofta blifva förenadt med svårighet att på förhand erhålla visshet därom, huruvida sådan förutsättning vore förhanden, som enligt förslaget betingar anhängiggörandet af den rättegång, hvarom i 6 § förmåles. Med hänsyn härtill och till önskvärheten af att, såvidt möjligt, förebygga rättegångar rörande vägunderhållet synes första punkten af 6 §:s första stycke lämpligen böra utbytas mot föreskrifter, gående ut därpå, att den, af hvilken ofvan omfördälda förrättning verkställs, därvid skall — i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i 36 § dikningslagen den 20 juni 1879 finnes upptaget — söka mellan parterna åvägabringa förening samt att, där förening ej kommer till stånd, pröfva de stridiga frågor, som vid förrättningen uppstå, dock med undantag af tvist, som yppas i anledning af parts invändning, att han enligt dom eller på grund af gällande förening är helt och hållet eller i viss mån fri från deltagande i vägens underhåll, i pröfning af hvilken tvist förrättningsmannen ej bör få in-

låta sig, utan bör densamma hänvisas till särskildt utförande vid domstol och förrättningen inställas i afbidan på denna tvists slutliga afgörande.

Den af justitierådet Afzelius gjorda redaktionsanmärkning biträdades af mig.»

Justitierådet *Skarin* yttrade:

»Jag instämmer i hvad justitierådet Afzelius yttrat om olämpligheten af förslaget stadgande att parterne skulle själfva äga utse förrättningsman äfvensom om otillräckligheten och olämpligheten af den allmänna hänvisningen i 7 § till skiftesstadgans föreskrifter, däraf, i händelse annan förrättningsman än sakkunnig person valdes, säkerligen många besynnerligheter skulle följa.

Det synes mig därjämte som här ej borde saknas ett stadgande om hvem som äger vitsord att mot annan föra talan om deltagande i vägunderhåll, hvilket ej med erforderlig tydlighet framgår af förut gifna bestämmelser.»

11 och 12 §§

lydde i *lagbyråns förslag* sålunda:

11 §.

»Försummar någon att underhålla honom tilldelad vägloft och bättrar han ej ofördröjligen efter tillsägelse, må annan underhållsskyldig, sedan bristen vitsordats af två ojäfvige män vid syn, hvartill den försumlige blifvit kallad, bristen bota eller bota låta och njute därefter utmätning hos den försumlige för den af synemännen uppskattade kostnaden. Nöjes ej den andre däråt, instämme sin talan till domstol inom tre månader efter utmätningen.»

12 §.

»Är genom förening, som i 5 § sägs, bestämdt, att vägs underhåll skall öfvervakas af särskild tillsyningsman, skall hvad i 11 § är stadgadt om rätt till utmätning och om återvinning äga motsvarande tillämpning.»

I afseende å dessa paragrafer anfördes i *statsrådsprotokollet*:

»Saknaden af föreskrifter, enligt hvilka förefintlig brist i underhållet af utfartsväg må kunna äfven vid tredska hos den underhålls-

skyldige blifva utan omgång afhjälpt, är ett af de missförhållanden i fråga om underhållet af enskilda vägar, som för närvarande med rätta mest öfverklagas. Det har därför ansetts nödigt, att, där den underhållsskyldige försummar att underhålla honom tilldelad väglott och ej efter tillsägelse bättrar bristen samt annan väghållningsskyldig eller tillsyningsman, som enligt förening mellan de underhållsskyldige må vara tillsatt, låter bota sådan brist, ersättningen för kostnaden därför må utbekommas utan den tidsutdräkt, som en rättegång skulle medföra. I sådant syfte hafva i 11 § intagits bestämmelser närmast svarande emot de i 22 § af stängselförordningen gifna.»

I fråga om 11 och 12 §§ förekom inom *Högsta domstolen* följande:

vid 11 §.

Justitierådet *Afzelius* anförde:

»Mot bestämmelsen att efter syn af två ojäfvige män en af de underhållsskyldige äger låta bota påsynad brist i underhållet af en annans vägstycke och för den uppskattade kostnaden njuta utmätning hos den senare, synes, ehuru bestämmelsen har motsvarighet i stängselförordningen, afgörande betänkligheter möta. Härigenom öppnas ett allt för vidt fält för trakasserier mellan grannar. Åtminstone lär det vara nödvändigt att söka emot sådana bereda någon garanti genom att i fråga om synemännen inskränka valfriheten till personer i en viss offentlig ställning. Äfvenså torde billigheten fordra, att i öfverensstämmelse med hvad som stadgas i 35 § väglagen någon tid lämnas den väghållningsskyldige att själf bättra hvad som vid synen funnits vara bristfälligt, innan vidare åtgärder mot honom vidtagas, likasom ock att kallelsen till synen meddelas honom så tidigt, att han kan vid densamma iakttaga sin rätt.

Beträffande redaktionen erinras, att, då underlåtenhet att iakttaga den i 2:dra punkten stadgade tid uppenbarligen skall medföra förlust af talan men någon föreskrift i sådant hänseende icke, på sätt i 9:de § för likartadt fall skett, här upptagits, till undvikande af missförstånd rättelse härutinnan erfordras.»

Justitieråden, *Skarin*, *Lindbäck*, *Cassel* och *Grejberg* instämde med justitierådet *Afzelius*, därvid justitierådet *Skarin* tillade:

»För min del anser jag denna § oantaglig. Hvilken som helst delägare skulle kunna, när han för sin del anser meddelägare hafva gjort sig skyldig till försummelse i vägunderhåll, tillkalla två ojäfvige,

af honom själf valde personer, om hvilkas instämmande åsikt i frågan han förut gjort sig förvissad, och efter deras uppskattning och värdering vid syn, därtill meddelägaren kan hafva blifvit kallad samma eller nästföregående dag, få en genast utmätningssgill fordran hos denne. Olämpligheten af ett dylikt stadgande synes mig, oaktadt det stöd för detsamma, som i viss mån kan hämtas från stängselförordningens 22 §, dock påtaglig, desto mera om, såsom förslaget vill, en dylik utmätning skulle kunna öfvergå en aflägsset boende ägare, som utarrenderat sin jord och därvid förpliktat arrendatorn att fullgöra vägunderhållet.»

vid 12 §.

Högsta domstolen ansåg hänvisningen till 11 § vara alltför knapphändigt affattad och i följd däraf ägnad att framkalla tvekan angående hänvisningens omfattning.

13 §

innehöll enligt *lagbyråns förslag* ett så lydande stadgande:

»Mål, som i denna lag afses, skall upptagas vid allmän underrätt i den ort, där vägen, hvarom fråga är, eller största delen däraf är belägen.»

I fråga härom framhölls i *statsrådsprotokollet*, hurusom paragrafen vore affattad i öfverensstämmelse med nådiga skrifvelsen till kammarkollegium den 17 april 1828, hvarom kollegium den 9 maj samma år utfärdat kungörelse, och för hvilken skrifvelses innehåll jämväl redogjordes.

Mot denna paragraf framställdes inom *Högsta domstolen* icke någon anmärkning.

14 §

lydde i *lagbyråns förslag* sålunda:

»Hvad i denna lag är föreskrifvet äge ej tillämpning beträffande allmän väg, ej heller i fråga om väg, hvars underhåll enligt förening eller eljest åligger samtliga jordägare inom en by eller en kommun. Där sådan vägs underhåll öfvervakas af särskild tillsyningsman, vare lag som i 12 § finnes stadgad.»

För denna paragraf anfördes till *statsrådsprotokollet* följande motivering:

»Otillräckligheten af hittills gällande bestämmelser angående den enskilda väghållningen har föranlett, att flerstädes, särdeles inom de södra, tätast befolkade delarne af landet, berörda väghållning genom förening eller eljest blifvit ordnad på ett särskildt sätt, vanligast sålunda, att de enskilda vägarne inom ett byalag eller inom en kommun till underhåll indelats å samtliga jordägare i byn eller kommunen utan afseende å vägarne större eller mindre omedelbara nytta för den ene eller andre jordägaren. En del af dessa vägar hafva vid vägdelen inom orten ingått bland de allmänna vägarne. Hvad de återstående beträffar, synes det möta betänklighet att låta bestämmelserna i denna lag utan vidare å dem vinna tillämpning. Den fördelning af underhållet utaf de enskilda vägarne, som i södra Sverige blifvit utan lagstiftningens mellankomst införd, lär enligt den allmänna uppfattningen fullt motsvara ortens behof; och en förändring däraf i den riktning, som motsvarar förhållandena i det öfriga landet, skulle särskildt inom Skåne lätteligen blifva betraktad såsom en obillighet mot de jordägare, som genom förändringen skulle drabbas af en ökad underhållsskyldighet. Vid sådant förhållande har i 14 § upptagits, att förevarande lag icke skall gälla i fråga om väg, hvars underhåll till följd af aftal eller eljest åligger samtliga jordägare inom en by eller kommun; dock att, där särskild tillsyningsman har att öfvervaka vägs underhåll, de nya bestämmelserna om rätt till utmätning och om återvinning skola äga tillämpning.»

Rörande denna paragraf förenade sig *Högsta domstolen* om följande af justitierådet *Afzelius* afgifna yttrande:

»Hvad i 1:sta punkten innefattas utöfver förbehållet att förslagens bestämmelser icke äga tillämpning å allmän väg — beträffande hvilket förbehåll erinras om hvad förut vid 1 § yttrats — synes vara dels obehöfligt dels äfven missledande. Att en ny lagstiftning på det privaträttsliga området skulle sträcka sin verkan tillbaka och beröfva vid dess tillkomst rättsligen bestående förhållanden deras giltighet, lär icke kunna utan vidare antagas, och ett dylikt antagande behöfver därför icke heller genom ett uttryckligt stadgande uteslutas. Men skulle af något skäl, i olikhet mot hvad eljest i vår lagstiftning plägat iakttagas, en så beskaffad föreskrift anses här påkallad, lär den böra meddelas i en form, som icke framkallar tvekan om dess verkliga betydelse. Då nämligen här göres förbehåll endast för de fall, där vägs underhåll »enligt förening eller eljest åligger samtliga jordägare inom en by eller en kommun», kan häraf lätteligen framkallas den för visso oriktiga föreställningen, att andra anordningar beträffande väg-

underhållet — sålunda t. ex. just sådana föreningar, som förslaget i 5 § omhandlar, — skulle genom förslagets upphöjande till lag betagas den giltighet, de förut ägde. Ifrågavarande förbehåll synes emellertid äfven i det hänseendet olämpligt, att rättsgrunden för beslut, hvarigenom underhållet af enskilda vägar ålagts andra än dem, »som sig däraf betjäna», torde få anses, minst sagdt, tvifvelaktig. Förslaget afser visserligen icke att för framtiden tillerkänna dylika anordningar en giltighet, som de nu sakna, men det gjorda förbehållet synes i hög grad ägnadt att härutinnan framkalla missuppfattning.»

Justitieråden *Afzelius, Lindbäck, Cassel* och *Grefberg* yttrade vidare:

»På sätt af justitierådet Skarin redan anmärkts, innefattar den Riksdagens skrifvelse, hvilken föranledt förslagets utarbetande, hemställen om meddelande af föreskrifter jämväl angående byggande af utfarts- och byvägar. Då emellertid denna del af frågan blifvit utan angifvet skäl lämnad helt och hållet å sido, ville justitieråden erinra, att de med anledning af Riksdagens skrifvelse afgifna yttranden icke syntes gifva stöd för antagande, att behof af föreskrifter i sådant hänseende icke skulle vara för handen.»

Med afseende å de anmärkningar, i hvilka sålunda emot förslaget förekommit ej mindre i fråga om dess grunder än beträffande dess uppställning och affattning, fann *Högsta domstolen* sig böra hemställa, att förslaget icke måtte göras till föremål för framställning till Riksdagen.

På sätt jag redan i det föregående haft tillfälle erinra, har någon sådan framställning icke heller skett.

Frågan har emellertid i senare tid än en gång varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet. Vid 1902 års riksdag väcktes nämligen åter en motion i ämnet. Motionärerna erinrade därvid om det af lagbyrån uppgjorda förslaget men framhöllo såsom en brist i detsamma, att det afsåge endast *utfartsvägar* och icke tillika *byvägar*, ehuru nödigt vore, att båda dessa slag af vägar behandlades i ett sammanhang och inrangerades under samma lagbestämmelser, helst som det i många fall torde komma att möta afsevärda svårigheter att afgöra, huruvida en väg vore af sådan natur och beskaffenhet, att densamma borde betraktas som utfarts- eller byväg. Särskildt torde sådana förhållanden vara att motse i Dalarne och Norrland. Och då de olägenheter, som

1902 års riksdag.

nu vore rådande på grund af de äldre stadgandenas ofullständighet och otydlighet, i lika hög grad gjorde sig gällande rörande såväl by- som utfartsvägar, kunde denna för landsorten så viktiga fråga ej blifva på ett tillfredsställande sätt löst genom att lagstadga endast för det ena slaget af berörda vägar. På grund häraf och då nödig erfarenhet om nya väglagens verkningar i afseende å det antagna förhållande, att en del utfartsvägar skulle komma att såsom bygdevägar ingå i de af lagen påkallade nya vägdelningar, nu vore vunnen — en erfarenhet som efter motionärernas uppfattning vore sådan, att de funne det vara af behovet högeligen påkalladt, att en lag snarast möjligt måtte komma till stånd rörande såväl utfarts- som byvägar, — hemställde motionärerna om antagande af ett utaf dem formuleradt lagförslag i ämnet. Detta förslag, som afsåg ej allenast utfarts- utan äfven byvägar och icke blott underhåll utan jämväl byggande af dylika vägar — i hvilket senare afseende förslaget dock icke upptog några särskilda föreskrifter till skillnad från dem, som skulle gälla i fråga om underhållsbesväret — innehöll i öfrigt dels åtskilliga bestämmelser i enlighet med lagbyråns förenämnda förslag och dels jämväl andra, därifrån mer eller mindre afvikande, såsom att väghållningsbesväret i fråga om enskild jordbruksfastighet skulle åligga innehafvaren, att en hvar underhållsskyldig skulle för vederbörande egendom efter dennas taxeringsvärde deltaga i vägs byggande och underhåll i den mån vägen för denna egendom begagnades, samt att lagen icke skulle väcka rubbning af hvad angående viss vägs underhåll kunde hafva före lagens trädande i kraft blifvit genom aftal eller beslut lagligen bestämdt.

Lagutskottet, som öfver denna motion afgaf utlåtande, erinrade därvid om 1894 års riksdagsskrifvelse och det i anledning däraf företagna lagstiftningsarbete. Då frågan fortfarande vore föremål för utredning, och vidare åtgärd med visshet torde vara att från Eders Kungl. Maj:t förvänta, fann utskottet icke lämpligt att på enskilde motionärers framställning tillstyrka antagande af något lagförslag i ämnet. Mot det i motionen innefattade lagförslaget torde dessutom i flera hänseenden kunna framställas befogade anmärkningar. Den viktiga frågan, huru anläggning af nya by- och utfartsvägar skulle bringas till stånd, syntes sålunda icke vara tillräckligt beaktad. Förslaget innehölle härom inga särskilda föreskrifter, och de gemensamma bestämmelser rörande vägs byggande och vägs underhåll, som i vissa afseenden föreslagits, torde icke fylla behovet. Det likställande af byggnads- och underhållsskyldigheten, som syntes vara af motionärerna åsyftadt, torde dessutom vara mindre lämpligt särskildt för det fall, att fastighet innehades af

annan än ägaren. Äfven om det finge anses riktigt, att innehafvaren i regel borde svara för vägs underhåll, syntes dock byggande af väg vara en angelägenhet af den betydelse, att ägaren därvid borde äga föra talan för fastigheten samt vara ansvarig för densamma andel i de kostnader, som af företaget uppkomme. Den af motionärerna ifrågasatta beräkningsgrund för byggnads- och underhållsskyldighetens fördelning, att en hvar skulle deltaga efter egendomens taxeringsvärde, i den mån vägen för den egendomen begagnades, syntes utskottet till sin innebörd mycket tvifvelaktig och torde knappast vara möjlig att praktiskt tillämpa. Sannolikt hade väl motionärernas afsikt varit, att taxeringsvärdet skulle vara det hufvudsakligen bestämmande och att därjämte skulle tagas hänsyn till längden af den väg, som af olika egendomar begagnades. En fördelning på sådan grund torde emellertid icke kunna anses tillfredsställande. Egendomarars taxeringsvärden i förhållande till hvarandra lämnade ingen säker ledning för bedömande af den nytta, egendomarne hvar för sig hade af till dem ledande by- och utfartsvägar, utan kunde olika användningssätt medföra, att af fastigheter med samma taxeringsvärde den ena hade mycket större gagn af en sådan väg än den andra. Missförhållanden skulle ock lätteligen uppkomma i de icke sällsynta fall, då fastigheter bestode af olika delar, hvilka, ehuru kanske belägna på ganska långt afstånd från hvarandra, vore upptagna under gemensamt taxeringsvärde. En dylik fastighet skulle då efter hela taxeringsvärdet deltaga i underhållet af en väg, äfven om densamma vore till nytta endast för en af fastighetens delar. Den riktiga bestämningsgrunden torde vara, att underhållsskyldigheten beträffande utfarts- och byvägarne skulle, liksom hittills, åligga dem, som af vägarne betjänade sig, samt att denna skyldighet fördelades efter den utsträckning, hvari begagnandet skedde. Vidare torde mot förslaget kunna erinras, att om med densamma afsåges, att de bestämmelser angående vägs underhåll, hvilka genom vare sig aftal eller beslut meddelats, innan den föreslagna lagen trädte i kraft, skulle, därest annat icke öfverenskommes, för all framtid vara gällande, ett sådant stadgande knappast syntes kunna förordas. Lämpligare torde vara att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i 3 § af stängselsförordningen den 21 december 1857 funnes föreskrifvet, icke låta äldre öfverenskommelser och beslut lägga hinder i vägen för underhållsskyldighetens bestämmande enligt de i den nya lagen stadgade grunder, då fråga därom väcktes.

På sålunda anförda skäl hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och blef denna hemställan af båda kamrarne bifallen.

Norsk och
dansk lag-
stiftning.

I detta sammanhang anhåller jag få i korthet redogöra för innehållet af de i Norge och Danmark gällande bestämmelser i ifrågavarande ämne.

Norge.

Hithörande norska lagbestämmelser, som innefattas i »Lov angaaende Veivæsenet» den 15 september 1851 samt »Lov indeholdende Forandring i Lov om Veivæsenet af 15:de september 1851, § 83», den 30 maj 1891, afse enskild väg, som begagnas af flera jordbruksfastigheters innehafvare (Brugere) som gemensam utfart (Adkomst) för deras fastigheter till allmän väg eller vattenkommunikation. När flertalet sådant yrkar, skola samtliga bemålde intressenter vara pliktige att, efter det förhållande hvori en hvar af dem anses nyttja vägen, med arbete och materialier hålla densamma såväl vinter som sommar i försvarligt skick samt försedd med nödiga broar, där sådana tillföre varit anlagda, allt för såvidt icke rättigheter, förvärfvade genom kontrakt eller på annat lagligt sätt, häri göra ändring. Kunna vederbörande ej enas angående gränserna för dem åliggande förpliktelser, skall länsmannen i det distrikt, inom hvilket hela eller största delen af vägen ligger, jämte två af fogden utsedde män vid syn, hvarom samtliga vägin-tressenter förut underrättas, meddela erforderliga bestämmelser. Eftersätter någon fullgörandet af hvad vid nämnda syn blifvit honom ålagdt, äger den, som af flertalet bland intressenterna fått sig uppdraget att hafva tillsyn å vägen, låta afhjälpa bristerna för vederbörandes räkning och »med Amtmandens Approbation» utmättningsvis indrifva kostnadsbeloppet. Detsamma gäller för sådana vägar af angifna slag, i afseende å hvilka underhållet är bestämdt »ved Udskiftningsforretning». — I öfrigt äro ifrågavarande vägar ställda utanför offentlig kontroll; dock att vissa i Lov angaaende Veivæsenet upptagna straffbestämmelser för skadegörelse m. m. å allmän väg skola kunna tillämpas äfven med hänsyn till vägar af förevarande slag. Åtal för öfverträdelse af dessa stadganden behandlas som enskilda politimål.

Danmark.

I Danmark gäller i ifrågavarande hänseende »Lov om Istandsættelsen og Vedligeholdelsen af private Veie, til hvis Afbenyttelse Flere ere udelukkende berettigede» den 14 april 1865 med tillägg den 30 november 1876. När en enskild väg, till hvars begagnande flere jordinnehafvare i följd af häfd eller annan särskild åtkomst äro uteslutande berättigade, icke hålles i vederbörligt skick, samt gällande och tillräckliga bestämmelser eller öfverenskommelser om dess istandsättande och underhåll icke blifvit träffade, kan enhvar af de till vägens begagnande berättigade påfordra, att vederbörande kommunalstyrelse (»communale

Bestyrelse») skall, i öfverensstämmelse med de i nämnda lag föreskrifna regler, meddela erforderliga bestämmelser om, huruledes de öfverklagade bristerna skola afhjälpas och, i fall af behof, huru med vägens framtida iståndsättande och underhåll skall förfaras. Kommunalstyrelsen har härvid att taga tillbörlig hänsyn till såväl det bruk, som af vägen göres, som vederbörandes förmåga att bära de med iståndsättandet och underhållet förbundna kostnader. — Klagomål öfver en sådan vägs tillstånd ingifvas skriftligen till vederbörande kommunalstyrelse, som i anledning däraf utsätter saken till syn å stället och därtill utfärdar kallelse, som genom klagandens försorg delgifves vederbörande. Vid förrättningen skall såvidt möjligt försök göras att tillvägabrinda förening mellan parterna. Träffas sådan förening, intages densamma utförligt i protokollet och underskrifves af alla vederbörande. Kan åter förening ej åvägbringas, upptagas i protokollet så nöjaktigt som möjligt förhandlingarna därom jämte hvad i öfrigt vid förrättningen förekommit, hvarefter målet inom viss tid afgöres af kommunalstyrelsen genom beslut. När klagomålen finnas grundade, skall, ehvad saken afgöres genom förlikning eller beslut, efter de i hvarje fall förhandenvarande omständigheter meddelas bestämmelse om: 1) hvem som efter föreliggande upplysningar är berättigad till vägens nyttjande eller förpliktad att deltaga i dess iståndsättande och underhåll; 2) vägens begränsning, hvad angår både dess ändpunkter och dess bredd, för såvidt därtill finnes anledning; 3) hvilka arbeten, som anses nödvändiga för afhjälpan af de öfverklagade bristerna och vägens framtida underhåll, därunder inbegripet dess förseende med diken, broar och stenkistor m. m.; 4) till hvilken tid iståndsättandet och det årliga underhållet skall företagas och fullbordas; och 5) huru de särskilda arbetsprestationerna äfvensom utgifterna för sakens behandling och för utförandet af de arbeten, som icke presteras in natura, såväl som till ersättning för jords afstående till nödig befunnen utvidgning af vägens bredd m. m. skola mellan vederbörande fördelas. Härvid bör förnämligast tagas hänsyn till den nytta, de särskilda intressenterna hafva af vägen, utan att därvid dock utslutes hänsyn till de öfriga förhållanden, som i hvarje fall böra komma i betraktande. Finnes redan förut angående en eller flera af angifna punkter gällande bestämmelser eller öfverenskommelser, skola de lända till efterrättelse, så framt icke alla parter enas om att förändra dem. — När vederbörande icke ställa sig till efterrättelse de i ingången förening eller meddeladt beslut gifna bestämmelser, har kommunalstyrelsen, då häröfver klagas af någon till vägens nyttjande berättigad, och klagan finnes grundad, att förelägga de försunlige lämplig tid,

inom hvilken de befunna bristerna skola afhjälpas och, därest denna tid försittes, föranstalta om bristernas afhjälpande på vederbörandes bekostnad. — Mot kommunalstyrelsens beslut kunna besvär anföras hos amtsrådet, som då låter två af sina medlemmar hålla förrättning på stället och, efter erhållen del af deras berättelse om saken, afgör målet. — Yppas under målets behandling tvist, huruvida vederbörande äro uteslutande berättigade till begagnande af vägen antingen i dess helhet eller till någon del, eller uppstår eljest stridighet om huruvida en af parterna öfverhufvud är berättigad att färdas å vägen, eller huruvida han är pliktig afstå mark till densamma, eller huruvida han af en eller annan särskild orsak är fri från deltagande i vägens iståndsättande eller underhåll, skall frågan härom, så vidt icke parterna enas om att låta den afgöras efter bestämmelserna i förevarande lag, gå till domstol. I sådant fall förelägges vederbörande part lämplig tid, inom hvilken han skall hafva att instämma saken, och uppskjutes i följd häraf förrättningen, tills slutlig dom fallit. Försittes nämnda tid, fortgår vägfrågans behandling på vanligt sätt och anses förhållandet därvid så, som om den försumliges påstående blifvit af domstol underkänt. Dock skall i sådant fall i beslutet inrymmas uttryckligt förbehåll om, att det skall stå honom fritt att, därest han sedermera kan vinna sin sak vid domstol och domen icke medför vägens undantagande från bestämmelserna i ifrågavarande lag, påkalla förnyad behandling af vägmålet på hans egen bekostnad. — När tre år förflutit efter sista afgörandet och förhållandena under tiden väsentligen förändrats, kan en hvar af vederbörande yrka, att saken underkastas nytt afgörande enligt ofvan angifna regler. Anser kommunalstyrelsen, att ingen anledning till ett nytt ordnande är för handen, meddelas därom beslut, som hos amtsrådet kan öfverklagas. — Samtliga af lagens tillämpning härflytande utgifter såsom betalning för utförda arbeten, ersättningar eller omkostnader vid vägfrågors behandling o. s. v. kunna indrifvas genom utmätning efter rekvisition af vederbörande kommunalstyrelse eller amtsråd.

Jordbruks-
departementets
förslag.

Sedan, i följd af Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 30 januari 1903 om ändring och förklaring af förnyade nådiga stadgan den 31 mars 1900 angående fördelning af ärendena mellan statsdepartementen, förevarande lagstiftningsfråga kommit att tillhöra jordbruksdepartementet, har jag, med anledning af hvad i ärendet förekommit, låtit inom departementet uppgöra ett nytt förslag i ämnet, utgörande

i hufvudsak en omarbetning af lagbyråns förutnämnda förslag med iakttagande af de inom Högsta domstolen mot sistnämnda förslag framställda anmärkningar. Det är detta nya förslag — med rubrik »*Förslag till lag om byggande och underhåll af vissa enskilda vägar*» — som jag nu i underdånighet anhåller att få anmäla.

Departementschefen redogjorde härefter för innehållet af ifrågasatt lagförslag, hvilket skulle biläggas protokollet, samt anförde därvid i afseende å förslaget särskilda delar följande:

Beträffande *föremålet för den ifrågasatta lagstiftningen* är det nya förslaget — hvars ingress är lika lydande med den till lagbyråns förslag hörande — mera omfattande än lagbyråns. Visserligen afhandlas här, likasom i det senare, allenast *enskilda vägar* och endast *vissa sådana*, hvilket nu utsäges genom ej blott lagförslaget rubrik utan jämväl den formliga förklaringen i 1 §. Men under det att lagbyråns förslag sysslade ensamt med utfartsvägar — under hvilka emellertid, enligt motiveringen, skulle inbegripas äfven så kallade byvägar —, afser det nu föreliggande förslaget alla enskilda vägar af hvad slag som helst under förutsättning att de äro nyttiga och nödiga för två eller flera egendomar af sådana slag, som angifvas i 1 §, nämligen, i likhet med hvad som upptogs i lagbyråns därutinnan utan anmärkning lämnade förslag, fastigheter, grufvor, bergverk, vattenverk, fabriker eller med fabriker jämförliga verk och inrättningar.

*Rubrik och
ingress samt
1 och 2 §§.*

De vägar, som vid angifna förutsättning skola vara hänförliga under förslaget bestämmelser, kunna indelas i följande tre grupper:

1:o De i 4 kap. 1 § byggningsbalken afsedda vägar till åker och äng samt till kvarn, så ock de i 66 § skiftesstadgan omförmälda vägar för skogsfärder eller till torfmossar, vattenställen m. m. eller i allmänhet sådana *vägar, som erfordras för s. k. hemkörslor*.

Med afseende å sådana vägar, hvilka af vederbörande trafikanter begagnas uteslutande för dylika körslor, läser visserligen en lagstiftning i här afsedda syfte icke vara desto mera angelägen; men förhållandet gestaltar sig annorlunda, för det ganska ofta förekommande och i Högsta domstolen jämväl påpekade fall, att en för flera egendomar gemensam väg af den ena begagnas företrädesvis eller uteslutande i egenskap af utfartsväg, af den andra återigen väsentligen eller allenast såsom väg till åker och äng eller dylikt. På sätt inom Högsta domstolen därom framhållits, måste billigheten då fordra, att äfven den senare egendomen deltagar i besväret med hållande af dylik väg. Af denna anledning

och då för öfrigt äfven i fråga om sådana för flere gemensamma vägar, hvilka helt användas för hemkörslor, närmare och fullständigare bestämmelser, än de nu gällande, till reglering af grannars rättsförhållanden otvifvelaktigt skola blifva till gagn, utan att sådana bestämmelser torde behöfva afvika från dem, som komma att gälla för andra enskilda vägar, har det nya förslaget ansetts böra omfatta äfven sådana vägar, som kunna sägas tillgodose de i strängaste mening lokala behoven (»hemvägar», »ägovägar»).

2:o) *Utfartsvägar* i ofvan nämnda, af chefen för justitiedepartementet angifna mening.

3:o) Vägar, som, utan att vara allmänna, likväl förmedla en mera omfattande trafik än de båda föregående slagen.

Till denna grupp äro i främsta rummet att räkna *de förutvarande sockenvägarne*, i den mån de ej enligt den nya väglagen komma att bibehålla sin allmännegenskap såsom bygdevägar. Många sockenvägar hafva i sammanhang med de jämlikt nämnda lag verkställda nya vägdelningar redan utgått ur det allmänna vägunderhållet, och sammalunda lärer väl blifva fallet vid ännu återstående dylika delningar. Då emellertid de äldre sockenvägar, hvilka i följd häraf blifva att för framtiden räkna allenast såsom enskilda vägar, väl i de flesta fall måste antagas fortfarande vara för lokaltrafiken lika nödiga och nyttiga som förut, är det uppenbarligen angeläget, att lagstiftningen anvisar en betryggande ordning för framtida underhållet jämväl af dessa, lika väl som andra här ifrågakommande, enskilda vägar. Nu är visserligen förhållandet, att de förutvarande sockenvägarne i stor utsträckning användas för utfart- och utan tvifvel äfven för hemkörslor. Men oftast, åtminstone i de södra orterna, hafva vägarne på samma gång den vidsträcktare uppgiften att betjäna en viss ömsesidig samfärdsel, vare sig mellan skilda delar af en kommun eller eljest. En lagstiftning, som endast hade till föremål utfarts- och hemvägar, kunde följaktligen ej erbjuda någon tillfredsställande reglering af väghållningsskyldigheten beträffande de gamla sockenvägarne. Vid sådant förhållande har det ansetts nödigt att under förslaget inbegripa äfven dessa, så mycket hellre som det ej syntts behöfva möta särskild svårighet att äfven på dem tillämpa förslagets allmänna grundsats om hvarje vägs hållande af dem allena, som betjäna sig af densamma, ehuru den väghållningsskyldiga samfälligheten tydligen här måste blifva mer eller mindre utvidgad, understundom måhända till och med så, att den kommer att omfatta alla vederbörande inom en hel kommun.

Till den sista gruppen af vägar måste gifvetvis ock hänföras såväl de redan befintliga, hvilka, utan att hafva varit såsom sockenvägar indelade, dock faktiskt tillgodose ett liknande behof, som ock nytillkommande vägar med samma uppgift och betydelse.

Af det redan anförda torde framgå, att förslaget icke gör någon åtskillnad mellan det ena och det andra slaget af enskilda vägar. Här af skall ock följa, att för en vägs hänförande under förslagets bestämmelser det skall vara likgiltigt, för hvilketdera af ofvanangifna ändamål den samma af vederbörande anlitas. En uttrycklig förklaring härom kunde visserligen alltså vara öfverflödig, men förslaget innehåller emellertid en sådan i 1 §, närmast för att undanrödja all ovisshet därom, att äfven hemvägarne skola vara under den nya lagstiftningen inbegripna.

Däremot är i hvarje fall att märka, hurusom det endast är vägens användande såsom *farväg* som här kommer i betraktande. Dess begagnande allenast såsom gångväg, hvilket ju icke betingar något underhåll och alltså ej heller rimligtvis någon underhållsskyldighet, lämnar förslaget följaktligen helt å sido.

I olikhet med lagbyråns förslag, hvilket afsåg allenast *underhållet* af enskilda vägar och det endast den tid mark är bar, upptager det nya förslaget tillika bestämmelser angående dels, på sätt i Riksdagens skrifvelse uttryckligen begärts, och redan i rubriken jämväl angifves, *byggande* — hvartill enligt förslaget äfven hänförts omläggning eller väsentlig förbättring — dels ock *öppenhållande vintertiden* af ifrågasvarande vägar, hvilket senare jämväl torde få antagas hafva varit af Riksdagen afsedt.

Hvad beträffar byggande af ny väg, kan det synas i någon mån betänkligt att föreskrifva tvång till ett sådant företag, om hvars nytta och behöflighet för den enskilde han förmenar sig endast själf kunna döma. Men för såvidt syftet med den nya lagstiftningen skall, hvad jag antager, vara att ej allenast ordna underhållet af redan befintliga vägar utan äfven främja tillkomsten af nya, där sådana finnas af verkligt behof påkallade, måste detta senare ändamål utan antydda tvångsbestämmelser tydligen komma att i hög grad förfelas. Då tillika skyldigheten enligt det nu föreliggande förslaget icke skall sträcka sig längre än som motsvaras af förmånen och behofvet för den förpliktade själf, sådana denna förmån och detta behof kunna efter opartisk pröfning uppskattas och bedömas, har det synts som om med förslagets bestämmelser i denna del varsamhetens och billighetens gränser icke skulle vara öfverskridna.

Beträffande åter vinterväghållningen, föreligger för densammas ordnande väsentligen samma skäl, som talar för behovet af en reglering utaf sommarväghållet, nämligen de nuvarande bestämmelsernas ofullständiga och otillräckliga beskaffenhet; och utsikterna för den enskilda spåggörelse, som enligt motiveringen till lagbyråns förslag i denna del skulle göra lagstiftningens mellankomst här mindre behöfvig, lära knappast vara väsentligen större än då fråga är om underhållet den tid mark är bar.

På sätt förslaget rubrik och 1 § utmärka, är förslaget, lika med lagbyråns, inskränkt endast till landsbygdens vägar. Visserligen har den tanken föresväfvat mig, att förslaget lämpligen skulle kunna omfatta äfven städernas enskilda vägar, desto hellre som det utan tvifvel kunde vara önskligt att icke genom ny lagstiftning allenast för landsbygden framkalla en åtskillnad mellan stad och land, som, vid det förhållande, att nu gällande allmänna stadganden i ämnet torde i tillämpliga delar äga giltighet jämväl i fråga om enskilda vägar å städernas områden, i själfva verket nu icke finnes. Men då det tilläfsventyrs kan möta svårighet att inordna städernas hithörande förhållanden under samma bestämmelser som nu föreslås för landsbygden, har jag trott mig icke böra fullfölja en sådan tanke. Frågan om en tidsenligare reglering af väghållningsbesväret i städerna, det enskilda som det allmänna, torde för öfrigt i annat sammanhang inom en nära framtid komma under nådig ompröfning. I sådant afseende tillåter jag mig i underdånighet erinra, hurusom, i anledning af en utaf Sala bergslags styrelse m. fl. hos Eders Kungl. Maj:t gjord framställning om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till ordnande af väghållningsbesvärets utgörande i städerna, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen genom nådigt cirkulär den 3 oktober 1902 fått sig anbefalldt att ej mindre införskaffa upplysningar om de bestämmelser, som i berörda hänseende vore för städerna inom de särskilda länen gällande, än äfven lämna vederbörande tillfälle att yttra sig, huruvida ändring i gällande bestämmelser önskades och i sådant fall, huruvida icke sådana föreskrifter lämpligen borde meddelas, att kostnaden för väghållningen å städernas områden komme att drabba städernas invånare efter de för utgörande af kommunalutskylder i stad i allmänhet stadgade grunder, och att därefter med berörda yttranden jämte egna underdåniga utlåtanden till Eders Kungl. Maj:t inkomma; och är detta ärende, sedan nämnda yttranden och utlåtanden numera inkommit, på civildepartementets handläggning beroende.

Såsom ledande grundsats för ordnandet af ifrågavarande väghållningsbesvär har Riksdagen uttalat, att de vägar, hvilka här komma i betraktande, skola hållas af dem, som sig af vägarne betjäna. Denna grundsats, hvilken innebär ett förkastande af krafvet på bördans utjämning på kommunvis bildade samfälligheter, är i det nya förslaget, lika som i lagbyråns, bibehållen på det sätt, att icke det mer eller mindre tillfälliga eller personliga begagnandet af en väg, utan dennas varaktiga nytta och behöflighet för viss egendom skall vara bestämmande för skyldigheten att deltaga i vägens byggande och underhåll — en skyldighet, som sålunda hänför sig till själva egendomen och har karaktären af ett därå hvilande reellt onus, hvilket förhållande i det nya förslaget, mera direkt än i lagbyråns, framhålles genom formuleringen af förslagets 2 §. Inga andra beskattningsföremål än sådana egendommar, som i förslaget uppräknas, nämligen fastigheter, grufvor, bergverk, vattenverk, fabriker eller med fabriker jämförliga verk och inrättningar, skola enligt förslaget vara underkastade ifrågavarande skyldighet, ehuru detta icke hindrar, att, med afseende å sådan egendom, där rörelse drifves och hvilken egendom just till följd däraf är i behof af en viss väg samt af sådan anledning måste vidkännas skyldighet att deltaga i vägens hållande, det torde blifva inkomsten af rörelsen som ytterst träffas af den på egendomen formellt hvilande bördan.

Men förslaget afser vidare, att väghållningsbesvärets fördelning inom den, på nu angifna grund, för hvarje särskild väg bildade samfälligheten skall lämpas efter den större eller mindre nyttan och behöfligheten af vägen för hvarje samfälligheten tillhörande egendom. Jämval härutinnan öfverensstämmer förslaget med lagbyråns, dock med någon skiljaktighet i uttryckssätt. Medan nämligen i lagbyråns förslag förklarades, att deltagandet i skyldigheten skulle påhvila ägare af vederbörande egendom »i den mån vägen för den egendom — — *begagnas*», utsäger det nya förslaget, att skyldigheten skall åligga egendomen i mån af dess »*nytta och behof af vägen*». Ändringen i uttryckssätt åsyftar icke någon saklig skillnad utan betingas endast däraf, att det nya förslaget, i motsats mot det äldre, afser äfven byggande af ny väg, och att i fråga om en ännu obefintlig sådan uttrycket »*begagnas*» uppenbarligen icke skulle vara på sin plats.

Hvad beträffar möjligheten och lämpligheten af nu angifna grund för besvärets fördelning inom vederbörande samfällighet, tillåter jag mig åberopa hvad till stöd för lagbyråns förslag i motsvarande del framhållits. Det torde ej heller böra förbises, att nämnda fördelningsnorm i själfva verket synes vara den enda följdriktiga utveckling af

principen om vägarnes hållande af dem, som sig af vägarne betjäna. Och ehuru pröfningen, i hvad mån en väg är för hvarje i samfälligheten deltagande egendom nyttig och behöflig, ej sällan måste komma att blifva vansklig, torde, om det materiellt riktiga afgörandet härvid i någon mån förfelas, sådant i stort sedt lända till mindre oegentlighet än antagandet af annan grund för besvärets fördelning, såsom efter egendomarnes taxeringsvärden eller vid detsammas utgörande kommunvis.

Vinterväghållningen skall, enligt det nya förslaget, betraktas som ett från underhållet den tid mark är bar fristående onus, vid hvars reglering afseende alltså skall göras endast å vägs begagnande såsom vinterväg. Detta innebär ej allenast, att egendomar, som skola besörja sommarväghållet med afseende å en viss väg, kunna komma att för vägens öppenhållande vintertiden vid snöfall ansvara i en helt annan inbördes proportion än beträffande underhållet den tid mark är bar, utan ock, att vinterväghållet kan komma att drabba helt andra egendomar än dem, som hafva att svara för underhållet sommartiden. En sådan anordning är med förslagets utgångspunkt både berättigad och nödvändig samt torde i praktiken ingalunda sakna förutsättningar, eftersom förhållandena stundom lära gestalta sig så, att en väg vintertiden begagnas delvis eller till och med helt och hållet af andra, än som anlita densamma för trafiken å öfriga årstider. Af nu angifna jämte annan orsak, hvarom i 5 § förmäles, måste ock, i den mån anledning därtill förekommer, delning af väg för vinterväghållet verkställas oberoende af delning för underhållet den tid mark är bar, såsom i nämnda paragraf jämväl stadgas.

Med undantag för en viss skiljaktighet i afseende å tillsyn af vägunderhållet, hvarom stadgas i 19 §, skola i allt öfrigt förslagets bestämmelser gälla lika för såväl det ena som det andra slaget af väghållning.

3 i.

I afseende å den praktiskt viktiga frågan, *huruvida väghållnings-skyldigheten för viss egendom skall åligga egendomens ägare eller dess innehafvare*, upptager det nya förslaget en särskild paragraf. Skillnad göres här å ena sidan mellan vägs byggande och dess underhåll, samt å andra sidan mellan vissa olika slag af egendom eller upplåtelser däraf. Sålunda skall enligt förslaget det en egendom påhvilande *underhåll* af väg fullgöras af *innehafvaren* dels, på sätt jämväl lagbyråns förslag innehöll, då egendomen tillhör kronan eller allmän inrättning, dels ock beträffande annan egendom i det fall att densamma är upplåten under nyttjanderätt med vilkor om skyldighet för arrendatorn att utgöra egendomens onera, hvilken senare bestämmelse, afvikande

från lagbyråns förslag, influtit med anledning af hvad inom Högsta domstolen vid granskning af berörda förslag i denna del förekommit. Skyldigheten i afseende å vägs *byggande* skall däremot enligt förslaget i regel åligga vederbörande egendomars *ägare*. Ett sådant mera omfattande och kostsamt arbete har nämligen ansetts icke billigtvis böra utkrävas af en tillfällig innehafvare. Endast beträffande egendom, som tillhör kronan eller allmän inrättning, har undantag från nämnda regel funnits böra äga rum, så att äfven *vägbyggnadsskyldigheten* här skall åligga innehafvaren. För en sådan anordning tala också särskilda skäl. I fråga om stora grupper af hithörande egendomslag, såsom hemman under stadgad åborätt och ecklesiastikstatens boställen, har den nominelle ägaren, kronan, icke ens något omedelbart intresse af ifrågavarande angelägenhet, och beträffande såväl dessa som andra slag af allmän egendom torde innehafvarnes rättsställning kunna förutsättas vara så ordnad och betryggad, att de skäligen böra kunna åtminstone i första hand göras ansvariga för fullgörandet af nu afsedda förpliktelse. Dess uttvingande hos ägaren skulle väl ock i de flesta fall blifva förenadt med större omgång, besvär och kostnader för båda parterna än hvad förhållandet behöfde blifva, om talan finge riktas mot innehafvaren.

Angående *ifrågavarande vägars laggillda beskaffenhet* öfverensstämmer förslaget med lagbyråns.

4 2.

Den i sistnämnda förslag upptagna och utan anmärkning lämnade bestämmelse, att väg af där omhandlade slag skulle underhållas endast »i ett med afseende å dess ändamål försvarligt skick» och i intet fall, mot någons bestridande, till större bredd än 3,6 meter, är alltså i det nya förslaget för samtliga här afsedda vägar bibehållen allenast med den omformulering, som betingats däraf, att detta förslag gäller ej allenast underhåll utan äfven byggande af väg.

I fråga om *väghållningsskyldighetens fördelning till effektivt utgörande* anvisar förslaget, af samma skäl som till stöd för lagbyråns förslag härutinnan anförts, såsom regel, att en hvar af de väghållningsskyldige skall stå i ansvar för viss sträckning å marken. För sådant ändamål skall ock, enligt hvad förslaget uttryckligen utsäger, *väghållning* äga rum. Men nämnda regel är icke, såsom enligt lagbyråns förslag, ovillkorlig, utan får det i hvarje fall bero på intressenterna att sämjevis ordna skyldigheten efter annan grund, om de finna sådant för sig förmånligare, hvilket, såsom inom Högsta domstolen påpekats,

5 2.

utan tvifvel någon gång kan vara fallet. Jämväl i ett annat hänseende, hvarom förmåles i Högsta domstolens yttrande öfver lagbyråns förslag i denna del, skall undantag från sagda regel äga rum, nämligen i fråga om bro, hvars byggande eller underhåll finnes kräfva större kostnad, än att den skäligen kan åläggas en väghållningsskyldig ensam. Byggandet eller underhållet af en sådan bro skall enligt förslaget indelas till utgörande gemensamt af två eller flere väghållningsskyldige efter som skäligt prövas.

I öfrigt innehåller förslaget rörande vägdelningen först och främst, i likhet med lagbyråns förslag, föreskrift om delningens grundande å en gradering, för hvars utförande jämväl gifves en allmän regel, i tillämpliga delar hämtad från lagbyråns förslag. Men tillika och då fråga här är om ordnande af ej allenast underhåll af väg utan äfven besväret med byggande af sådan, och det olika förhållandet mellan de särskilda sträckorna af en väg naturligtvis icke alltid ställer sig på samma sätt i båda dessa hänseenden, har det blifvit nödigt stadga, att delning skall, i den mån anledning därtill förekommer, äga rum särskildt för underhållet och särskildt för byggandet, den ena oberoende af den andra. »Vägdelning» i den bemärkelse, att delningen kan afse äfven byggande af väg, är nu visserligen ej öfverensstämmande med den vanliga uppfattningen af sagda uttryck, men någon olägenhet af begreppets utvidgande på angifna sätt torde ej behöfva befaras. Af liknande skäl, som nyss nämnts, och med hänsyn framför allt till det i 2 §, andra stycket, afsedda förhållande, att en väg såsom vinterväg kan begagnas af intressenterna i annan inbördes proportion eller till och med af helt andra intressenter än då fråga är om sommarväghållet, måste jämväl vinterväghållet, när förhållandena därtill föranleda, göras till föremål för särskild »vägdelning», fristående från den, som skall gälla underhållet den tid mark är bar; hvarom föreskrift alltså jämväl i förslaget innehålles. Hvad nu är sagdt bör emellertid naturligen icke hindra, att, när alla vederbörande äro därom ense, en och samma vägdelning får gälla för byggande af väg, för dess underhåll den tid mark är bar och för dess öppenstående vintertiden vid snöfall. Men skola särskilda delningar i omförmälda afseenden äga rum, är det naturligt att, såsom ock i förslaget betonas, vid graderingen hänsyn tages endast till de omständigheter, som kunna inverka på den delning, hvarom närmast är fråga.

6, 7 §§.

Lika med lagbyråns upptager det nu föreliggande förslaget anvisning på en särskild förrättning på stället för väghållningsskyldighetens ordnande. Förrättningens befogenhet är emellertid i det nya förslaget,

med anledning af hvad inom Högsta domstolen vid lagbyråns förslag härutinnan anmärktes, på det sätt utvidgad, att någons bestridande, att han är skyldig deltaga i väghållet, icke i och för sig skall verka till frågans hänskjutande till domstol, såsom enligt lagbyråns förslag, utan skall det tillhöra förrättningen att pröfva jämväl sådan fråga, såvida icke till stöd för bestridandet åberopas dom eller gällande förening. I detta fall skall frågan gå till domstol, sakägarne dock obetaget att sänjevis välja ett annat förfaringssätt för afgörandet och i sådant afseende anlita till och med just en förrättning af här åsyftade beskaffenhet, särskildt om en sådan förrättning redan pågår och åberopandet af dom eller förening först därvid framkommer. Skulle detta senare inträffa, utan att parterna kunde ena sig om frågans ostörda fortgång, måste förrättningen naturligtvis afbrytas och icke kunna återupptagas förrän den tvist, som föranlett afbrottet, blifvit slutligen afgjord.

Med hänsyn till hvad inom Högsta domstolen mot lagbyråns förslag härutinnan anmärkts har i det nu föreliggande förslaget *valet af förrättningsman* utan undantag förbehållits Konungens befallningshafvande. Angående förrättningsmannens kvalifikationer ansluter sig förslaget till lagbyråns, och i afseende å ordningen för behandling af fråga om förordnande för förrättningsman upptager förslaget föreskrifter, öfverensstämmande med motsvarande stadganden i lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 juni 1879.

8 §.

Jämte bibehållande ur lagbyråns förslag af bestämmelserna om tillkallande i vissa fall af gode män såsom biträden vid ifrågavarande förrättning — därvid tillika åt gode männen uttryckligen inrymts enahanda befogenhet i förhållande till förrättningsmannen som i skiftes mål — samt om aflämnande af protokoll och handlingar med besvärshänvisning vid förrättningens slut, innehåller det nya förslaget *i afseende å själfva förrättningen åtskilliga detaljföreskrifter* i stället för den i lagbyråns förslag inrymda, af Högsta domstolen såsom olämplig och otillräcklig befunna allmänna hänvisning till skiftesstadgans bestämmelser rörande annan landtmäteriförrättning än laga skifte.

9—15 §§.

Ifrågavarande föreskrifter i förslaget äro endast delvis hämtade från skiftesstadgan. Sålunda hafva endast i fråga om förrättningens kungörande och påbörjande, om uppskof i förrättningen, om jäf emot förrättningsman och gode männen samt om protokoll vid förrättningen motsvarande föreskrifter i skiftesstadgan, såvidt de angå annan landtmäteriförrättning än laga skifte, ansetts böra här följas, i hvilket afseende hufvudsakligen endast en hänvisning till vederbörande, här be-

stämdt angifna delar af skiftesstadgan — nämligen 3 och 17 kap. — funnits kunna vara till fyllest.

I öfrigt öfverensstämma föreskrifterna angående förrättningen till väsentliga delar med motsvarande stadganden i dikningslagen. Hit hör till en början bestämmelsen, att den förrättningsmannen och gode männen tillkommande ersättning — i fråga om hvilken förrättningsmannen likställes med landtmätare och gode männen med gode män vid landtmäteriförrättningar — skall, tillika med kostnad för kallelse eller annat som för förrättningen är af nöden, utaf sökanden genast förskjutas för att sedermera i sammanhang med beslut i hufvudsaken å samtliga väghållningsskyldige efter deras delaktighet i skyldigheten fördelas. Syftet med denna bestämmelse bör väl egentligen närmast vara att tillgodose förrättningsmännens billiga anspråk att omedelbart eller med minsta omgång utfå dem tillkommande arvoden och ersättning för gjorda utlägg. Men för öfrigt och om än i allmänhet kostnaden för en förrättning af ifrågavarande beskaffenhet, med hänsyn till dess begränsade omfattning, icke bör blifva så betydande, att dess förskjutande skall kännas vara betungande, låter det tänka sig, att, då förhållandet nog understundom lärer kunna ställa sig annorlunda, förekomsten af berörda bestämmelser om kostnadens förskjutande af sökanden skall verka som ett extra hjälpmedel till åstadkommande af förening mellan vederbörande utan sakens drifvande till officiell behandling. Hvad beträffar den nyss omförmälda fördelningen, måste själfva bestämmandet däraf tydligen åtfölja hufvudfrågan, af hvars utgång den för öfrigt bör följa axiomatiskt, men kan beslutet naturligtvis härutinnan icke kunna komma till verkställighet innan det tagit åt sig laga kraft.

13 §.

Då vid ordnandet af ifrågavarande väghållningsbesvär det utan all fråga torde vara lämpligast att i första rummet anlita förening mellan väghållningsskyldige, upptager förslaget i 13 §, efter dikningslagens förebild, en uttrycklig föreskrift om skyldighet för förrättningsmannen att vid själfva förrättningen ex officio söka såvidt möjligt åvägbringa dylik förening, om hvars form jämväl gifves en med dikningslagens motsvarande stadgande i det närmaste ordagrant öfverensstämmande anvisning.

14 §.

15 §.

Förrättningen skall emellertid naturligtvis icke uteslutande hafva karaktären af ett förlikningsförsök. Vid densamma skola tillika pröfvas sådana väghållningsfrågan berörande tvistigheter, om hvilka förlikning icke kan träffas. Och i hvarje fall skall förrättningsresultatet uttryckas genom ett af förrättningsmannen med gode männen meddeladt, på ingången förening eller, i brist af sådan, deras egen pröfning grundadt utlåtande,

hvilket, om det ej inom behörig tid öfverklagas, skall blifva för parterna bindande, endast med den begränsning, att senare inträdda synnerligen förändrade förhållanden skola kunna berättiga till påfordrande af skälig jämkning i den reglering, som utlåtaget innefattar.

I likhet med dikningslagen gifver förslaget, särskildt i fråga om instruktion för förrättningsmannen och gode männen, jämväl en specifik anvisning på de frågor, som vid förrättningen skola förekomma. Härvid möter i formellt hänseende egentligen endast det spörsmål, huruvida något sådant förhållande är för handen, som enligt 7 § skall föranleda till hela förrättningens undanskjutande och sakens hänvisande till domstol, nämligen sakägares invändning, att väghållningsskyldigheten redan är genom dom eller gällande förening bestämd. Det ligger då i sakens natur, att, såsom i början af 12 § jämväl antydes, förrättningsmännen i första rummet hafva att förskaffa sig klarhet om till- eller frånvaron af ett sådant hinder för förrättningen, innan de öfvergå till sakbehandlingen.

Af ganska mångskiftande beskaffenhet äro däremot tydligen de frågor, som i materiellt hänseende kunna framställa sig till förrättningens pröfning. Med vanliga processuella grunder vore tvifvelsutän bäst öfverensstämmande om förrättningen endast behöfde ägna uppmärksamhet åt sådana i väghållningsfrågan ingående moment, om hvilka stridighet mellan vederbörande yppats. Utan tvifvel måste det dock alltid — till förekommande af framtida tvister — vara en fördel, om frågan på en gång ordnas så fullständigt som möjligt och sålunda äfven i de delar, i hvilka stridighet för tillfället ej råder. Om exempelvis den meningsskiljaktighet, som föranledt förrättningens påkallande, rört sig allenast om läge och sträckning för en ifrågakommen ny väg, är det utan tvifvel lämpligt, att förrättningen, jämte meddelande af beslut härom, äfven fastställer byggnadsskyldigheten och dess fördelning. Å andra sidan torde, där stridigheten gäller endast deltagandet i denna skyldighet, vid förrättningen böra meddelas bestämmelser jämväl om vägens läge och sträckning, bredd och byggnadssätt. Hafva beträffande vägs byggande eller underhåll delägarne enat sig därom, att icke en hvar af dem skall stå i ansvar för viss sträckning å marken, men icke kunnat öfverenskomma om formen eller storleken af en hvars bidrag till arbetets besörjande gemensamt, synes förrättningen böra efter omständigheterna antingen söka suppleras den ofullständiga föreningen genom förmedlandet af en ytterligare sådan, eller i brist däraf, verkställa vägdelening o. s. v.

På nu angifna uppfattning, som har sin motsvarighet såväl i dikningslagen som ock i den danska lagstiftningen i förevarande ämne,

hvila förslagens bestämmelser i 12 §. Förrättningens uppgift att i hvarje fall åstadkomma ett fullständigt ordnande af väghållningsbesväret är emellertid i förslaget på det sätt begränsad, att vägbyggnaden med hvad dit hörer, underhållet af väg den tid mark är bar samt vägs öpenhållande vintertiden anses såsom själfständiga frågor, af hvilka alltså hvar och en för sig skall kunna ensam utgöra föremål för en förrättning af ifrågavarande slag. Detta förhållande har sin grund däri, att bestämmelserna om skyldighetens fördelning till effektivt utgörande kunna för hvardera frågan gestalta sig väsentligen olika, och hvad angår vägunderhållet jämväl däri, att, såsom ofvan nämnts, intressenterna i samfälligheten icke alltid äro desamma i fråga om sommarunderhållet som i afseende å vinterväghållningen. Hvad nu är sagdt hindrar emellertid naturligtvis icke, att alla tre frågorna, eller två af dem, kunna ordnas genom en och samma förrättning.

16 §.

Angående *tid och ordning för öfverklagande af förrättning* öfverensstämmer förslaget med lagbyråns.

17 §.

Under det förening, som träffas vid sådan förrättning, hvarom i förslaget stadgas, lärer böra, såsom utgörande ett moment i själfva förrättningsresultatet, äga bestånd så länge förrättningens beslut öfver hufvud blir gällande, skall enligt förslaget sådan *förening* i fråga om vägs byggande eller underhåll, *som slutits annorlunda än vid förrättningen*, vara i afseende å giltigheten begränsad till viss maximitid, och följer förslaget härutinnan lagbyråns i motsvarande del. Men tillika och i fråga om den förnyelse af föreningen, som emellertid skall vara tillåten, utsäger förslaget, att sådan förnyelse skall anses hafva skett, där ej föreningen inom viss tid före utgången af giltighetsperioden blifvit af någon bland delägarne uppsagd, hvarjämte för uppsägningen alternativt anvisas en särskild form. Bestämmelserna så i ena som andra hänseendet hafva till syfte att åstadkomma största möjliga enkelhet och besparing i besvär och kostnader för parterne.

För giltigheten kontrahenterna emellan af sådan förening, som här åsyftas, kräver förslaget icke, såsom lagbyråns, någon viss form. Men såsom villkor för vinnande af det särskilda rättsskydd, — giltighet äfven mot framtida ägare eller innehafvare af underhållsskyldig egendom — som enligt förslaget, likasom enligt lagbyråns, skall kunna beredas åt föreningen genom dess intagande i dombok, uppställer förslaget lika med lagbyråns den fordran, att föreningen skall vara skriftligen affattad och af vittnen styrkt. I öfrigt och med anledning af hvad inom Högsta domstolen mot lagbyråns förslag i dessa hänseenden

anmärkts, afviker det nya förslaget från det förra dels redaktionellt, till förtydligande af bestämmelsen om forum för föreningens ingifvande för intagande i domboken, dels ock en förklaring, att föreningen, under förbehåll af dess intagande i domboken inom viss tid efter ingäendet, skall blifva gällande äfven mot sådan förändring i äganderätten eller innehafvet, som inträffat redan under mellantiden mellan föreningens afslutande och dess intagande i domboken.

I fråga om *jämkning i bestående reglering* af väghållningsskyldigheten till följd af väsentligen förändrade förhållanden öfverensstämmer förslaget i hufvudsak med lagbyråns, dock med den förändring, att jämväl en enligt äldre lag åvägabragt reglering skall vara underkastad jämkning, när en sådan af synnerligen förändrade förhållanden skäligen betingas.

18 §.

Beträffande däremot tillsynen å vägunderhållet med hänsikt till särskilda *tvångsåtgärder mot väghållare, som tredskas att fullgöra honom åliggande underhåll*, företer förslaget åtskilliga afvikelser från lagbyråns. Då det nya förslaget skall afse jämväl vinterväghållningen, men angeläget är, att brister i sådan väghållning varda afhjälpta utan den omgång och tidsutdräkt, som till nödigt rättsskydd för den försumlige väghållaren kunna och böra medgifvas i fråga om förfarandet för åstadkommande af rättelse utaf försummelsen i sommarväghållet, har det befunnits nödigt i förevarande afseende skilja mellan vägunderhållet den tid mark är bar och vägs öppenhållande vintertiden.

19 §.

I förra hänseendet inrymmer förslaget, lika som lagbyråns, bestämmelser om rätt att påkalla vägsyn och eventuellt att njuta omedelbar utmätning hos den försumlige för den af synemännen uppskattade kostnad för bristens botande, där detta genom den intresserades eget föranstaltande besörjts, så ock om rätt till återvinning för den andra parten. Förslagets stadganden härutinnan hafva lämpats efter de inom Högsta domstolen framställda anmärkningarna mot det äldre förslaget i motsvarande delar, hvarjämte billigheten syntes fordra, att den omedelbara utmätningssrätten må afse äfven kostnaden för själfva vägsynen, hvilken kostnad lärer böra förskjutas af den, som synen påkallat.

Det torde falla af sig själf, att det särskilda vägsyneförfarande, hvarom här förmäles, icke behöfver anlitas annat än såsom villkor för åtnjutande af den omedelbara exekution, hvarom förslaget handlar. Under alla förhållanden böra vederbörande alltså vara oförhindrade att, om de det åstunda, i vanlig rättegångsväg, uttvinga fullgörande af försumlig väghållares förpliktelser. Ett sådant tillvägagångssätt blir för öfrigt, då förslagets bestämmelser i denna del kunna komma till

användning endast där i fråga om vägunderhållet hvarje underhållsskyldig står i ansvar för viss sträckning å marken, nödvändigt i alla öfriga fall af försummadt vägunderhåll, likasom uppenbarligen också vid framtvingande af eftersatta prestationer i afseende å vägs byggande.

Vidkommande åter vinterväghållningen, synes det af förutnämnda anledning knappast möjligt att, med bibehållande af nödig omsorg om båda parternes trygghet, utfinna något på en gång genast och fullt verksamt medel mot väghållares tredska. Hvad härutinnan skäligen synes böra och kunna föreskrifvas är endast berättigandet för annan underhållsskyldig att, när den försumlige ej genast efter tillsägelse bättrar bristen, själf eller mot lega afhjälpa densamma med rättighet att sedermera i vanlig ordning utsöka godtgörelse för den i sådant afseende gjorda skäliga kostnad; blifvande det alltså hans ensak att på hvad sätt han gitter förskaffa sig nödig bevisning till stöd för sitt kraf. I öfverensstämmelse härmed är förslaget, som jämväl i denna del endast kan äga tillämpning på genom vägdelning bestämdt vägunderhåll, affattadt.

20 §.

För en i möjligaste mån verksam kontroll å vägunderhållet torde det vara i hög grad önskligt, att tillsynen därå utöfvas af någon för ändamålet särskildt tillsatt person. I hvarje fall böra också de väghållningsskyldige vara oförhindrade att sämjevis utse en sådan funktionär, och har en allmän anvisning härom ansetts böra i förslaget inflyta. Något tvång i detta hänseende torde emellertid icke lämpligen böra ifrågakomma för det fall att de väghållningsskyldige endast utgöra några få stycken. Enhvar af dem bör väl nämligen då antagas kunna utan svårighet bevaka sin rätt gentemot de öfriga, och han bör därför ej mot sin önskan betungas med en extra anordning, som väl i regel skulle ådraga honom åtminstone någon utgift. I samma mån åter som den väghållningsskyldiga samfälligheten vidgas till en större krets, växer för den enskilde också svårigheten att öfva kontroll på alla de öfriga, i följd hvaraf och då en dylik kontroll bör vara i allas välförstådda intresse, den, som påyrkar en sådan, med fog synes böra tillerkännas vitsord därtill. Utgående från denna uppfattning inrymmer förslaget åt delägare i samfällighet, som består af flera än fem väghållningsskyldige, rättighet att fordra utseende af en sådan tillsyningsman, som här afses. Och på det att icke tillsättandet må stranda på de öfrigas tredska eller ovillighet att förena sig om ett visst val, har det synts lämpligt stadga att, i brist af sådan förening, utseendet skall på den intresserades anmälan ske genom Konungens befallningshafvande. Följdriktigare vore

måhända att för nämnda fall anordna ett tvångsförfarande med majoritetsval. Men då en sådan anordning skulle kräva en hel del detaljföreskrifter, och någon olägenhet för vederbörande icke gärna kan ligga däri, att valet anförtros åt offentlig myndighet, men väl den fördel, att den utsedde därigenom undfar en viss för hans uppgift säkerligen hälsosam, större auktoritet, har det senare och enklare alternativet ansetts böra föredragas.

Huru tillsyningsmannen än utses, bör han emellertid utrustas med samma befogenhet gentemot tredskande väghållare, som i förslaget tillagts annan underhållsskyldig. Förslagets bestämmelse härom öfverensstämmer i hufvudsak med lagbyråns, men har med anledning af Högsta domstolens anmärkning mot affattningen af detta senare härutinnan gifvits en tydligare form, hvarjämte af det nya förslaget antydes hvad god ordning tillika synes fordra, nämligen att nyss sagda befogenhet skall helt öfverflyttas på tillsyningsmannen ensam, vederbörande naturligtvis obetaget att hos honom anmäla förhandenvarande brister i vägunderhållet.

Det i lagbyråns förslag upptagna stadgande om *forum* för tvistemål, som i den föreslagna lagen afses, är i det föreliggande förslaget bibehållen oförändrad, hvarjämte däri ansetts böra inflyta dels en analog bestämmelse med afseende å ärenden, som enligt lagen skola ankomma på Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, dels ock, uti särskild paragraf — hufvudsakligen hämtad från den allmänna väglagen — ett stadgande om ordning för öfverklagande af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes beslut i frågor om utseende af förrättnings- eller tillsyningsman.

21 §.

22 §.

Den i 14 § af det äldre förslaget förekommande bestämmelse, att den nya lagstiftningen icke skulle få tillämpning »beträffande allmän väg, ej heller i fråga om väg, hvars underhåll enligt förening eller eljest åligger samtliga jordägare inom en by eller inom en kommun», likasom paragrafens innehåll i öfrigt har ur det nya förslaget, till följd af redan anmärkta afvikelser från det äldre, helt och hållet uteslutits.

Departementschefen uppläste härefter förevarande lagförslag och hemställde, att högsta domstolens yttrande öfver samma förslag måtte

för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom utdrag af detta protokoll inhämtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall.

Ex protocollo:
Reinhold Rudbeck.

Bilaga.

Förslag

till

Lag om byggande och underhåll af vissa enskilda vägar på landet.

Med upphäfvande af hvad lag eller författning innehåller häremot stridande förordnas som följer:

1 §.

Det väghållningsbesvär, hvarom denna lag handlar, afser byggande och underhåll af enskild väg på landet, hvaraf två eller flera särskilda fastigheter, grufvor, bergverk, vattenverk, fabriker eller med fabriker jämförliga verk och inrättningar gemensamt hafva stadigvarande nytta och behof såsom farväg, vare sig för hemkörslor eller för utfart eller eljest.

2 §.

Väg skall byggas och underhållas gemensamt af de egendomar utaf i 1 § angifven beskaffenhet, för hvilka vägen prövas nyttig och behöflig på sätt i samma paragraf sägs; och varde skyldigheten dem emellan fördelad i mån af en hvars nytta och behof af vägen.

Såsom byggande anses jämväl omläggning eller väsentlig förbättring af väg.

Hvad i denna lag stadgas om underhåll af väg gälle ej allenast underhållet den tid mark är bar utan ock vägens öppenstående vintertiden vid snöfall; dock att, i fråga om vinterväghållet och dess fördelning, afseende göres endast å vägens begagnande såsom vinterväg.

3 §.

För egendom, som tillhör kronan eller allmän inrättning, svare i afseende å väghållningsskyldigheten innehafvaren. Är annan egendom

upplåten under nyttjanderätt med skyldighet för nyttjanderättshafvaren att utgöra egendomens onera, svare ock han för det egendomen åliggande underhåll af väg. I öfrigt ligge egendomens väghållningsbesvär å ägaren.

4 §.

Väg skall byggas och underhållas så som dess ändamål fordrar. Ej må någon betungas med hållande af väg till större bredd än 3,6 meter.

5 §.

Delaktigheten i vägs byggande och underhåll skall, där ej vederbörande annorledes åsämjas, genom vägdelning så bestämmas, att en hvar af de väghållningsskyldige står i ansvar för viss sträckning å marken. I fråga om bro, hvars byggnad eller underhåll finnes kräfvad sådan kostnad, att den ej skäligen kan åläggas en väghållningsskyldig ensam, skall dock besväret indelas till utgörande gemensamt af två eller flere väghållningsskyldige efter ty som skäligt prövas.

Vid vägdelning, hvarom nu är sagdt, skall, allt efter som fråga är om vägs byggande, dess underhåll den tid mark är bar eller dess öppenhållande vintertiden vid snöfall, hänsyn tagas till sådana omständigheter, som inverka på kostnaden i motsvarande afseende, så att, där större svårighet möter, skäligen minskning i vägloft däremot beräknas.

I följd häraf skall, i den mån anledning därtill förekommer, delning af väg verkställas särskildt för byggandet, särskildt för underhållet den tid mark är bar och särskildt för vinterväghållet.

6 §.

Kunna ej vederbörande förena sig om skyldigheten att deltaga i vägs byggande eller underhåll; då må, utom i det fall, hvarom i 7 § sägs, en hvar af parterna påkalla frågans företagande till pröfning vid förrättning på stället i den ordning nedan stadgas.

7 §.

Påstår någon, hvilken deltagande i skyldighet att bygga eller underhålla väg påyrkas, att väghållningsskyldigheten redan är genom

dom eller gällande förening bestämd, gånge frågan därom till domstol, där ej sakägarne annorledes åsämjas.

Göres vid förrättning, hvarom här nedan stadgas, invändning i berörda afseende, varde förrättningen inställd i afbidan på tvistens slutliga pröfning, där ej sakägarne annorlunda öfverenskomma.

8 §.

Till företagande af förrättning, hvarom i 6 § förmäles, skall Konungens befallningshafvande på ansökning förordna landtmätare, kronobetjänt eller annan person, åt hvilken uppdraget finnes kunna anförtros. I ansökningen bör fullständigt uppgifvas ärendets omfattning och beskaffenhet, de egendomar, saken förmenas angå, samt vederbörande ägares eller innehafvares namn och hemvist. Har sökanden någon till förrättningsman föreslagit och finnes ej förslaget godkänt af öfrige sakägare, förelägge Konungens befallningshafvande dem genom kungörelse, som uppläses i kyrkan för den eller de församlingar, där nämnda egendomar äro belägna, att inom viss tid, vid förlust af rättighet att öfver förslaget höras, inkomma med yttrande, huruvida de hafva något emot den föreslagne att erinra. Yppas ej stridighet, varde den föreslagne förordnad, där han finnes lämplig och laga hinder ej möter; i motsatt fall, äfvensom då icke någon blifvit föreslagen, förordne Konungens befallningshafvande som skäligt pröfvas.

9 §.

Förrättningsmannen skall, om någon af sakägarne det äskar, vid förrättningen biträdas af två gode män, hvilka tillkallas af sakägarne, men, om dessa ej åsämjas, utses af förrättningsmannen bland dem, som till nämndemän eller till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid landtmäteriförrättning valde äro.

Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning af åtgärd, som därförintinnan vidtagits.

Stanna förrättningsmannen och gode männen i olika meningar, gälle hvad de fleste säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle förrättningsmannens.

10 §.

I fråga om förrättningen skola skiftesstadgans föreskrifter, huru annan landtmäteriförrättning än laga skifte kungöras och börjas skall,

så ock om uppskof däri samt om jäf emot landtmätare och god man äfvensom om protokoll vid landtmäteriförrättning i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande, att hvad som enligt nämnda föreskrifter gäller om landtmätare skall i afseende å förrättning, hvarom i denna lag stadgas, lämpas till förrättningsman.

11 §.

För förrättningen njute förrättningsmannen och gode männen ersättning, den förre i likhet med hvad för landtmätare och de senare i enlighet med hvad för gode män vid landtmäteriförrättningar är eller varder stadgad. Den ersättning, så ock kostnad för kallelser eller annat, som för förrättningen är af nöden, skall af sökanden genast förskjutas och varde sedermera i sammanhang med beslut i hufvudsaken å samtliga väghållningsskyldige efter en hvars delaktighet i skyldigheten fördelad.

12 §.

Möter ej af bestämmelserna i 7 § emot förrättningen hinder, skola därvid, allteftersom fråga är om vägs byggande, dess underhåll den tid mark är bar eller dess öppenstående vintertiden, meddelas bestämmelser till ett fullständigt ordnande af besväret i motsvarande afseende; och bör förty efter omständigheterna tillses:

hvilka egendomar skola vara pliktiga att deltaga i vägs byggande eller underhåll sommar- eller vintertiden, och huru stor andel i skyldigheten skall en hvar egendom åligga;

huru väg skall byggas till läge, sträckning, bredd och anordning i öfrigt;

huru, för det fall att icke hvarje delägare skall stå i ansvar för viss sträckning å marken, byggande eller underhåll af väg skall besörjas och hvad bidrag in natura eller i penningar skall af hvarje delägare för ändamålet utgöras;

huru, i annat fall, vägdelen skall verkställas;

inom hvilken tid arbete för vägbyggnad skall vara fullgjordt; samt

huru ersättning för förvärfvande af för vägbyggnad erforderlig mark såsom ock utgift för förrättningen och annan delägarnes gemensamma kostnad skall mellan dem fördelas.

13 §.

Förrättningsmannen skall söka att såvidt möjligt mellan sakägarne åstadkomma förening; och varde, i den mån sådan förening kan åstadkommas, särskild afhandling därom upprättad, af sakägarne underskrifven samt medelst förrättningsmannens och närvarande gode mäns påskrift vitsordad.

Rörer förening kronans eller allmän anstalts rätt, skall, ändå att dess ombud därå ingått, föreningen i afseende å sådan rätt ej gälla, med mindre den af vederbörande myndighet godkänd varder.

14 §.

I den mån ej enligt 13 § förening mellan samtliga sakägare kan åstadkommas, varde frågan af förrättningsmannen med gode männen, där han af sådana biträdes, pröfvad jämlikt de i denna lag stadgade grunder.

15 §.

Sedan den vid förrättningen anhängiga fråga blifvit enligt 13 § genom förening afgjord eller såsom i 14 § sägs pröfvad, meddele förrättningsmannen med gode männen, där han af sådana biträdes, på grund af hvad sålunda förekommit utlåtande i saken.

När förrättningen är verkställd, skall förrättningsmannen till sakägarne utgifva det under förrättningen förda protokoll med dit hörande handlingar; och skall i protokollet vara upptaget samt för sakägarne särskildt tillkännagifvas, att förrättningen då är afslutad och att den därmed missnöjde äger att på sätt 16 § innehåller fullfölja sin talan.

16 §.

Är någon missnöjd med förrättningen, skall han, vid talans förlust, inom nittio dagar från det förrättningen förklarats afslutad samt protokoll och handlingar efter 15 § utgifvits instämman samtliga öfriga sakägare till domstol.

17 §.

Har i fråga om vägs byggande eller underhåll förening träffats annorledes än vid förrättning, hvarom ofvan stadgats, äge den förening

ej gällande kraft utöfver tio år, de väghållningsskyldige dock obetaget att den förnya för högst tio år hvarje gång. Har ej inom ett år före utgången af den tid, för hvilken den gäller, föreningen blifvit af någon väghållningsskyldig uppsagd, skall föreningen anses förnyad för lika lång tid, som den ursprungligen afsett. Uppsägning efter ty nu är sagdt må, där den ej omedelbart hos vederbörande verkställas, ske genom skriftlig anmälan hos Konungens befallningshafvande, som låter densamma, på den anmälandes bekostnad, i länskungörelserna offentliggöra.

Är förening, som i denna paragraf afses, skriftligen upprättad och af vittnen styrkt, äge en hvar af dem, som deltagit i föreningen, låta med afseende å en hvar egendom, som föreningen angår, intaga densamma i domboken hos domstolen i den ort, där den egendom är belägen. Sedan vare föreningen gällande äfven emot framtida ägare eller innehafvare af egendomen, så ock, där intagandet i domboken ägt rum inom sex månader från det föreningen ingicks, mot den, som efter föreningens träffande men före dess intagande i domboken blifvit ägare eller innehafvare. Förening, som slutits för boställe eller sådan på viss tid upplåten egendom, som tillhör kronan eller allmän inrättning, hafve dock ej verkan emot senare innehafvare, med mindre föreningen blifvit af vederbörande myndighet godkänd.

18 §.

Inträda, sedan delaktigheten i vägs byggande eller underhåll blifvit genom förening eller eljest ¹ laga ordning bestämd, sådana förändrade förhållanden, som på väghållningsskyldigheten i synnerlig mån inverka, äge en hvar af de väghållningsskyldige påkalla skälig jämkning.

I afseende å sådan jämkning skola stadgandena i 6—16 §§ äga motsvarande tillämpning.

19 §.

Försummar någon att den tid mark är bar underhålla honom tilldelad vägloft i laggillt skick och bättrar han ej ofördröjligen efter tillsägelse, må annan underhållsskyldig mot förskjutande af förrättningskostnaden anlita kronofogde eller länsman för att, med biträde af

två utaf den tjänsteman tillkallade ojäfvige män, hålla syn, hvartill den försumlige i god tid kallas. Varder bristen därvid vitsordad och underlåter den försumlige att densamma bota inom viss af synemännen förelagd tid, ej kortare än åtta dagar, äge den, som synen påkallat, bristen bota eller bota låta samt njute därefter hos den tredskande utmätning för den af synemännen uppskattade kostnad, så ock för synekostnaden. Nöjes ej den andre däråt, instämme sitt klander till domstol inom tre månader efter utmätningen eller vare sin talan kvitt.

Eftersätter väghållare sin skyldighet att vintertiden öppenhålla för honom i sådant afseende bestämd vägloft och varder ej bristen utan dröjsmål efter tillsägelse afhjälpt; äge annan underhållsskyldig bristen själf bota eller bota låta och njute sedan af den försumlige betalning för hvad han visar arbetet skäligen kostat hafva.

20 §.

Före sig de väghållningsskyldige att för öfvervakande af vägs underhåll anställa särskild tillsyningsman, stånde sådant dem fritt.

Äro de väghållningsskyldige flera än fem, äge en hvar af dem fordra, att tillsyningsman utses. Blifva de ej om valet ense, skall, på någonderas anmälan, tillsyningsman utses af Konungens befallningshafvande.

Skall till följd af hvad sålunda är stadgadt tillsyn å vägs underhåll utöfvas af särskild person, skall hvad i fråga om åtgärder mot försumlig väghållare enligt 19 § häröfvan gäller om annan underhållsskyldig i stället äga tillämpning å bemälde tillsyningsman.

21 §.

Mål, som i denna lag afses, skall upptagas vid allmän underrätt i den ort där vägen, hvarom fråga är, eller största delen däraf är belägen.

Hvad som enligt denna lag tillhör Konungens befallningshafvande skall ankomma på sådan myndighet i den ort, som nyss är sagd.

22 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i frågor, som i 8 och 20 §§ omförmälas, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgadt.

Denna lag skall träda i kraft den

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kungl. Maj:ts
högsta domstol onsdagen den 28 november 1906.*

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: CARLSON,
BILLING,
WESTRING,
friherre MARKS VON WÜRTEMBERG,
SUNDBERG.

Fortsattes och afslutades behandlingen af förslaget till lag om byggande och underhåll af vissa enskilda vägar på landet; varande förslaget bilagdt detta protokoll.

I fråga om *förslagets allmänna grunder* yttrade:

Justitierådet *Sundberg*:

»Rörande byggande af nya vägar är förslaget ej fullt tydligt. Af förslaget framgår väl, att vid anläggandet af ny väg tvång skall kunna användas mot den enskilde, som af vägen har nytta och behof, men ändock bestrider att deltaga i densamma byggande; och grunden till detta tvång angifves uti föredragande departementschefens motivering för förslaget sålunda, att han antager syftet med den nya lagstiftningen vara, bland annat, att främja tillkomsten af nya vägar, där sådana finnas af verkligt behof påkallade. Huru långt den enskilde för sådant ändamål skall kunna tvingas, är dock ej i förslaget bestämdt uttaladt.

Det vill synas, som skulle gränsen vara satt så, att den enskilde väl kan tvingas att deltaga i kostnaderna för byggande af ny väg, som pröfvas vara för honom nyttig och behöflig, men att däremot ägare till den jord, hvaröfver vägen tänkts framdragen, icke emot sitt bestridande skall kunna förpliktas att upplåta den för vägen erforderliga mark och att således ingen ny väg kan komma till stånd, därest ej antingen den, som påyrkar vägen, själf är ägare till och upplåter för ändamålet erforderlig mark eller ock vederbörande jordägare jämlikt aftal eller på annan grund är förpliktad tåla, att marken tages i anspråk.

Tvånget mot den enskilde att deltaga i kostnaderna för byggande och underhåll af enskild väg går dock måhända längre än, såvidt förslaget motivering angifver, därmed afsetts. Af motiveringen kan dragas den slutsats, att man icke velat förplikta någon, mot hans bestridande, till delaktighet i vägs byggande och underhåll för det fall, att kostnaderna för vägen i dess helhet äro så stora, att de icke uppvägas af nyttan i dess helhet. Sådant förslaget är affattadt, skulle dock äfven för sådant fall en enskild kunna mot sitt bestridande åläggas väghållningsskyldighet i mån af den nytta och det behof, han i jämförelse med öfriga väghållningsskyldige anses hafva. Ändring af förslaget härutinnan synes därför vara nödvändig, särskildt med hänsyn till uppkommande frågor om byggande af ny väg och öppenhållande af vinterväg. Måhända kan vara till fylles ett stadgande i öfverensstämmelse med hvad uti ifrågavarande hänseende sägs rörande dikning i 2 § af dikningslagen.

I ett afseende synes mig en utvidgning af förslaget såväl rörande byggande af ny som underhåll af redan befintlig väg böra äga rum, nämligen på så sätt, att egendom, mot hvilken ej framställts yrkande på dess deltagande i väghållningsskyldighet, må, där dess ägare eller innehafvare anser vägen vara för egendomen nyttig och behöflig, beredas tillfälle att deltaga i väghållningen och på grund däraf begagna sig af vägen. Något skäl att förhindra sådant deltagande torde ej förefinnas annat än för den händelse därigenom för de eljest väghållningsskyldige skulle uppkomma synnerligt men. Gifvet är, att den nyinträdande bör förpliktas att svara för de ökade kostnader, som af hans delaktighet föranledas, såsom beträffande dikning sägs i 8 § dikningslagen.

Då det föreliggande förslaget ej innehåller något om rätten att begagna enskild väg, utgår förslaget antagligen — likasom nu gällande rätt och det tidigare inom högsta domstolen granskade förslaget — från den regeln såsom själffallen, att med gemensam väghållningsskyldighet följer gemensam vägrätt och att således den, som på grund

af bestämmelse i lag eller särskildt aftal är underhållsskyldig i fråga om sådan väg, icke lagligen kan förhindra annan underhållsskyldig att begagna vägen för sådant ändamål, som afsetts vid bestämmandet af dennes underhållsskyldighet. Denna regel gör dock ej till fylles för det fall, att vägen helt och hållet eller till någon del framgår öfver mark, hvars ägare ej själf är underhållsskyldig. I detta fall måste vägrätten, för att gälla mot framtida markägare, intecknas såsom servitut, hvilket kan ske, därest vägrätten upplåtits genom skriftligt aftal till förmån för fast egendom. Då emellertid enligt nu föreliggande förslag jämväl annan egendom kan åläggas väghållningsskyldighet och för öfrigt inteckningsinstitutet ej alltid medför full trygghet gent emot ny ägare af den tjänande fastigheten, synes billigheten fordra, antingen att ingen mot sitt bestridande må kunna tvingas att deltaga i byggande och underhåll af väg, som sträcker sig öfver mark, hvilken ej tillhör någon af de i fråga om vägen underhållsskyldige, eller ock, åtminstone, att genom ändring i förordningen om inteckning i fast egendom möjlighet beredes att vinna inteckning för vägrätt äfven till förmån för annan än fast egendom.

Den bindande kraft, som i förslaget tillerkänts åt ingångna föreningar om underhåll af enskild väg, synes mig vara större än som är behöfligt och lämpligt. Visserligen är det gifvet, att ifrågavarande väghållningsbesvär, som i allmänhet torde vara föga betydande, helst bör — för att ej förorsaka vederbörande alltför stora kostnader vid fördelningen däraf — ordnas genom öfverenskommelse mellan de i saken intresserade. Men det kan inträffa, att öfverenskommelse, af oförstånd eller kanske rentaf i bedräglig afsikt, ingås på sådant sätt, att väghållningsskyldig egendom otillbörligt betungas eller eljest skadas, eller ock att ingången öfverenskommelse är så oklar, att den gifver anledning till ständiga tvister rörande väghållningsbesväret. Att i dylika händelser föreningar icke skola kunna rubbas annat än på grund af sådana förändrade förhållanden, som omförmälas i 18 §, torde vara både olämpligt och obilligt. Obilligheten häraf framträder skarpt i det fall, att väghållningsskyldig egendom kommit i annans hand än dens, som föreningen ingick, så mycket hellre som det intagande i dombok, hvilket förutsatts såsom villkor för föreningens giltighet mot ny ägare, torde blifva af ytterst ringa betydelse för kännedomen om föreningens tillvaro. Af dessa skäl anser jag, att åt sådana föreningar om skyldighet att underhålla enskild väg, hvilka ingås annorledes än vid förrättning, icke bör gifvas gällande kraft i vidare mån, än att väghållningsskyldig må äga att när som helst påkalla förrättning till bestämmande

af väghållningsskyldigheten och att, då sådan förrättning kommit till stånd och nya laga kraft ägande bestämmelser därigenom träffats i det hänseende, förut ingången förening afser, samma förening förlorar giltighet. Hvad sålunda sagts bör gälla äfven om föreningar, som ingåtts innan ny lagstiftning i ämnet träder i kraft, likasom, konsekvent därmed, angående föreskrifter, som före nämnda tidpunkt af domstol eller eljest gifvits i fråga om skyldighet till vägunderhåll. En ändring af förslaget i den nu af mig antydda riktningen, hvilken, såvidt rör äldre vägdelningar, stode i öfverensstämmelse med den af lagutskottet vid 1902 års riksdag uttalade åsikt, skulle ock i hög grad bidra till enkelhet och reda, särskildt som en sådan ändring medförde, att förslagets 17 § utan olägenhet kunde ersättas med allenast ett stadgande därom, att ingången förening om skyldighet att underhålla väg vore gällande emot framtida ägare eller innehafvare af underhållsskyldig egendom, intill dess ny förening ingåtts eller väghållningsskyldigheten blifvit bestämd vid sådan förrättning, som i förslaget omtalas.

I öfverensstämmelse härmed borde föreningar, som ingås vid förrättning, vara underkastade förrättningsmannens pröfning såväl i fråga om deras tydlighet som beträffande det rättvisa innehållet i dem, sålunda att, därest förrättningsmannen ansåge, att ingången förening lände väghållningsskyldig egendom till uppenbart oskäligen kostnad eller eljest vore för sådan egendom till uppenbar skada eller ock att föreningen vore alltför otydligt affattad för att kunna tjäna till efterrättelse, förrättningsmannen hade att antingen, därest samtliga väghållningsskyldige vidhölle föreningen, inställa förrättningen eller, så framt föreningen af någon väghållningsskyldig frånträddes, utan afseende å föreningen meddela sådana föreskrifter, som ansåges lämpliga, men i annat fall föreningen skulle af förrättningsmannen uttryckligen fastställas.»

Justitierådet friherre *Marks von Württemberg*, med hvilken justitieråden *Billing* och *Westring* instämde:

»Medan det lagförslag i ämnet, som år 1899 undergick högsta domstolens granskning, afsåg att reglera allenast *underhållet* af de vägar, som af förslaget berördes, åsyftar det nu föreliggande förslaget ett ordnande jämväl af *vägbyggnadsskyldigheten*. Det torde emellertid kunna dragas i tvifvelsmål, huruvida de bestämmelser, förslaget i sistnämnda hänseende innehåller, på ett tillfredsställande sätt fylla sitt af föredragande departementschefen angifna ändamål: att främja tillkomsten af nya vägar, där sådana finnas af verkligt behof påkallade. En gransk-

ning af hithörande bestämmelser synes fasthellre gifva vid handen, att desamma uti ifrågavarande hänseende äro af mycket ringa effektivitet.

Förslaget 2 § innehåller, att väg skall byggas gemensamt af de egendomar, för hvilka den pröfvas nyttig och behöflig. Detta stadgande kan synas innebära, att så snart en väg, hvars byggande på flere egendomars gemensamma bekostnad påyrkas från någon sida, befinnes vara för alla egendomarne nyttig och behöflig, ingen af intressenterna äger att på någon som helst grund motsätta sig vägens anläggande för gemensam räkning. I och med konstaterandet af vägens nytta och behöflighet för alla intressenterna vore alltså utan vidare gent emot enhvar af dem fastslaget, att de öfriga ägde rätt att framdraga vägen öfver hans mark och efter dess anläggande färdas fram å densamma.

Något dylikt kan emellertid ej antagas vara med förslaget åsyftadt. Vore detta fallet, hade man näppeligen kunnat underlåta att i förslaget upptaga bestämmelser om rätt för den, öfver hvars mark vägen drages, att i en eller annan form njuta vederlag för intrång, som därigenom förorsakas honom. Uppenbart är nämligen, att intrång af detta slag kunde komma att ganska ojämnt drabba intressenterna. Medan en af dem, som i jämförelsevis ringa omfattning kunde begagna sig af vägen, tilläfventyrs finge tillsläppa största delen af den erforderliga marken, kunde en annan, som af vägen hade större nytta än någon medintressent, kanske komma att undslippa hvarje intrång, då vägen icke till någon del framginge öfver hans område.

Vid förslagets affattande torde man alltså hafva utgått från den tysta förutsättningen, att innan något deltagande i ett vägbyggnadsföretag kunde rättsligen framtvingas, frågan om intressenternas inbördes rätt att framdraga väg öfver hvarandras område vore på frivillighetens väg ordnad.

Tydligt torde emellertid vara, att den praktiska betydelsen af förslagets regler om rätt att påkalla väganläggning för gemensam räkning härigenom i högst väsentlig mån förringas. Såsom längre fram skall närmare påvisas, lära gällande rättsprinciper knappast erbjuda medel, som i förevarande fall lämpa sig för ett aftalsmässigt ordnande af nämnda fråga. Men fränsedt detta ligger det i öppen dag att, därest hvarje intressent, öfver hvars egendom en tilltänkt väg skulle anläggas, kunde motsätta sig företaget så länge någon rätt till vägens framdragande ej blifvit för egendomen särskildt upplåten, det är af föga gagn att i lag stadga skyldighet för egendomar att deltaga i byggnadsföretag och införa ett omständligt förfarande för utkrävande och fördelning af sagda skyldighet. En dylik lagstiftning skulle knappast er-

hålla betydelse för annat fall än det säkerligen ganska sällsynta, att, en eller flera af ett vägbyggnadsföretag intresserade ville till deltagande i företaget tvinga någon, som ej hade att tillsläppa mark.

Vill man fasthålla tanken på en lagstiftning om skyldighet att deltaga i enskild vägbyggnad, torde det befinnas nödvändigt att i afseende å egendomar, för hvilka anläggandet af ny väg finnes vara af den betydelse, att vägen bör byggas af dem gemensamt, stadga skyldighet att — naturligtvis mot vederlag — af sina ägor tillsläppa erforderlig mark för vägen.

Härvid torde man emellertid näppeligen kunna stanna. Ofta kan det inträffa, att en väg, som skulle vara af synnerlig vikt för två eller flere egendomar, måste för att fylla sitt ändamål dragas fram öfver mark, hörande till en tredje egendom, som ej har sådan nytta af vägen, att den kan förpliktas deltaga i byggandet. Göres i dylikt fall rätten att framdraga vägen öfver sistnämnda egendom beroende på aftal mellan dess ägare och vägbyggnadsintressenterna, stöter man äfven här på åtskilliga svårigheter. Såsom redan antydts, erbjuder nämligen gällande rätt knappast erforderlig grundval för ett aftalsmässigt ordnande af de med byggande af enskild väg oskiljaktigt förbundna civilrättsliga frågor.

Tänker man sig till en början, att intressenterna ville genom aftal vinna *äganderätt* till den erforderliga marken, må erinras, att de ej utgöra något slags rättssubjekt, som för egen räkning kan förvärfva rättigheter. Då af lätt insedda skäl anlitande af t. ex. aktiebolags- eller föreningsformen ej kan leda till någon praktisk lösning, måste alltså förvärfvet ske för intressenternas räkning. Men utom det att sålunda rätten till den mark, som för vägen upplätes, komme att åtfölja intressenterna personligen och ej vara bunden vid egendomarna, skulle en dylik anordning medföra ett vanligt samäganderättsförhållande, som kunde på en delägares yrkande upplösas genom markens försäljning, och jämväl i öfrigt vara uppenbart otillfredsställande för tillgodoseende af det med förvärfvet åsyftade ändamål.

Antager man åter, att vägintressenterna ville genom *servitutsaftal* vinna rätt att framdraga vägen å område utanför deras egen mark, möter först den svårigheten, att enligt gällande lagstiftning endast fastigheter men ej grufvor eller sådana å främmande mark uppförda verk eller inrättningar, som enligt förslaget kunna ingå bland vägintressenter, äga förvärfva servitutsrätt, hvartill kommer, att i fråga om intressenter, som längre fram, under ändrade förhållanden, kunna tillkomma, möjlighet kanske icke står öppen att bringa ett aftal till stånd. Vidare bör ihågkommas, att servitutsrätt enligt gällande lag måste, för

att äga bestånd mot ny ägare, intecknas, därvid den får plats efter förutvarande inteckningar och således kan vid exekutiv försäljning upphöra. En anordning, som kan leda därhän, att deltagarne i ett måhända mycket kostsamt vägbyggnadsföretag skulle i en framtid nödgas finna sig i, att vägen på grund af enskild rätt stänges, måste uppenbarligen anses förfelad.

Hvad sålunda anförts torde gifva vid handen, att förslaget syftemål icke kan nås genom privata aftal. Lika litet torde ett expropriationsförfarande, hvarigenom äganderätten till den erforderliga marken tillades vägintrössenterna, här leda till målet. Samma svårigheter skulle nämligen därvidlag uppstå som vid frivilligt förvärfvande af äganderätten. Däremot torde det böra tagas i öfvervägande, huruvida icke under vissa villkor vägintrössenterna äfven i här åsyftade fall kunde i lagen erhålla berättigande att, oberoende af jordägares medgifvande, framdraga väg öfver hans mark mot skyldighet att utgifva ersättning för intrång. Genom anordnande af ett dylikt, utan inteckning gällande tvångsservitut till förmån för alla från början eller framdeles i vägen intrösserade egendomar kunde här förut framhållna svårigheter undgås och möjlighet därjämte vinnas att i den materiella utvecklingens intresse bringa till stånd behöfliga vägbyggnadsföretag, som eljest tilläfvats måste stranda på enskild oginhet eller vinningslystnad. Fasthölle lagen därvid, att ifrågavarande utväg ej finge komma till användning, där sådant skulle leda till väsentlig olägenhet för den, öfver hvars mark vägen skulle framdragas, torde det ej med skäl kunna påstås, att verkligen befogade intrössen gifves till spillo.

Tillämpningen af en dylik grundsats skulle emellertid näppeligen kunna inskränkas till det hittills berörda fallet, att vägbyggnaden skulle utföras af flere egendomar gemensamt. Något giltigt skäl torde ej kunna anföras, hvarför grundsatsen, om dess berättigande öfver hufvud erkännes, icke jämväl skulle tillämpas i afseende å vägbyggnad, som utföres för en enda egendoms räkning.

Hvilken fordran lagen bör uppställa i afseende å den tilltänkta vägens betydelse för egendom, som ville taga i anspråk främmande mark, kan omtvistas. En lämplig begränsning vore möjligen att finna däri, att vägen vore af synnerlig vikt för egendomens ändamålsenliga brukande. En sådan grad af behöflighet torde då äfven böra stadgas såsom villkor för rätten att framtinga andras deltagande i byggnadsföretaget.

I fråga om ersättning för intrång torde dikningslagens mot-

svarande föreskrifter kunna tjäna till förebild, dock att möjligen någon förhöjning af ersättningsbeloppet bör ifrågakomma.

Beträffande rätten att begagna en på flere egendomars bekostnad byggd väg saknar förslaget uttryckliga bestämmelser. Måhända har man funnit det själfklart, att sådan rätt tillkomme alla de i vägbyggnaden deltagande egendomarne. Besinnar man emellertid, att här är fråga om en servitutsrätt, som i strid med bestämmelserna i gällande inteckningslagstiftning skulle utan inteckning äga bestånd gent emot hvarje ägare af mark, hvaröfver vägen ginge fram, lär det, i händelse man vill tillerkänna byggnadsintressenterna rätt till vägens begagnande, befinnas nödigt att härom gifva en klar och bestämd regel. Det torde emellertid med fog kunna ifrågasättas, huruvida ej en dylik undantagslöst gällande regel i själfva verket ginge något för långt. Vål synes det kunna utan några större betänkligheter fastslås, att där byggnads-skyldigheten reglerats genom en sådan offentlig förrättning, som förslaget åsyftar, därunder äfven inbegripen en vid sådan förrättning träffad förening, eller ock genom dom, hvarje intressent, sedan vägen kommit till stånd, bör äga ovillkorlig rätt att färdas därå. Men att, där byggnadsföretaget kommit till stand i följd af enskild öfverenskommelse, låta hvarje presteradt, någon gång kanske helt obetydligt bidrag till vägbyggnaden medföra ett för all framtid gällande vägservitut synes innebära en alltför stark brytning med inteckningslagstiftningens grundsatser om servituters publicitet och under vissa omständigheter kunna leda till osäkerhet och tvist.

Jämväl i fråga om de föreslagna bestämmelserna angående *skyldighet att underhålla väg* torde böra anmärkas, att man icke tillräckligt uppmärksammat spörsmålet om rätten till vägens begagnande. Man synes hafva utgått från den i vanliga fall helt visst riktiga förutsättningen, att då spörsmål uppstår om fördelning af vägunderhåll, ingen bestrider, att de, som faktiskt begagna sig af vägen, också äga rätt därtill, och man torde hafva ansett det falla af sig själf, att sedan en fördelning af underhållsskyldigheten kommit till stånd, de underhålls-pliktige, om de icke förut varit berättigade att nyttja vägen, vunnit sådan rätt i och med det att de blifvit pliktige att deltaga i underhållet. En på nyssnämnda sätt tillkommen underhållsplikt lär emellertid lika litet som deltagandet i en vägs anläggande kunna utan bestämdt lagstadgande medföra någon bestående rätt att färdas å vägen. Vål vore det orimligt att upprätthålla underhållsskyldigheten i fråga om en väg, som ej finge af de underhållsskyldige befaras; men detta förhållande synes, så länge lagen iakttaget tystnad i fråga om väg-

rättigheten, ej berättiga till någon längre gående slutsats, än att väghållningsskyldigheten bortfaller, då tillträde till vägen nekas. Det kan emellertid ej vara lämpligt, att en genom offentlig förrättning eller domstols förklarande åstadkommen vägdelning sålunda skall när som helst kunna göras om intet af hvarje jordägare, som ej, oberoende af vägdelningen, är servitutmässigt bunden att inom sitt område tåla vägens nyttjande. I motsvarighet till hvad som nyss blifvit ifrågasatt angående vägbyggnadsintressenters rätt att befara af dem anlagd väg, torde alltså böra stadgas, att en vid offentlig förrättning eller ock genom dom uppkommen förpliktelse att deltaga i vägs underhåll medför ovillkorlig rätt att färdas å vägen.

Detta är emellertid näppeligen tillfyllest. En jordägare, som utan öfverenskommelse om vägservitut låter sitt vägstycke nyttjas af grannar och själf begagnar sig af vägen på dess sträckning inom grannarnes område, kan med strängt fasthållande af sin jordäganderätt motsätta sig hvarje förslag om en rimlig delning af vägunderhållet; och skulle en med hans tysta samtycke åvägabragt men ännu icke lagakraftvunnen delning förefalla honom ofördelaktig, äger han vid domstol, till och med i sista instansen, ett osvikligt medel att omintetgöra delningen, ity att han allenast behöfver åberopa frånvaron af vägservitut. Till undvikande häraf lærer annan utväg ej stå till buds än att i lagen upptaga en allmän regel därom, att egendom under vissa förutsättningar skall kunna erhålla rätt att begagna sig af en å annan egendoms område redan upptagen väg mot skyldighet att deltaga i underhållet. Såsom villkor för inträdandet af ett dylikt legalservitut synes då lämpligen kunna stadgas, att vägens begagnande skulle vara af synnerlig vikt för den främmande egendomen och ej medföra väsentlig olägenhet för den egendom, öfver hvilken den framgår, äfvensom att för det intrång, som ägde rum, ersättning skulle gäldas. Fasthållas dessa villkor, synes regeln vara att förorda icke allenast ur här antydda synpunkter utan jämväl med hänsyn till dess i öfrigt allmännyttiga innehåll.

Hvad i det föregående blifvit anfördt synes kunna sammanfattas i följande hufvudpunkter:

1:o) Då det för ändamålsenligt brukande af en egendom är af synnerlig vikt, att den erhåller väg öfver annan egendoms område, skall den förra egendomen vara berättigad att bygga väg öfver den senares ägor, dock ej där den senare skulle hafva väsentlig olägenhet däraf.

2:o) Skulle redan anlagd väg, som går fram öfver en egendom, befinnas vara af synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande af annan egendom, skall den senare mot skyldighet att deltaga i underhållet äga begagna vägen, så framt ej detta skulle medföra väsentlig olägenhet för förutvarande intressenter.

3:o) Om väg, som någon vill bygga för sin egendoms behof, tillika är nödig för annan egendoms ändamålsenliga brukande, skall den senare egendomen deltaga i vägens byggande och tillsläppa erforderlig mark.

4:o) För upplåtelse af mark till väg samt för annat intrång, som orsakas af vägs byggande eller begagnande, skall ersättning gäldas kontant eller, om den ersättningstagande själf är väghållningsskyldig, tillgodoräknas honom vid väghållningsskyldighetens fördelning. Närmare bestämmelser om kontant ersättning meddelas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dikningslagens motsvarande föreskrifter.

5:o) Sedan vid offentlig förrättning eller genom dom byggnads- eller underhållsskyldighet i fråga om en väg blifvit någon egendom ålagd, är denna egendom, äfven mot ny ägare af mark, hvaröfver vägen går fram, berättigad att begagna vägen.

Ett genomförande af dessa punkter torde föranleda någon jämkning i förslaget rubrik, förändrad affattning af 1 §, fullständig omarbetning af de i 2 § upptagna bestämmelser samt ändring i åtskilliga andra delar af förslaget.»

Justitierådet *Carlson*:

»Jag biträder justitierådet friherre Marks von Würtembergs yttrande i fråga om behofvet af stadgande angående rätt till väg och anser i likhet med bemälda justitieråd, att då för en egendoms ändamålsenliga brukande är af synnerlig vikt, att den erhåller väg öfver annan egendoms mark eller får begagna en denna tillhörig redan befintlig väg, ägaren af sistnämnda egendom bör kunna förpliktas tåla sådant intrång såvida icke egendomen skulle hafva väsentlig olägenhet däraf; att påstående härom bör väckas vid sådan förrättning, som i förslaget omnämnes, och att, om påståendet bifalles vid förrättningen eller genom domstols beslut i anledning af klander mot förrättningen, afgörandet bör blifva bindande äfven för ny ägare af den egendom, å hvilken besväret lägges.

Huruvida besväret må kunna vid förrättningen påläggas genom förening emellan sakägarne eller om förrättningsmannen bör hafva rätt

och plikt att underkänna en sådan förening, om egendomen skulle komma att lida väsentlig olägenhet af besväret, är en fråga, som för-tjänar att tagas under sorgfällig ompröfning. Ett sådant besvär skulle i vissa fall kunna i väsentlig mån minska en egendoms värde och sålunda kränka inteckningshafvares rätt, under det att i andra fall, såsom då en väg, för hvilken mark blifvit undantagen vid skifte eller ägostyckning emellan åtskillige delägare, upplåtes till begagnande äfven af egendom utom skifteslaget, besväret är utan betydelse.

Därest utom sådan förrättning träffas förening, hvarigenom, i sammanhang med ordnande af vägunderhållet, å en eller flera egen-domar lägges besvär, hvarom nyss är sagdt, bör, äfven enligt min mening, föreningen i sistnämnda del icke genom intagning i domboken blifva bindande för nye ägare af egendomarne. Ett undantag synes mig dock kunna göras för nyss omfördälda fall, då mark till den väg, hvarom fråga är, blifvit undantagen vid skifte eller ägostyckning emellan åtskillige delägare. I detta fall skulle föreningen kunna tillerkännas samma giltighet i denna del som i fråga om deltagandet i vägunderhållet, och detta äfven om skiftesdelägare, som ej deltager i vägunderhållet, icke godkänt föreningen. Om så sker, skulle till förrättning, som afser sådan fråga, icke behöfva kallas andra skiftesdelägare än de, som skola deltaga i vägunderhållet.

Om, såsom förut nämnts, ägaren af en egendom under vissa för-hållanden bör kunna tillvinga sig rätt att anlägga och begagna väg å annan egendoms mark eller att begagna en denna tillhörig, redan be-fintlig väg, bör å andra sidan, då vid vägdelningsförrättning väckes påstående om skyldighet för ägaren af en egendom att deltaga i byg-gande och underhåll af en väg, denne icke kunna undgå sådan skyl-dighet allenast på den grund, att egendomen icke har rätt till marken, öfver hvilken den ifrågasatta vägen skall framgå, eller rätt att begagna den befintliga vägen, utan bör, i anledning af det framställda påståendet, vid förrättningen pröfvas, huruvida sådan rätt må tillerkännas egen-domen, och, om så sker, i sammanhang därmed skyldigheten åläggas egendomen.

Frågan om skyldighet för en egendom att på yrkande af annan egendom deltaga i byggande af en väg synes böra göras beroende däraf, att vägen är af synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande af egen-domarne.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med justitierådet Sundberg anser jag, att förslaget bör förtydligas så, att af detsamma framgår, att en

egendom icke må betungas med skyldighet att deltaga i byggande eller underhåll af väg i vidsträcktare mån än som motsvarar den nytta, egendomen har af vägen, samt att det förtjänar att tagas under öfvervägande, huruvida icke vid vägdelningsförrättning, som afser byggande af väg, förrättningsmannen bör hafva att tillse, att icke genom förening emellan delägarne egendom betungas med kostnader utöfver nyttan af vägen.»

I afseende å de särskilda bestämmelserna i förslaget gjordes följande erinringar.

Ingressen.

Då anledning ej föreläge att göra rubbning i nu gällande föreskrifter om den reglering af väghållningsbesvär, som äger rum i sammanhang med laga skifte, och detta ej heller torde vara med förslaget afsedt, ansåg *högsta domstolen*, att till undanröjande af hvarje tvekan uttryckligt förbehåll i sådant hänseende borde å lämplig plats i förslaget inflyta.

2 §.

Justitierådet *Sundberg* yttrade:

»Bestämmelsen, att väghållningsskyldigheten skall fördelas emellan vederbörande egendomar i mån af en hvars nytta och behof af vägen, torde lämpligen böra utbytas mot stadgande därom att fördelningen skall ske med hänsyn till i hvad mån vägen för en hvar väghållningsskyldig egendom kan komma att begagnas. Ett sådant uttryckssätt återgifver bättre än förslagets ordalag dettas verkliga innebörd och står, likasom det tidigare, inom högsta domstolen granskade förslaget, i närmare öfverensstämmelse med nu gällande rätt och den af riksdagen i förevarande afseende uttalade önskan.»

Justitieråden *Carlson*, *Billing*, *Westring* och friherre *Marks von Würtemberg* hänvisade till hvad af dem blifvit anfördt i fråga om förslagets allmänna grunder.

I afseende å det uttryck, som i förslaget valts för angifvande af förutsättningen för åläggande af gemensam skyldighet att *underhålla* väg, nämligen att vägen skulle vara på angifvet sätt »nyttig och behöflig» för två eller flere egendomar, anmärkte samma justitieråd vidare, att sagda uttryck syntes oegentligt och, tolkadt strängt efter ordalydelsen,

skulle kunna leda till alltför stor. inskränkning af väghållningsbesväret; och hemställde justitieråden, att den inbördes underhållsskyldigheten måtte göras beroende däraf, att vägen vore till stadigvarande nytta för egendomarne.

Såsom grund för *fördelning* af såväl byggnads- som underhållsskyldighet ansågo bemälde fyra justitieråd lämpligen kunna bestämmas den omfattning, hvori de särskilda egendomarne kunde väntas komma att begagna sig af vägen.

3 §.

Högsta domstolen anförde:

»Huruvida i det fall, att väghållningsskyldig egendom upplåtits under nyttjanderätt, ansvaret för vägunderhåll bör åligga ägaren eller nyttjanderättshafvaren, är — bortsett från egendom, som tillhör kronan eller allmän inrättning — enligt förslaget beroende på innehållet i det aftal, hvarigenom upplåtelse af egendomen skett. Förslaget tillgodoser härutinnan ej tillbörligen annan väghållningsskyldigs rätt. Enligt detsamma måste denne vid uppkommen fråga om försummadt vägunderhåll förskaffa sig kännedom om aftalet, något, som kan komma att stöta på oöfvervinneliga svårigheter, helst som för aftalets giltighet icke kräves, att det är skriftligen affattadt. Bättre och mera tillgodo-seende alla parters berättigade intressen synes vara, att ansvaret för fullgörande af vägunderhåll skall hvila å den, som innehar annan tillhörig egendom under sådana förhållanden, att han enligt lag är pliktig att för densamma erlægga kommunalutskylder. Genom ett stadgande i sådan riktning skulle ock blifva tydligt, att boställshafvare icke bär ansvaret för vägunderhåll i det fall, att bostället i dess helhet är åt annan person utarrenderadt.»

4 §.

Högsta domstolen erinrade, hurusom det syntes böra tydligen utmärkas, hvad meningen antagligen vore, att väghållningsbesväret skulle omfatta jämväl diken, i den mån sådana tarfvades, samt att diken icke skulle inräknas i den föreslagna högsta vägbredden 3,6 meter.

6 §.

Högsta domstolen anförde:

»För det fall, att egendom är upplåten under nyttjanderätt, framgår icke, hvem befogenhet att för egendomen påkalla förrättning och därvid föra talan skall tillkomma. Då vägdelningarna i allmänhet kunna antagas komma att blifva bestående för en längre tid, synes rätt i förevarande hänseende alltid böra tillkomma jordägaren. Är annan innehafvare af fastighet enligt 3 § ansvarig för vägunderhållet, synes äfven han böra äga såväl påkalla förrättning, hvilken endast afser dylikt underhåll, som ock föra talan vid hvarje förrättning, där fråga är om underhållet. Rätt att föra talan vid förrättningen synes ock böra tillkomma nyttjanderättshafvare, därest vägen skall framdragas öfver mark, som han disponerar.

Af hvad nu föreslagits läser blifva en följd att, därest både jordägare och nyttjanderättshafvare äro berättigade föra talan vid förrättning, bägge skola kallas till densamma, och att förening bör biträdas af dem bägge.»

7 §.

Justitierådet *Sundberg* yttrade:

»För att ej åt en tredskande part må lämnas tillfälle att onödigtvis förhåla uppkommen fråga om väghållningsbesvärets ordnande, måste förrättningsmannens befogenhet att pröfva framställda invändningar vara mycket vidsträckt. Att, då förrättningen afser byggande af ny väg, invändning därom, att sökanden icke förfogar öfver den för vägen erforderliga mark, måste föranleda förrättningens inställande, följer af hvad jag yttrat i fråga om förslaget allmänna grunder. Däremot kan ifrågasättas, huruvida icke förrättningsmannens befogenhet må kunna utvidgas till rätt att pröfva jämväl den invändning, som i 7 § omtalas. Afsevärda betänkligheter häremot torde ej förefinnas, i betraktande däraf att, enligt det nu föreliggande förslaget, förrättningsmannen alltid skall förordnas af Konungens befallningshafvande och det tillkommer honom att pröfva påstående om skäligen jämkning i de föreskrifter, som lämnats genom dom eller gällande förening. Godkännes därtill den af mig uttalade mening rörande giltigheten af föreningar samt äldre föreskrifter om vägunderhåll, skulle ifrågavarande invändning endast kunna afse sådan förrättning, som i förslaget omtalas. Och att låta förrätt-

ningsmannen pröfva dylik invändnings befogenhet, torde ej kunna medföra någon våda.

Jag hemställer alltså, att 7 § må ur förslaget utgå. Skulle denna hemställan ej vinna afseende, må emot §:ns lydelse anmärkas, att densamma icke omfattar det fall, att väghållningsskyldigheten blifvit bestämd genom förrättning, som vunnit laga kraft. §:n torde fördensskull böra undergå omredigering, så att den kommer att afse hvarje invändning, som åsyftar, att väghållningsskyldigheten redan är lagligen bestämd.»

Justitieråden *Carlson*, *Billing* och friherre *Marks von Württemberg* ansågo, att, med hänsyn särskildt till förrättningsmannens befogenhet att pröfva fråga om äldre vägdelnings rubbande i följd af inträdda förändrade förhållanden, denna § icke lämpligen kunde i förslaget bibehållas, men att, om den funnes böra kvarstå, sådan jämkning i redaktionen, som af justitierådet *Sundberg* förordats, måtte vidtagas.

Justitierådet *Westring* biträdde den mot §:ns redaktion framställda anmärkning.

9 §.

Då giltigt skäl ej torde föreligga att åt sakägarne inrymma större frihet i val af gode män, än som tillerkänts förrättningsmannen, hvilken enligt förslaget har att utse gode männen bland dem, som till nämndemän eller till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid landtmäteriförrättning valda äro, hemställde *högsta domstolen*, att för tydliggörande häraf jämkning i §:ns affattning måtte ske.

10 §.

Högsta domstolen anförde:

»Till betryggande däraf att sakägarne erhålla kännedom om förrättning torde ej vara tillfyllest, att, såsom af förslagets hänvisning till skiftesstadgan följer, förrättningen kungöres i kyrkan inom hvarje socken, där egendom, som den angår, är belägen, utan synes dessutom böra stadgas, att samtliga sakägare skola särskildt kallas till förrättningen. Godkännes denna anmärkning, bör hänvisningen till skiftesstadgan i viss mån jämkas.

I öfrigt synes mot nämnda hänvisning böra anmärkas, att den ej med tillräcklig tydlighet angifver hvad därmed måste anses vara åsyftadt, nämligen bestämmelserna i 3 kap. skiftesstadgan angående

annan landtmäteriförrättning än laga skifte och hvad i 17 kap. samma stadga föreskrifves angående protokoll.

»Då af 11 § skiftesstadgan torde följa, att, där förrättning, hvarom i föreliggande förslag är fråga, utföres af landtmätare, nämnda stadga jämväl i åtskilliga andra delar än de i förevarande § angifna skall äga tillämpning, något som uppenbarligen ej är åsyftadt, hemställes, att i förslaget måtte tydligt angifvas, att sådan tillämpning ej äger rum.»

11 §.

Högsta domstolen anförde:

»Den fördelning af förrättningskostnaden, som omförmäles i slutet af denna §, kan naturligtvis ej ifrågakomma i annat fall än då en vägdelning verkligen kommer till stånd. Ordalagen tyda emellertid på ett motsatt förhållande, hvadan hemställes, att denna oegentlighet i redaktionen måtte afhjälpas.»

12 §.

Högsta domstolen yttrade:

»Då förrättning, som i detta förslag afses, naturligtvis kan leda till det resultat, att vägdelning eller annan sökt åtgärd ej kan komma till stånd, kan det ordnande af väghållningsbesvär, hvarom i paragrafen är fråga, ej, såsom i dess inledningsord antages, äga rum i hvarje fall, då hinder mot »förrättningen» ej möter. Hvad som här åsyftas är, enligt hvad af sammanhanget framgår, hinder mot *vägdelning*. Sådant hinder kan uppenbarligen vara af annat slag, än i 7 § är nämndt. Från båda nu angifna synpunkter är alltså — vare sig 7 § bibehålles eller icke — en jämkning i redaktionen nödig.

Då, såsom inom högsta domstolen framhållits, det ej lämpligen kan ifrågakomma, att för anläggande af en för två eller flera gemensam väg delägarne under äganderätt förvärfva därtill erforderlig mark, hemställes, att hvad paragrafens sista stycke innehåller om ersättning för mark måtte utgå.»

14 §.

Högsta domstolen erinrade, att denna § och första stycket af den nästföljande, såsom till sitt innehåll hufvudsakligen sammanfallande, lämpligen kunde samarbetas till ett enda stadgande.

15 §.

Högsta domstolen anförde:

»Då till delägarne icke torde böra utlämnas originalprotokollet utan endast en utskrift däraf, synes mindre lämpligt att, såsom i denna § skett, sammanställa förrättningens afslutande med förrättningsprotokollets utlämnande till sakägarne, så att tiden för klagan öfver förrättningen ej skall börja löpa förr än protokollet utgifvits. Med hänsyn till svårigheten att vid det förrättningssammanträde, då utlåtande meddelas, medhinna förfärdigande af utskrift af protokollet torde förrättningsmannen ofta finna sig föranlåten att anordna ett särskildt sammanträde allenast för protokollets utlämnande och tillkännagifvande, att förrättningen är afslutad. Denna olägenhet undvikes, om man, på sätt skett i 50 § dikningslagen, stadgar, att protokoll med dithörande handlingar skall utlämnas inom viss tid efter det förrättningen förklarats afslutad, hvilken tid bör ställas i sådant förhållande till den, som bestämmes för klandertalans anställande, att sakägarne efter protokollets utbekommande hafva godt rådrum till beslut om eventuellt klander.

Handlingarnas utgifvande torde i anslutning till dikningslagen lämpligen kunna anordnas så, att de öfverlämnas till någon i orten boende, af sakägarne utsedd pålitlig person för att vara sakägarne tillgängliga.

Om förrättningsmannen är landtmätare, åligger det honom enligt gällande landtmäterinstruktion att till länets landtmäterikontor insända originalprotokoll och öfriga koncepthandlingar angående förrättningen. Med hänsyn till vikten däraf, att i hvarje fall ett exemplar af handlingarna må vara att tillgå, torde en liknande skyldighet böra åläggas äfven annan förrättningsman. Öfversändandet torde emellertid ej böra äga rum förr än det visat sig, huruvida talan mot förrättningen fullföljes. Skulle talan fullföljas, torde det böra åligga domaren att från förrättningsmannen infordra handlingarna samt att, sedan målet blifvit afgjort, insända dem till landtmäterikontoret. Föreskrifter härom, i hufvudsak öfverensstämmande med dikningslagens motsvarande bestämmelser, torde böra i förslaget inflyta.»

16 §.

Högsta domstolen anförde:

»Då fråga är om en väg af större omfattning, kan det ofta nog vara förenadt med synnerlig svårighet och afsevärda kostnader att till

rätten instämman hvarje särskild sakägare, och det torde kunna ifrågasättas, huruvida klaganden, då han icke tillika är sökande till förrättningen, bör drabbas af dessa olägenheter.

Om emellertid, såsom vid 10 § blifvit hemställt, i lagen föreskrifves, att hvarje sakägare skall särskildt kallas till själfva förrättningen, synes det ej vara ovillkorligen nödigt, att han i vanlig ordning stämmas till rätten, utan torde, i öfverensstämmelse med skiftesstadgans bestämmelser, kunna föreskrifvas, att missnöjd part äger till domaren ingifva besvär öfver förrättningen och att domaren, sedan besvär inkommit, har att utsätta tid för målets handläggning samt därom utfärda kungörelse, som viss tid före den utsatta dagen uppläses från predikstolen i den eller de socknar, där egendom, som saken angår, är belägen, äfvensom inkalla allmänna ombud, där sådant ifrågakommer.

Vidtages sådan ändring i förslaget, torde besvärstiden kunna begränsas till sextio dagar.»

17 §.

Justitieråden *Carlson*, *Billing*, *Westring* och friherre *Marks von Württemberg* förenade sig om följande yttrande:

»I fråga om föreningar angående vägars *byggande* torde bestämmelser af den art förevarande § innehåller näppeligen vara lämpliga eller af behof påkallade. Att, såsom paragrafen innebär, låta en dylik förening — hvilken tilläfventyrs kan innefatta åtagande af en synnerligen betungande skyldighet — vara, redan innan något slags publice-rande därpå ägt rum, bindande mot ny förvärfvare af egendom, för hvilken den slutits, kan ej anses tillfredsställande ur rättssäkerhetens synpunkt, och den art af offentlighet, som enligt förslaget skulle inom en viss tid beredas föreningen för att bevara dess sakrättsliga betydelse, är uppenbarligen ur nyssnämnda synpunkt alltför litet effektiv.

Hvad angår bestämmelserna om förenings giltighetstid och förnyande läser det ej vara behöfligt att i lagen särskildt uppmärksamma de sällsynta fall, där en förening om vägbyggnad kan anses afse längre tid än tio år, och föga lämpligt förefaller det att införa förenklade former för en dylik förenings förnyande. En förening angående byggande af väg afser naturligtvis i de allra flesta fall, att det tillämnade företaget skall utföras under en nära framtid. Är föreningen sluten på obestämd tid⁴ och vidtages ej inom en någorlunda rimlig tidrymd efter avslutandet någon åtgärd för företagets genomförande, torde man, med hänsyn till allmänna rättsgrundsatser och tolkningsregler, vara berättigad att utan vidare anse föreningen förfallen.

Paragrafens bestämmelser torde alltså böra inskränkas till föreningar om *vägunderhåll*.

I afseende å dylika föreningar synes förslaget, i hvad det afser att inskränka deras giltighetstid, helt visst vara välbetänkt, då de förhållanden, som ligga till grund för en förening, ofta äro af den föränderliga natur, att det efter någon tids förlopp bör tillkomma saksägarne att, utan särskildt uppvisande af nya förhållanden, betrakta öfverenskommelsen såsom förfallen. Att emellertid i enlighet med förslaget låta en förening efter uppsägning utan vidare förlora sin giltighet å en viss årstag af dess tillkomst synes så till vida mindre lämpligt, som det låter tänka sig, att efter uppsägningen ett nytt ordnande af vägunderhållet ej hinner definitivt genomföras, innan föreningen skulle upphöra att gälla. Ifrågasätts kan ock, huruvida man ej åt motsatt håll går för långt genom att, med förslaget, låta underlåtenhet att uppsäga föreningen medföra, att den anses återupplifvad för en tidsperiod, lika lång som den ursprungligen afsedda. Med hänsyn till båda nu angifna omständigheter hemställas om den ändring i paragrafens första stycke, att efter utgången af tio år från föreningens tillkomst ny vägdeltning må utan åberopande af förändrade förhållanden kunna vinnas, men att föreningen likväl skall tillämpas till dess ny delning vunnit laga kraft.

För den händelse emellertid att förslagets ståndpunkt i nu berörda hänseenden bibehålles, torde åtskilliga ändringar i hithörande delar af paragrafen vara af nöden.

Sålunda bör uppsägning af förening äga rum *sist* ett år före giltighetstidens utgång, ej, såsom synes hafva af förbiseende influtit i förslaget, *inom* ett år före sagda tid.

Den tid, för hvilken förening skall i händelse af underlåten uppsägning anses förnyad, får naturligen ej i något fall öfverstiga den för dess ursprungliga giltighet fastställda maximiperiod, tio år.

Då det i afseende å föreningar, som blifvit i domboken intagna, uppenbarligen är önskvärdt, att upplysning om deras fortfarande giltighet kan erhållas hos samma myndighet, som lämnar besked om intagandet, bör uppsägning af förening ske, icke hos Konungens befallningshafvande, utan hos häradsrätten.

Enär intagandet i domboken har till ändamål, bland annat, att i framtiden bereda allmänheten tillfälle att hos domaren erhålla upplysning, huruvida en egendom är behäftad med sådan sakrätt, som intagandet medför, men tillförlitlig upplysning härom ej torde utan stor omgång och svårighet kunna meddelas, om den förutsätter genomgående

af domböcker för en obegränsad tid tillbaka, lärer det vara af nöden att föreskrifva antingen uppläggande af ett register öfver föreningar, som i domboken intagits, eller ock något slags periodiskt förnyande af sakrätt, som genom intagandet vinnes.

Bortsedt från frågan om uppsägning och därmed sammanhängande spörsmål, må beträffande bestämmelserna om förenings intagande i dombok erinras, att föreskriften om sådan åtgärds vidtagande »med afseende å en hvar egendom, som föreningen angår,» kan föranleda den missuppfattning, att särskild protokollering tarivas för hvarje sådan egendom; hvarjämte synes böra framhållas, att då tingslag finnas, där mera än sex månader kan förflyta mellan rättens sammanträden, slutterminen för förenings intagande i domboken ej kan bestämmas så som i förslaget skett, utan torde böra sättas till det ting, som infaller viss tid från föreningens ingående.»

I detta yttrande instämde justitierådet *Sundberg*, såvidt anginge föreningar angående vägars byggande. I öfrigt hänvisade justitierådet till sitt anförande om förslagens allmänna grunder med tillägg att, därest justitierådets däri uttalade uppfattning ej vunne godkännande, justitierådet instämde jämväl i hvad det af högsta domstolens öfriga ledamöter afgifna yttrande innehölle rörande föreningar om vägunderhåll.

18 §.

Högsta domstolen yttrade:

»Möjlighet att under ändrade förhållanden rubba en laga kraftvunnen förrättning eller dom angående vägs byggande eller underhållande synes böra medgifvas icke blott i det af förslaget förutsatta fall, att delaktighet i vägs byggande eller underhåll blifvit bestämd, utan jämväl där yrkande om vägs byggande för gemensam räkning eller indelande till samfällt underhåll blifvit afslaget.

Skulle, såsom inom högsta domstolen hemställts, i förslaget införas bestämmelser om rätt att bygga eller begagna väg å annans mark, synes förevarande § böra så affattas, att jämväl i dylikt afseende meddelade beslut kunna, änskönt lagakraftvunna, rubbas, där förändrade förhållanden sådant påkalla.

Den i paragrafens senare stycke förekommande hänvisning till bestämmelserna i 7 § torde, äfven om dessa bestämmelser i förslaget bibehållas, böra utgå. Om en förrättning just afser jämkning i en ingången förening, bör frågan om föreningens fortfarande bestånd naturligtvis i första hand prövas vid förrättningen, och ej af domstol.

Enär det rubbande af gällande beslut eller föreningar, som i denna § afses, kan vara af tämligen ingripande beskaffenhet och någon gång omfatta hela det rättsförhållande, som genom beslutet eller föreningen reglerats, synes det i förslaget använda uttrycket »skäligen jämkning» icke på ett tillfredsställande sätt återgifva stadgandets innebörd.»

19 §.

Justitieråden *Carlson, Billing, Westring* och friherre *Marks von Württemberg* förenade sig om följande uttalande:

»De i första stycket upptagna stadgandena, hvilka afse vägunderhållet den tid marken är bar, hafva fått sitt nuvarande innehåll med anledning af de inom högsta domstolen emot det äldre förslaget i denna del framställda anmärkningar, som gingo ut på att förslaget lämnade allt för mycken möjlighet öppen för trakasserier emellan grannar. Därvid synes dock det nu remitterade förslaget hafva gått något längre, än hvad högsta domstolens yttrande föranledt. Af de nu föreslagna bestämmelserna lär blifva en oundgänglig följd, att det blir förenadt med afsevärda kostnader att vidtaga åtgärder för afhjälpan af brist å väg, som vederbörande väghållningsskyldige icke botar. Det skall först hållas en syn af tre personer, af hvilka den ene skall vara kronofogde eller länsman. Hafva dessa funnit brist å vägen och stadgat viss tid, inom hvilken vägen skall vara iståndsatt, skall det vidare visas, att väghållaren försummat att inom berörda tid bota bristen, för hvilket ändamål det lär vara nödvändigt, att någon besiktning hålles. Den, som vill tala å försummelsen, äger därefter själf bota bristen; och först sedan det skett, till konstaterande hvaraf lär fordras ännu en besiktning, äger han hos den försumlige erhålla utmätning för den af de första synemännen uppskattade kostnaden. Det synes vara i hög grad önskligt, om, till nedbringande af de med det nu beskrifna förfarandet förenade kostnader, samma förfarande kunde något förenklas. I sådant hänseende synes det till en början kunna ifrågasättas, huruvida icke fördringarna å synemännen vid den första synen — den enda, beträffande hvilken förslaget innehåller bestämmelser i sådant hänseende — kunde nedsättas. Såsom syneförrättare torde kunna godkännas, utom kronofogdar och länsmän, jämväl nämndemän, fjärdingsmän och möjligen äfven andra valda förtroendemän, såsom ägodelningsrättsledamöter och skiftesgodemän. Det torde ock vara nog, om syneförrättaren, som naturligtvis själf bör vara ojäfvig, biträdades af ytterligare en ojäfvig syneman. Stor lättnad skulle åstadkommas, om utmätning för den af

synemännen uppskattade kostnaden kunde äga rum, så snart det visas, att den försumlige ej inom förelagd tid botat påsynt brist, d. v. s. utan att det jämväl behöfde styrkas, att bristen blifvit af utmätningssökanden botad. Åtminstone där enligt 20 § särskild tillsyningsman finnes tillsatt, lärer afgörande betänklighet mot ett sådant medgifvande icke möta. Måhända bör det ock lämnas öppet för den, som i anledning af annans försummelse vill vidtaga åtgärd, att, i öfverensstämmelse med hvad i andra stycket beträffande vinterväghållningen stadgas, utan iakttagande af de i första stycket föreskrifna formaliteter omedelbart genom stämning anhängiggöra sin talan, hvars befogenhet i sådant fall får genom vanliga bevisningsmedel styrkas.

Tillika erinras, att paragrafen intet innehåller om rätt till utmätning för kostnaderna i anledning af den första synen, för det fall att den väghållningsskyldige själf bättrar påsynad brist inom stadgad tid.

Med hänsyn till såväl förrättningar angående vägbyggnad som ock sådan delning af underhåll, som ej innebär anvisande af viss vägsträcka åt hvarje intressent, torde i slutet af denna § eller under särskildt paragrafnummer böra införas en bestämmelse, som i anslutning till 63 § dikningslagen tydligt utmärker, att i andra hänseenden, än förevarande § i sin nuvarande affattning åsyftar, laga kraftvunnen bestämmelse vid förrättning enligt denna lag skall gå i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

I fråga om vägs byggande synes äfven erfordras en föreskrift, motsvarande den i 79 § dikningslagen intagna, enligt hvilken alltså, därest egendom, som skall deltaga i vägbyggnad, byter om ägare, senare ägare skall vara pliktig taga del i företaget, men icke vara skyldig svara för bidrag, som förfallit till betalning, innan han blef ägare.»

I förestående uttalande instämde justitierådet *Sundberg*, dock med undantag däraf att justitierådet icke ansåg sig böra ifrågasätta ändring af den i förslaget intagna bestämmelse därom, att utmätning finge äga rum först efter det påsynad brist blifvit af utmätningssökanden botad.

20 §.

Högsta domstolen anförde:

»Då anställandet af tillsyningsman lärer kunna för de väghållningsskyldige medföra rätt afsevärda kostnader, samt tillsyningsman icke torde komma att erfordras annat än vid de större vägarne, synes bestämmelsen i andra styckets första punkt lämpligen kunna ändras därhän, att tillsyningsman skall utses, därest minst fem af de väghållnings-

skyldige det påkalla. Tillsyningsman bör kunna när som helst entledigas, af de väghållningsskyldige, om de utsett honom, och af Konungens befallningshafvande, om han blifvit förordnad af denna myndighet. Som tillsyningsman antagligen i de flesta fall måste aflönas, erfordras, åtminstone för det fall att han förordnats af Konungens befallningshafvande, stadgande, huru arfvodet skall bestämmas. Jämväl föreskrift om arfvodets fördelning till utgörande bland de väghållningsskyldige lärer vara af nöden. I sådant hänseende vore det naturligtvis det riktigaste, att denna börda fördelades mellan de väghållningsskyldige med hänsyn till den del hvar och en af dem tager i väghållningsbesväret i öfrigt. Men då denna del i regeln ingalunda motsvaras af den väglängd hvar och en fått på sin lott, kan det ofta, särskildt då vägdelning tillkommit genom öfverenskommelse, vara svårt att utröna storleken af hvars och ens andel i besväret. Annan grund lärer alltså böra stadgas.»

22 §.

Högsta domstolen anmärkte, att till förtydligande af stadgandet i denna paragraf borde efter ordet »klagan» tilläggas: »hos Konungen i vederbörande statsdepartement».

Slutligen anförde justitieråden *Carlson, Billing, Westring* och friherre *Marks von Würtemberg*:

»Hvilken verkan det föreliggande förslaget skall hafva i afseende å nu bestående vägdelningar är icke af detsamma innehåll fullt klart. Gällande författning i ämnet stadgar, att tvist om underhållsskyldighet af enskild väg skall prövas af domstol. I många fall lär alltså såsom grund för bestående vägdelning finnas laga dom. Ofta lär emellertid vägdelning hafva tillkommit genom förening emellan sakägare. Ej sällan har vägdelning uppgjorts af någon därtill anmodad eller förordnad förrättningsman och sedermera gått i verkställighet. Sådana delningar hafva af domstolarna ansetts gällande, äfven om ej utrönas kunnat, att de blifvit genom dom eller uttrycklig öfverenskommelse stadfästade.

I den mån nu omförmälda äldre delningar kunna anses vid nylags ikraftträdande gällande, hvilket får bedömas med hänsyn till deras

tillkomst och innehåll, böra de naturligtvis icke upphöra att gälla allenast i följd af den nya lagens tillkomst. Stadgande härom kan lämpligen i förslaget inflyta. Men därutöfver synas särskilda bestämmelser beträffande dessa vägdelningar i vissa hänseenden erforderliga.

Sålunda synes till en början böra stadgas, att rätt att på grund af förändrade förhållanden erhålla jämkning i vägdelning af förevarande art alltid bör förefinnas, äfven om med den äldre vägdelningen skulle kunna anses vara afsedt, att den skulle utan hänsyn till ändring i förhållandena äga bestånd framgent eller för viss tid. Det har väl varit meningen, att stadgandet i 18 § skall afse äfven dessa äldre delningar och att således nu angifna regel skulle blifva gällande, men den synes böra tydligare uttalas. Men äfven utan att förändrade förhållanden kunna påvisas synes möjlighet till ändring i de äldre vägdelningarna böra öppnas. Det lärer icke vara skäl att tillerkänna dem större helgd än de privata föreningar, om hvilka 17 § handlar. I anslutning till hvad om sådana föreningars giltighet vid nämnda paragraf hemställts, föreslås alltså, att, sedan tio år förflutit från den nya lagens ikraftträdande, en hvar sakägare, äfven om den äldre delningen afser längre tid, skall äga ovillkorlig rätt att påkalla ny vägdelning, men att den äldre delningen dock skall gälla till dess ny delning vunnit laga kraft. Så vidt äldre vägdelning efter den nya lagens ikraftträdande förblir gällande, böra föreskrifterna i 19—22 §§ af förslaget vara tillämpliga å sådan äldre delning.»

I detta yttrande instämde justitierådet *Sundberg*, dock under hänvisning till sitt uttalande angående förslagets allmänna grunder.

Ur protokollet:

Carl Lundquist.

Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1907.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.
Justitieråden: LINDBÄCK,
CASSEL.

Departementschefen, statsrådet Alfred Petersson anmälde, efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet, högsta domstolens den 28 november 1906 afgifna yttrande öfver det genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 förutgångne oktober till högsta domstolen remitterade förslag till lag om byggande och underhåll af vissa enskilda vägar på landet.

Efter att hafva erinrat om förslaget och redogjort för innehållet af sagda yttrande anförde departementschefen:

Med anledning af de inom högsta domstolen framställda anmärkningar mot det remitterade förslaget har jag låtit underkasta detta en genomgripande omarbetning.

Sålunda hafva, beträffande förslagets allmänna grunder, vidtagits omfattande förändringar genom införande af de utaf högsta domstolens flesta ledamöter förordade viktiga bestämmelser om rätt till byggande eller begagnande af väg öfver annans mark m. m., som därmed äger sammanhang. Häraf har äfven påkallats ändring i förslagets rubrik.

Jämväl i fråga om förslagets detaljer hafva — jämte det en del redaktionella ändringar gjorts — de af högsta domstolen eller dess flesta ledamöter gifna anvisningar i allt väsentligt blifvit följda. Endast i fråga om det remitterade förslagets 16 och 19 §§, hvilka efter omarbetningen af förslaget erhållit respektive nummer 21 och 29, hafva afvikelser gjorts.

I 16 § innehöll det remitterade förslaget, att missnöjd sakägares *talán mot förrättning* skulle hos domstol fullföljas genom stämning å samtliga öfriga sakägare. Högsta domstolen har ansett detta i vissa fall kunna blifva för klaganden alltför betungande och fördenskull, — under förutsättning af sådan ändring i 10 §, att hvarje sakägare skulle särskildt kallas till förrättning — anvisat ett annat förfarande, så att den missnöjde endast behöfde till domaren ingifva besvär öfver förrättningen. Ehuru bestämmelse, att hvarje sakägare skall särskildt kallas, numera blifvit i förslaget införd, har jag icke desto mindre trott mig böra bibehålla det remitterade förslagets ståndpunkt i nu ifrågakomma del. Mot den af högsta domstolen åsyftade anordning, torde nämligen kunna göras den principiella anmärkning, att förrättningen därigenom skulle betagas karaktären af förundersökning och i stället undfå egenskap af verklig instans, medan underdomstolen, häradsrätten, skulle upphöjas till öfverinstans. Detta skulle innebära en betänklig rubbning i nu gällande instansordning. Men äfven från praktisk synpunkt har den ifrågasatta anordningen synt mig mindre tilltalande. Det torde nämligen kunna befaras, att den därigenom erbjudna större lätthet att draga saken inför domstol skulle komma att ofta utnyttjas endast för att åstadkomma trakasseri eller förhåla verkan af en välbehöflig, men för en klagande ofördelaktig reglering. Då förfarandet jämväl torde föranleda därtill, att talan i högsta instans skulle få fullföljas utan nedsättande af revisionsskilling, skulle häri ligga en säkerligen ingalunda hälsosam uppmuntran till försök att i det sista uppehålla saken. Däremot har det synt mig

som om, utan öfvergifvande af det remitterade förslaget ståndpunkt i denna del, det af högsta domstolen åsyftade önskemålet skulle kunna vinnas genom en lämplig lättnad i stämningssättet för hithörande mål. I sådant syfte har i det omarbetade förslaget, för det fall att svarandena äro flera än tio, inrymts en bestämmelse om motsvarande tillämpning af de i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken gifna föreskrifter angående delgifning af stämning å helt byalag, när svarandena äro flera än tio. Delgifningen skulle alltså i nämnda fall få äga rum sålunda, att besannad afskrift af stämningen öfverlämnades till en af svarandena att vara för dem alla tillgänglig, hvarefter stämningen, med underrättelse hvilken af svarandena bekommit afskriften, skulle uppläsas i församlingens kyrka eller, där vägsamfälligheten tillhör olika församlingar, i vederbörande församlingars kyrkor och anslås å rättens dörr; och skulle allt detta vara till fullo verkställdt sist å sextionde dagen före inställelsedagen.

Då i afseende å det remitterade förslaget 17 §, numera 27 §, giltighetstiden för sådan *förening* angående vägunderhållet, *som träffats annorledes än vid förrättning*, blifvit i öfverensstämmelse med högsta domstolens mening begränsad, har det icke syntts nödigt att, på sätt domstolen för motsatt fall föreslagit, stadga uppläggande af register öfver föreningar, som i dombok intagits. Skulle emellertid ett sådant register framdeles visa sig erforderligt, läser Kungl. Maj:t vara oförhindrad att utfärda föreskrift om dylikt registers förande.

I fråga om det remitterade förslaget 19 §, numera 29 §, såvidt angår villkoren för rätt att erhålla *utmätning till gäldande af kostnaden för verkställande af eftersatt väglagning*, har högsta domstolens majoritet uttalat önskvärdheten däraf, att utmätning för den af vederbörande synemän uppskattade kostnaden kunde äga rum så snart det visades, att den försumlige ej inom förelagd tid botat påsynt brist d. v. s. utan att, på sätt förslaget afsåg, det jämväl behöfde styrkas, att bristen blifvit af utmätningssökanden botad. Åtminstone där särskild tillsyningsman funnes tillsatt, syntes afgörande betänklighet mot ett sådant medgifvande icke möta. I öfverensstämmelse med den af en bland högsta domstolens ledamöter uttalade mening har jag dock trott mig icke böra frångå det remitterade förslaget bestämmelse i denna del. Med den åsyftade förändringen skulle nämligen den, hos hvilken utmätningen ägt rum, i själfva verket betagas hvarje säkerhet för att det utmätta beloppet sedermera ofördröjligen blefve för sitt ändamål användt. Där så ej skedde, skulle han nödgas söka återvinning däraf med risk att kanske på grund af motpartens insolvens förlora beloppet, på samma

gång han utan dröjsmål själf måste verkställa väglagningen, för att icke från annat håll hotas med ny utmätning. Öfvervakas vägunderhållet af särskild tillsyningsman, är visserligen faran för ny utmätning utesluten, men i öfrigt torde olägenheten kvarstå. Dessutom synes det mig knappast lämpligt att låta en bestämmelse i den afsedda riktningen blifva gällande ensamt för detta fall och på sådant sätt tillägga en tillsyningsman större befogenhet än som i motsvarande fall enligt 35 § i den allmänna väglagen synes tillkomma länsman vid försummelse i underhållet af allmän väg.

Högsta domstolen har jämväl ifrågasatt, huruvida det icke borde lämnas öppet för den, som i anledning af annans försummelse ville vidtaga åtgärd, att, i öfverensstämmelse med hvad i andra stycket af paragrafen beträffande vinterväghållningen stadgas, utan iakttagande af de i första stycket föreskrifna formaliteter omedelbart genom stämning anhängiggöra sin talan, hvars befogenhet i sådant fall finge genom vanliga bevisningsmedel styrkas. För så vidt härmed afses, att vederbörande jämväl skulle hafva rätt att själf bota bristen, så framt den ej af den försumlige ofördröjligen efter tillsägelse blifvit afhjälpt, synes mig denna anordning så till vida icke fullt tjänlig, som väglottsägaren därigenom skulle kunna gå miste om lämpligt anstånd att själf verkställa väglagningen. Sådant anstånd kan han i fråga om vinterväghållet enligt sakens natur icke skäligen påfordra, men i fråga om vägunderhållet den tid mark är bar synes anstånd alltid kunna och förty billigtvis äfven böra honom medgifvas.

Enligt förslaget liksälldes med fastighet äfven *grufva*. Med bibehållande i öfrigt af denna anordning så långt den, efter förslagets utvidgande med bestämmelser om vägrätt, är tillämplig, har emellertid uppmärksamrats, hurusom på grund af grufvostadgan den 16 maj 1884 inmutare och grufvägare är tillförsäkrad en särskild rätt till begagnande eller anläggande af väg till inmutadt område eller till utmål för grufva. Härom likasom angående ersättning för det intrång, som härigenom förorsakas jordägaren, och om ordningen för behandling af hithörande frågor äro i åberopade stadgan meddelade åtskilliga bestämmelser, till hvilka jag nu endast tillåter mig hänvisa. Då denna särskilda vägrätt icke lär böra inskränkas, har i det omarbetade förslaget (34 §) inlagits nödiga förbehåll i sådant hänseende. Förbehållet gäller emellertid endast själfva vägrätten och hvad därmed äger sammanhang. I fråga om underhållsskyldigheten beträffande här äsyftad väg afses däremot, att förslagets stadganden skola blifva tillämpliga, för så vidt förutsättningen därför eljest är för handen.

Departementschefen uppläste härefter det sålunda omarbetade förslaget och hemställde, att detsamma måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, Riksdagen till antagande föreläggas.

Statsrådets öfriga ledamöter instämde med föredragande departementschefen.

Och täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsens-Regenten besluta, att till Riksdagen skulle aflåtas nådig proposition af den lydelse, bil . . . till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Lange.